

**UCHWAŁA NR XLIX/331/18
RADY MIASTA KAMIENNA GÓRA**

z dnia 29 sierpnia 2018 r.

w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej z perspektywą do 2030 r.

Na podstawie art. 10 ust. 1 oraz art. 18 ust. 2 pkt 6 i 12 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. z 2018r. poz. 994 z późn. zm.¹⁾) **Rada Miasta Kamienna Góra uchwala, co następuje:**

§ 1. Przyjmuje do realizacji Strategię Rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej z perspektywą do 2030 r. stanowiącą załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza Burmistrzowi Miasta Kamienna Góra.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodniczący Rady

Henryk Różański

---

¹⁾ zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w: Dz. U. z 2018 r. poz. 1000, 1349

Załącznik do Uchwały Nr XLIX/331/18
Rady Miasta Kamienna Góra
z dnia 29 sierpnia 2018 r.

Strategia Rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej

maj 2018

Z PERSPEKTYWĄ
DO 2030 R.

SPIS TREŚCI

WSTĘP	2
DIAGNOZA	3
SFERA GOSPODARCZA	6
SFERA SPOŁECZNA.....	21
SFERA PRZESTRZENNA	41
WIZJA, CELE I PRIORYTETY ROZWOJOWE AGLOMERACJI WAŁBRZYSKIEJ	59
CEL STRATEGICZNY 1 - TRWAŁY I ODPOWIEDZIALNY ROZWÓJ GOSPODARCZY	64
CEL STRATEGICZNY 2 -REWITALIZACJA.....	69
CEL STRATEGICZNY 3 -WSPÓŁPRACA I INTEGRACJA	80
SYSTEM WDRAŻANIA	83
USTALENIA DOTYCZĄCE FINANSOWANIA STRATEGII.....	86
PROCEDURA KONSULTACJI SPOŁECZNYCH STRATEGII	88
PROCEDURA STRATEGICZNEJ OCENY ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO STRATEGII	89
SPÓJNOŚĆ Z DOKUMENTAMI PLANUJĄCYMI ROZWÓJ GMIN I POWIATÓW	90
SPIS RYSUNKÓW	91
SPIS WYKRESÓW	91

Strategia Aglomeracji Wałbrzyskiej z perspektywą do 2030 r. to jeden z kluczowych dokumentów wyznaczających kierunki rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej we wszystkich sferach tzn. sferze społecznej, przestrzennej i gospodarczej. To perspektywiczny plan, który określa **strategiczne cele rozwoju**, wytycza kierunki działania w postaci priorytetów i działań operacyjnych. Zawiera zasady i sposoby **zarządzania rozwojem w dłuższym horyzoncie czasowym** określając działania, jakie należy podjąć, aby Aglomeracja mogła funkcjonować i rozwijać się. Określenie wizji, priorytetów i działań Strategii to rezultat partycypacyjnego modelu przygotowania dokumentu i udziału w jego tworzeniu władz poszczególnych gmin tworzących Aglomerację, partnerów społeczno-gospodarczych oraz lokalnej społeczności. W trakcie prac na diagnozą sytuacji społeczno - gospodarczej korzystano z danych udostępnianych przez Główny Urząd Statystyczny oraz przekazanych przez 22 gminy.

Dokument został zaopiniowany przez Regionalną Dyрекcję Ochrony Środowiska we Wrocławiu oraz Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego w zakresie oddziaływania na środowisko. Przeprowadzono również otwarte konsultacje społeczne projektu Strategii uwzględniające konsultacje z organizacjami pozarządowymi.

Dokument Strategii wyznacza najważniejsze kierunki działań, które umożliwią skuteczne rozwiązywanie problemów oraz wzmocnienie potencjałów Aglomeracji Wałbrzyskiej w celu poprawy jakości życia mieszkańców. Kluczową rolę w procesie realizacji strategii odegrają jednostki samorządów terytorialnych gmin Aglomeracji. Jednak dla skutecznego wdrażania celów Strategii niezbędne będzie zaangażowanie w ten proces partnerów społeczno-gospodarczych takich jak organizacje pozarządowe, organizacje zrzeszające pracodawców i pracowników, przedsiębiorców, lokalnych działaczy i społeczników.

Formalną podstawą opracowania dokumentu Strategii Rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej na lata 2013-2020 były zapisy Deklaracji Aglomeracji Wałbrzyskiej przyjęte przez Rady Gmin w latach 2012-2014. Konsekwencją zawiązanej w ramach Aglomeracji współpracy było uzyskanie przez gminy wsparcia za pośrednictwem Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego na lata 2014-2020.

W związku z przyjęciem przez Rząd RP Strategii Odpowiedzialnego Rozwoju oraz zmianą Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego z perspektywą do roku 2030 istnieje konieczność aktualizacji Strategii Aglomeracji Wałbrzyskiej. Ze względu na trwające przygotowanie do uruchomienia kolejnej perspektywy realizacji Polityki Spójności Unii Europejskiej oraz z powodu okresu obowiązywania Strategii Odpowiedzialnego Rozwoju zdecydowano, iż horyzont czasowy aktualizacji sięgał będzie 2030 r.

Dokument został przygotowany, przy eksperckim wsparciu firmy „EffiCon sp. z o.o.” sp. k., przez samorządy tworzące Aglomerację Wałbrzyską oraz Komitet Sterujący Aglomeracji Wałbrzyskiej.

Rozwój regionalny opiera się na endogenicznych i egzogenicznych czynnikach wzrostu oraz różnych modelach prowadzonej polityki regionalnej. W obowiązujących w kraju dokumentach strategicznych eksponuje się podejście terytorialne. Ten rodzaj „filozofii” planowania i budowania strategii rozwojowych koncentruje się na modelowaniu działań rozwojowych w silnej korelacji z uwarunkowaniami przestrzennymi. W rezultacie, w planowaniu rozwoju nie tylko brany jest pod uwagę zespół uwarunkowań odnoszących się do samej administracyjnej lokalizacji danego obszaru, ale również uwzględniane są jego różne atrybuty funkcjonalne.

Podejście terytorialne, znajduje także odzwierciedlenie w dokumentach Unii Europejskiej, gdzie zgodnie z Traktatem Lizbońskim stanowi ono jeden z wymiarów spójności. Zakłada się, że przejście od podejścia sektorowego w stronę zintegrowanego zarządzania rozwojem terytorialnym spowoduje lepsze wykorzystanie endogenicznego potencjału terytorium. Równocześnie nastąpi integracja działań publicznych co poprawi efektywność zarządzania obszarem. Powyższe stwierdzenia legły u podstaw utworzenia Aglomeracji Wałbrzyskiej.

Aglomerację Wałbrzyską tworzą 22 gminy (Kamienna Góra – miasto, gmina wiejska Kamienna Góra, Lubawka, Nowa Ruda – miasto, gmina wiejska Nowa Ruda, Świebodzice, Boguszów-Gorce, Szczawno-Zdrój, Czarny Bór, Głuszycza, Mieroszów, Walim, Wałbrzych, Jedlina-Zdrój, Stare Bogaczowice, miasto Świdnica, Jaworzyna Śląska, Strzegom, Żarów, Dobromierz, Marcinowice i gmina wiejska Świdnica), zlokalizowane w południowej części województwa dolnośląskiego, które należą do czterech powiatów (wałbrzyskiego, kamiennogórskiego, świdnickiego oraz kłodzkiego).

Podstawą utworzenia Aglomeracji Wałbrzyskiej było przyjęcie *Deklaracji Wałbrzyskiej* wyznaczającej działania zmierzające do nadania stosownej rangi niniejszemu obszarowi i aktywizacji społeczno-gospodarczej Aglomeracji.

Pod względem powierzchni (1 748 km²) Aglomeracja Wałbrzyska stanowi ponad 9% obszaru województwa dolnośląskiego. Do największych pod względem powierzchni gmin w Aglomeracji Wałbrzyskiej należą: gmina wiejska Kamienna Góra, gmina wiejska Nowa Ruda, Strzegom, gmina wiejska Świdnica oraz Lubawka. Ich łączna powierzchnia stanowi ok. 49% powierzchni aglomeracji.

Diagnozę rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej (Aglomeracja, AW) przeprowadzono z uwzględnieniem sfer: gospodarczej, społecznej i przestrzennej. Ten klasyczny podział funkcjonujący w literaturze przedmiotu umożliwia wszechstronną i czytelną analizę zjawisk gospodarczych, społecznych i infrastrukturalno-środowiskowych zachodzących w wymiarze czasowym przestrzennym.

Diagnoza została przygotowana przede wszystkim na podstawie danych pochodzących ze statystyki publicznej – Banku Danych Lokalnych GUS¹. Przyjęcie za podstawę opracowania danych GUS zapewnia porównywalność tych danych w czasie i przestrzeni. W rezultacie

---

¹ Źródło: http://stat.gov.pl/bdl/app/strona.html?p_name=indeks.

możliwa była analiza pozycji Aglomeracji na tle regionu oraz jej wewnętrznego zróżnicowania. Warto również zaznaczyć, że na danych GUS bazują dokumenty strategiczne i operacyjne wszystkich szczebli podziału administracyjnego kraju.

Tam, gdzie było to możliwe, ze względu na dostępność danych, dokonano porównania sytuacji Aglomeracji Wałbrzyskiej z sytuacją na Dolnym Śląsku.

W celu zaprezentowania dynamiki zmian porównywano dane z lat 2004, 2012 i 2016. Wybór powyższych lat podyktowany był zarówno względami merytorycznymi, jak i praktycznymi.

W 2004 r. Polska przystąpiła do Unii Europejskiej. Fakt ten można uznać za symboliczny koniec transformacji systemowej zapoczątkowanej w 1989 r. Równocześnie Polska stała się beneficjentem funduszy unijnych, co przełożyło się na niespotykane dotychczas możliwości inwestycyjne kraju, regionów i gmin.

Rok 2012 jest ważny z punktu widzenia funkcjonowania Aglomeracji Wałbrzyskiej. W roku tym przyjęto Deklarację Aglomeracji Wałbrzyskiej, tym samym nastąpiła formalizacja współpracy pomiędzy gminami, która otwierała nowe perspektywy rozwoju. Można więc uznać, że w 2012 r. zakończył się jeden i rozpoczął kolejny etap rozwoju gmin tworzących Aglomerację Wałbrzyską.

Wybór 2016 r. podyktowany został przede wszystkim względami praktycznymi. Niestety jest to ostatni rok, dla którego w przeważającej większości dostępne są dane statystyczne.

POŁOŻENIE

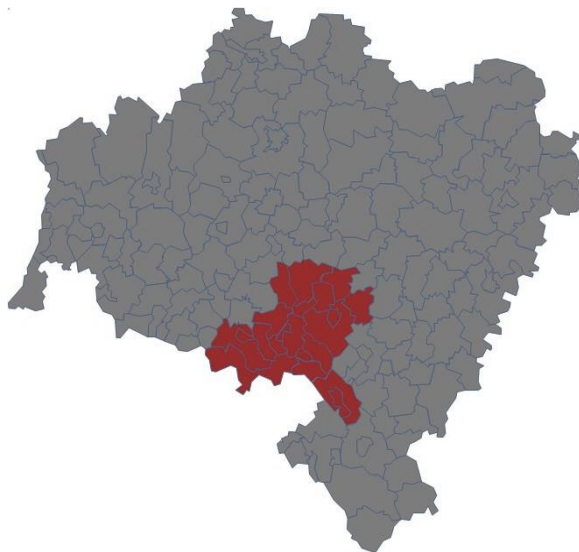

Rysunek 1 Położenie Aglomeracji Wałbrzyskiej na tle Polski

Agglomerację Wałbrzyską tworzą 22 gminy (Kamienna Góra – miasto, gmina wiejska Kamienna Góra, Lubawka, Nowa Ruda – miasto, gmina wiejska Nowa Ruda, Świebodzice, Boguszów-Gorce, Szczawno-Zdrój, Czarny Bór, Głuszycza, Mieroszów, Walim, Wałbrzych, Jedlina-Zdrój, Stare Bogaczowice, miasto Świdnica, Jaworzyna Śląska, Strzegom, Żarów, Dobromierz, Marcinowice i gmina wiejska Świdnica), zlokalizowane w południowej części województwa dolnośląskiego, które należą do czterech powiatów (wałbrzyskiego, kamiennogórskiego, świdnickiego oraz kłodzkiego).

Istotne znaczenie dla funkcjonowania Aglomeracji Wałbrzyskiej ma fakt sąsiedztwa z Republiką Czeską, zwłaszcza w kontekście obserwowanego zjawiska znikania granicy jako bariery dzielącej poszczególne obszary.

Jednocześnie postępują procesy integracyjne skutkujące zwiększeniem spójności infrastrukturalnej i gospodarczej terenów po obu stronach granicy. Powyższe zjawiska wpływają na sytuację Aglomeracji Wałbrzyskiej, co więcej należy spodziewać się, że wpływ ten będzie systematycznie rósł. Sąsiedztwo z Republiką Czeską wiąże się zarówno z szansami, jak i z zagrożeniami. Wydaje się, że Aglomeracja skazana jest na tzw. koopetycję, czyli jednoczesną konkurencję i kooperację z lokalnym sąsiadem.

Rysunek 2 Położenie Aglomeracji Wałbrzyskiej na tle Województwa Dolnośląskiego

Sąsiedztwo Republiki Czeskiej wpływa na funkcjonowanie wszystkich analizowanych w dalszej części dokumentu sfer. Wymusza ono także konieczność prowadzenia aktywnej polityki transgranicznej dążącej do zacieśniania wzajemnej współpracy.

Analizując sferę gospodarczą należy pamiętać, że mieszkańcy Czech są potencjalnymi turystami i konsumentami dóbr i usług wytwarzanych na obszarze AW. Jednocześnie przedsiębiorcy czescy mogą stać się ważnymi partnerami polskich przedsiębiorców, co mogłoby skutkować chociażby powstaniem wspólnej, komplementarnej oferty turystycznej. Równocześnie pamiętać należy, że przedsiębiorcy czescy to także konkurenci zabiegający o podobne rynki zbytu. Dodatkowo w wyniku zachodzących procesów demograficznych następuje drenaż pracowników z Aglomeracji Wałbrzyskiej, którzy wybierają pracę po stronie czeskiej.

W sferze społecznej nadal istnieją duże możliwości współpracy np. w zakresie kultury, edukacji, zdrowia, polityki senioralnej. Jednocześnie można spodziewać się zaostrezenia rywalizacji już nie tylko o pracowników, ale również o mieszkańców, co jest szczególnie istotne w kontekście zachodzących przemian demograficznych. Wspólna polityka transgraniczna powinna skutkować również dalszym zwiększeniem spójności infrastrukturalnej obszarów po obu stronach granicy. Służyć temu powinny chociażby inwestycje w rozwój infrastruktury drogowej.

W przypadku rachunków regionalnych dostępność danych zarówno w przekroju przestrzennym, jak i czasowym jest silnie ograniczona. Na potrzeby diagnozy analizę przeprowadzono dla podregionu wałbrzyskiego.

Podstawowym wskaźnikiem rozwoju jest Produkt Krajowy Brutto (PKB). W 2012 r. wartość PKB dla podregionu wałbrzyskiego wynosiła 21 014 mln. zł. co stanowiło 15% PKB województwa i 1,3% PKB kraju. Wprawdzie w stosunku do 2004 r. wartość PKB w podregionie wałbrzyskim wzrosła, to jednak pozycja podregionu na tle województwa i kraju uległa osłabieniu. W 2004 r. w podregionie wałbrzyskim wytwarzano 18,7% PKB regionalnego i 1,4% krajowego.

W latach 2004-2012 wartość PKB na mieszkańca wzrosła w podregionie wałbrzyskim z 19 337 zł. do 30 884 zł. Niemniej jednak zarówno w 2004 r., jak i 2012 r. PKB per capita w podregionie było niższe niż w województwie odpowiednio o 21,8% i 35,6%.

Jak wynika z powyższych danych podregion wałbrzyski rozwijał się relatywnie wolno, zwłaszcza na tle podregionu wrocławskiego. Można więc postawić tezę o słabnącej w analizowanym okresie pozycji wiodących miast Aglomeracji Wałbrzyskiej i postępującej dywergencji regionu.

Innym ważnym wskaźnikiem odnoszącym się do poziomu rozwoju jest wartość dodana brutto. W latach 2004-2012 wartość dodana brutto w podregionie wałbrzyskim wzrosła o 57,1% z 11 851 mln. zł do 18 623 mln. zł. Ponad 58% wartości dodanej brutto w 2012 r. generował sektor usług, jednak pozycja jego w stosunku do 2004 r. uległa osłabieniu. Wzrosła natomiast rola przemysłu z 28,3% do ok. 33%. Świadczy to o stopniowej odbudowie przemysłu, który w okresie transformacji systemowej przeszedł radykalną restrukturyzację skutkującą jego regresem.

PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ²

Pomimo nakładów inwestycyjnych na rozwój infrastruktury gospodarczej Aglomeracja Wałbrzyska nadal jest silnie zróżnicowana pod względem poziomu rozwoju gospodarczego i wymaga dalszych działań zmierzających do uaktywnienia jej endogenego potencjału.

W 2016 r. na obszarze Aglomeracji Wałbrzyskiej funkcjonowało łącznie 41 665 podmiotów gospodarczych sektora prywatnego, w tym 27 347 przedsiębiorstw osób fizycznych

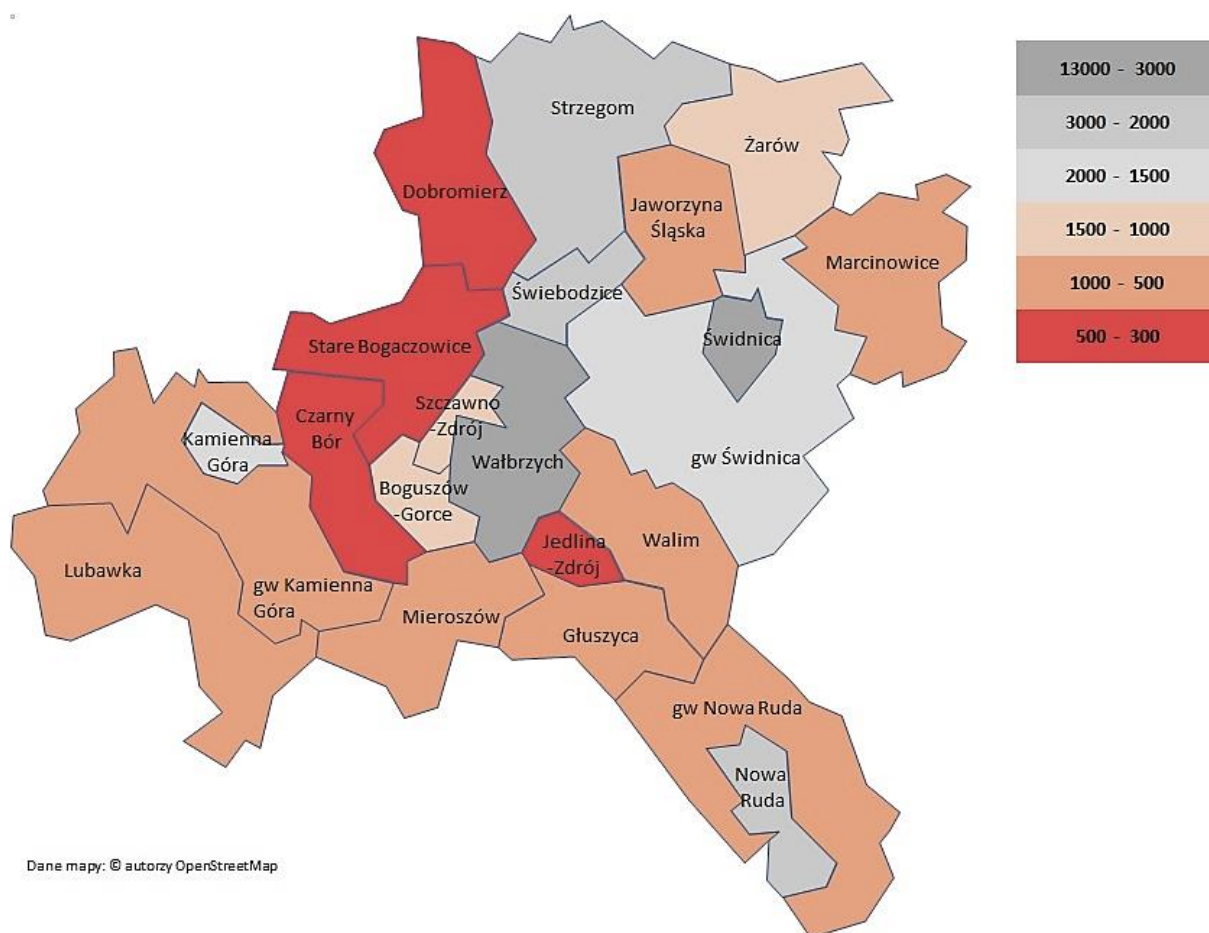
² Dane źródłowe – patrz załącznik tabele nr 1-2.

prowadzących działalność gospodarczą oraz 2 965 spółek prawa handlowego. Na terenie Aglomeracji działało również 651 spółek z udziałem kapitału zagranicznego.

W porównaniu do 2004 r. nastąpił wzrost zarówno ogólnej liczby podmiotów gospodarczych sektora prywatnego (o ok. 6%), jak i spółek prawa handlowego (o 40,5%), w tym także spółek z udziałem kapitału zagranicznego (20,3%). Powyższa tendencja zauważalna była również na Dolnym Śląsku. Zaznaczyć przy tym należy, że wzrost liczby podmiotów gospodarczych, w tym spółek był w Aglomeracji Wałbrzyskiej wolniejszy niż w regionie. Równocześnie w analizowanym okresie zmniejszyła się w Aglomeracji Wałbrzyskiej liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą (o 8,6%). W województwie dolnośląskim liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w latach 2004-2012 wzrosła o 1,1%.

Przyjmując za bazowy rok 2012 zauważyć można, iż na obszarze Aglomeracji odnotowano nieznaczny wzrost ogólnej liczby podmiotów sektora prywatnego (0,1%) oraz widoczny wzrost liczby spółek handlowych (16,3%). Wolniej też niż w okresie 2004-2016 postępował spadek liczby osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą (3,6%). Niemniej jednak wszystkie analizowane wskaźniki osiągały wartości odbiegające in minus od średniej w regionie co prowadzi do wniosku, że Aglomeracja rozwija się wolniej niż województwo, w rezultacie jej pozycja gospodarcza na Dolnym Śląsku uległa dalszemu osłabieniu.

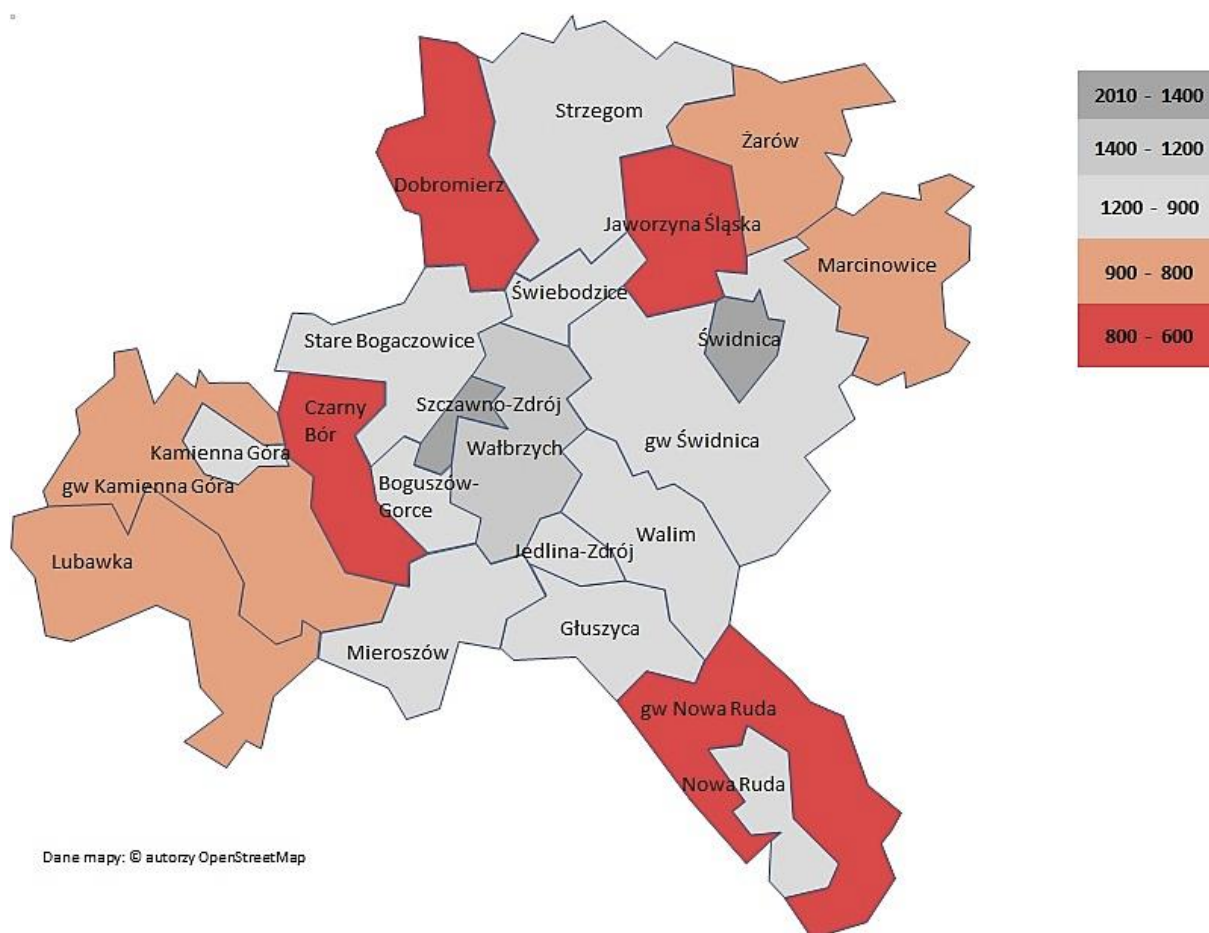
Rysunek 3. Liczba podmiotów gospodarczych – sektor prywatny w 2016 r.

Powyższe wnioski potwierdza analiza udziału podmiotów gospodarczych zlokalizowanych na obszarze Aglomeracji w ogólnej liczbie prywatnych podmiotów gospodarczych

w województwie dolnośląskim. W 2016 r. udział ten wynosił 12,2% podczas gdy w 2012 r. 12,9% a w 2004 r. 13,6%.

W Aglomeracji Wałbrzyskiej największy potencjał gospodarczy skupiony jest w dwóch wiodących miastach tj.: Wałbrzychu i Świdnicy. W miastach tych zlokalizowanych było najwięcej przedsiębiorstw, zarówno osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą, jak i spółek prawa handlowego. Łącznie w powyższych miastach zarejestrowanych było ok. 49,6% wszystkich prywatnych podmiotów mających siedzibę w Aglomeracji Wałbrzyskiej, 46,3% osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą, 58,9% spółek prawa handlowego i 48,7% spółek z udziałem kapitału zagranicznego.

W porównaniu do 2012 r. udział powyższych miast w ogólnej liczbie podmiotów sektora prywatnego zmniejszył się. Wówczas wynosił on ponad 50%. Wynika to przede wszystkim z mniejszej liczby osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą. Zjawisko to ze szczególnym natężeniem wystąpiło w Wałbrzychu (spadek liczby osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą o 6,4%). Jednocześnie w stosunku do 2012 r. wzrósł łączny udział Wałbrzycha i Świdnicy w ogólnej liczbie spółek zlokalizowanych na obszarze Aglomeracji, w tym także spółek z udziałem kapitału zagranicznego. Powyższe może być rezultatem coraz większego przejmowania przez oba miasta funkcji centrów gospodarczych AW skupiających większe podmioty gospodarcze. Jednocześnie mikro i małe przedsiębiorstwa ulegają procesowi relokacji i lokowane są poza granicami przedmiotowych ośrodków.

Rysunek 4. Liczba podmiotów wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. mieszkańców w 2016 r. [szt.]

Gospodarczy potencjał Wałbrzycha i Świdnicy wspierany jest przez lokalne ośrodki rozwoju takie jak: Nowa Ruda, Strzegom, Świebodzice i Kamienna Góra. Z powyższych ośrodków rozwoju tylko Kamienna Góra i Strzegom w stosunku do 2004 r. zanotowały wzrost liczby przedsiębiorstw prywatnych. Liczba podmiotów sektora prywatnego w omawianym okresie zwiększyła się w Kamiennej Górze z 1 774 do 1 915 (7,9%), natomiast w Strzegomiu z 2 381 do 2 714 (14,0%). W Nowej Rudzie liczba podmiotów sektora prywatnego zmalała z 2 228 do 2 163 (o 2,9%), a w Świebodzicach z 2 199 do 2 153 (o 2,1%). Warto podkreślić, że w analizowanym okresie tylko w Strzegomiu wzrosła o 5,3% liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą. Równocześnie w czterech wymienionych ośrodkach widoczny był wzrost liczby spółek prawa handlowego, jednak dynamika ich powstawania była niższa niż średnia dla Dolnego Śląska.

W ostatnich czterech latach (od 2012 r.) zauważyć można wyraźny (o 3,4%) spadek liczby podmiotów gospodarczych sektora prywatnego działających w Kamiennej Górze. Można więc uznać, że widoczny początkowo trend wzrostowy liczby podmiotów uległ odwróceniu. Niekorzystne zjawisko spadku liczby podmiotów gospodarczych nadal występowało w Nowej Rudzie, natomiast w Świebodzicach zaobserwować można oznaki ożywienia gospodarczego (wzrost liczby podmiotów gospodarczych o 0,8%). W latach 2012 – 2016 rosła także liczba przedsiębiorstw w Strzegomiu (o 4,9%).

W latach 2004-2016 zaobserwować można wzrost znaczenie gospodarczego gminy Żarów i gminy wiejskiej Świdnica. W Żarowie w 2016 r. funkcjonowało 1 030 podmiotów gospodarczych sektora prywatnego, w tym 89 spółek. Warto podkreślić, że w stosunku do 2004 r. liczba spółek wzrosła prawie 2,5 krotnie, a wskaźnik dynamiki był wyższy niż na Dolnym Śląsku. W gminie wiejskiej Świdnica w 2016 r. działały 1 523 przedsiębiorstwa. Na uwagę zasługuje fakt, iż w stosunku do 2004 r. liczba przedsiębiorstw wzrosła o ok. 36%. Wyższy wskaźnik dynamiki na obszarze Aglomeracji odnotowano jedynie w gminie Marcinowice (41,3%).

Najniższy potencjał gospodarczy mierzony liczbą przedsiębiorstw sektora prywatnego wykazują gminy: Czarny Bór, Stare Bogaczowice i Dobromierz. Istotne jest, że są to gminy wiejskie, co dodatkowo podkreśla znaczenie kreowania i wspierania przedsiębiorczości na tych obszarach.

Istotne znaczenie dla rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej ma wykorzystanie endogennych potencjałów obszaru takich jak walory turystyczne oraz surowce mineralne. W pierwszym przypadku największy potencjał posiadają gminy uzdrowiskowe Szczawno-Zdrój i Jedlina-Zdrój.

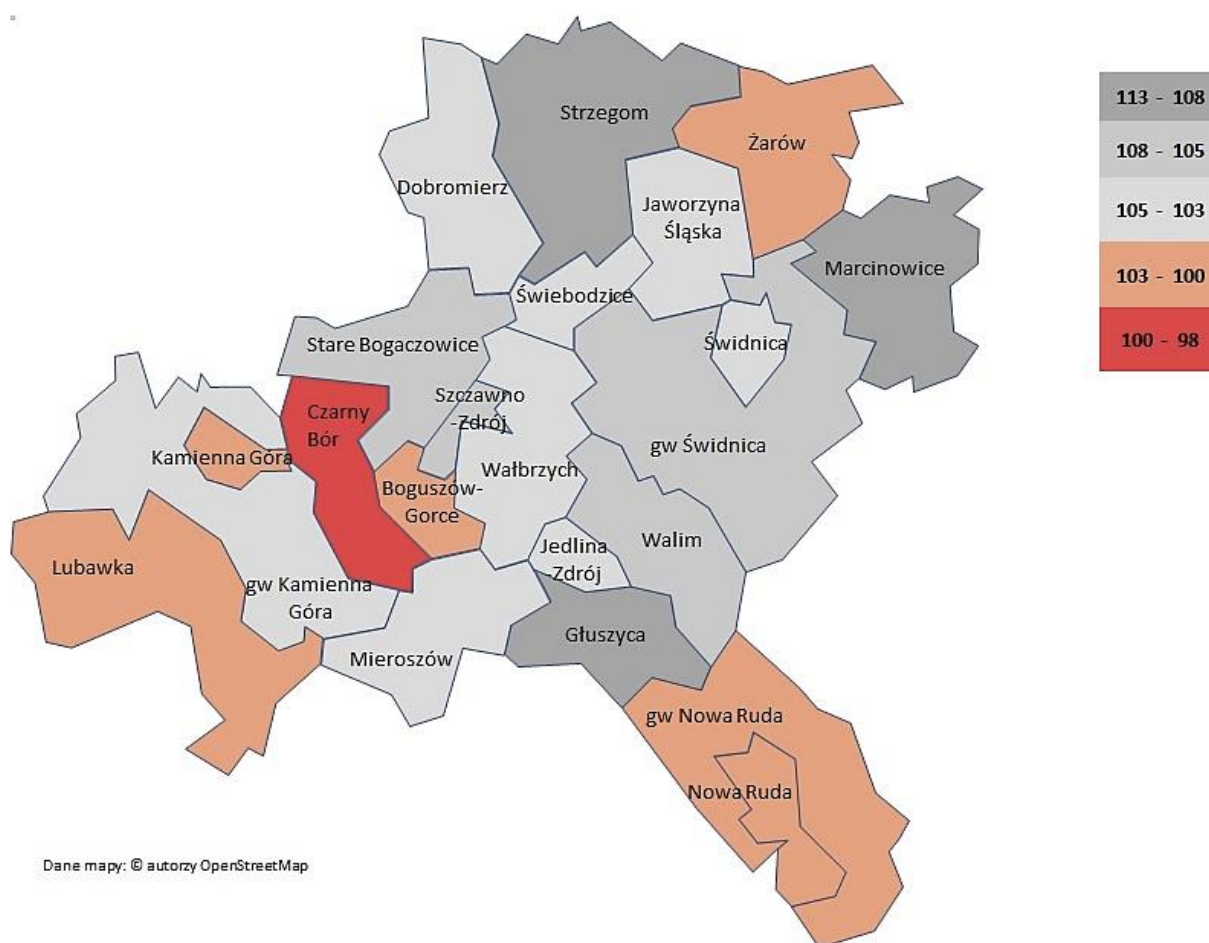
Złoża surowców skalnych w największym zakresie występują w powiatach: kamiennogórskim, świdnickim i wałbrzyskim, Występują tutaj m.in.: diabazy i gabra (złoże Stupiec-Dębówka gmina Nowa Ruda), melafiry (powiat wałbrzyski, powiat kamiennogórski), porfiry (powiat wałbrzyski, powiat kamiennogórski), gnejsy (powiat świdnicki, powiat kamiennogórski), hornfels (powiat świdnicki), amfibolit (powiat kamiennogórski) i granity (powiat świdnicki). Na obszarze Aglomeracji Wałbrzyskiej występują również licznie piaski, surowce kaolinowe (powiat świdnicki), gliny ogniotrwałe (powiat świdnicki) i magnezyty.

Aktualnie istotne znaczenie dla przemysłu wydobywczego w Aglomeracji Wałbrzyskiej mają przede wszystkim złoża kamieni drogowych i budowlanych, granitów (Strzegom) oraz glin ogniotrwałych (złoże Rusko – Jaroszów).

Granitoidy pochodzące z masywu Strzegom-Sobótka charakteryzują się dobrymi parametrami fizyko-technicznymi oraz posiadają dobrą bloczność.

Podsumowując należy stwierdzić, że potencjał w zakresie eksploatacji surowców posiadają gminy: Boguszów-Gorce, Czarny Bór, Dobromierz, Mieroszów, Nowa Ruda, Strzegom i Lubawka. Warto również zaznaczyć, że chociaż obecnie sektor ten nie charakteryzuje się wysoką innowacyjnością to jednak w przyszłości może on generować innowacje i powinien być adresatem wsparcia ze strony administracji rządowej i samorządowej.

Analizując sferę gospodarczą należy uwzględnić nie tylko bezwzględną liczbę zarejestrowanych przedsiębiorstw, ale również przedsiębiorczość mieszkańców mierzona liczbą podmiotów na 10 tys. mieszkańców. Dla Aglomeracji Wałbrzyskiej wskaźnik ten wynosił w 2016 r. 1 038 i był niższy od średniej dla Dolnego Śląska (1 244). W latach 2004 – 2016 wskaźnik ten wzrósł w Aglomeracji Wałbrzyskiej o 7,6%, niestety tempo wzrostu było wolniejsze niż w regionie (13,0%) co relatywnie pogorszyło sytuację Aglomeracji na tle województwa. O ile jeszcze w 2012 r. wskaźnik przedsiębiorczości mierzony dla Aglomeracji stanowił ok 86% wartości wskaźnika na Dolnym Śląsku, to w 2016 r udział ten zmniejszył się do 83,4%.

Rysunek 5. Zmiana (%) liczby podmiotów wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. Mieszkańców rok 2016 w porównaniu do roku 2012 (Rok 2012 = 100)

W ramach Aglomeracji Wałbrzyskiej wskaźnik przedsiębiorczości jest wyższy niż na Dolnym Śląsku tylko w gminach Szczawno-Zdrój (2 006) i Świdnica (1 450). W stosunku do 2012 r. sytuacja w niniejszym zakresie uległa pogorszeniu. Wówczas to analizowany wskaźnik kształtował się powyżej średniej dla Dolnego Śląska także w Wałbrzychu. Najniższy poziom aktywności gospodarczej mieszkańców wykazują gminy: gmina wiejska Nowa Ruda (687), Dobromierz (776), Jaworzyna Śląska (782), Czarny Bór (800) i gmina wiejska Kamienna Góra (803). Przytoczone powyżej dane potwierdzają, że największe bariery w rozwoju przedsiębiorczości występują w gminach wiejskich lub na obszarach wiejskich gmin miejsko – wiejskich.

Jednocześnie w latach 2004 – 2016 w 18 gminach Aglomeracji nastąpił wzrost przedsiębiorczości. Najmocniej zjawisko to uwidoczniło się w gminach: Głuszycza (24,0%), Marcinowice (21,1%), gmina wiejska Kamienna Góra (19,5%) i Mieroszów (15,9%). Najwyższy spadek liczby przedsiębiorstw w relacji do liczby mieszkańców zanotowano w gminie Jedlina-Zdrój. Warto zaznaczyć, że w latach 2012 – 2016 wzrost wartości analizowanego wskaźnika odnotowano już w 21 gminach. Najwyższą dynamikę osiągnięto w gminach Marcinowice (12,8%) i Głuszycza (10,5%). Jedynie w gminie Czarny Bór nastąpiło obniżenie wartości niniejszego wskaźnika.

INNOWACYJNOŚĆ³

Potencjał gospodarczy Aglomeracji tworzy nie tylko liczba przedsiębiorstw zlokalizowanych na jej obszarze, czy też przedsiębiorczość mieszkańców, ale również innowacyjność tych przedsiębiorstw.

Pomiar innowacyjności przedsiębiorstw jest problemem złożonym, a dostępność materiałów źródłowych mocno ograniczona. Można uznać, że innowacyjność przedsiębiorstw związana jest m.in. z branżami w jakich one funkcjonują. Na szczególną uwagę zasługują tzw. sektor kreatywny, który niejednokrotnie tworzy warunki do generowania i wdrażania innowacji.

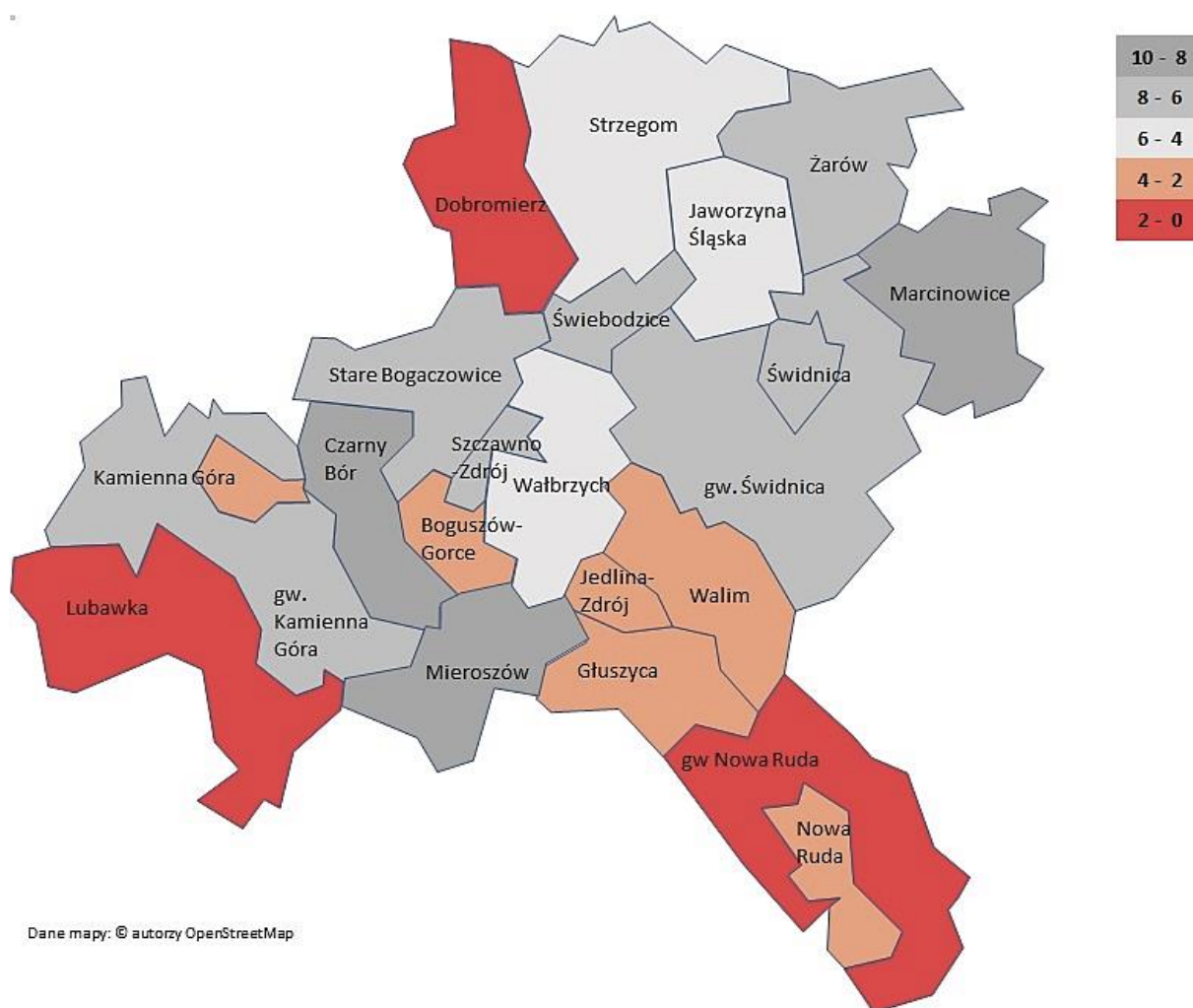
Jak wynika z danych GUS udział nowo zarejestrowanych podmiotów sektora kreatywnego w liczbie nowo zarejestrowanych podmiotów ogółem kształtował się na obszarze Aglomeracji Wałbrzyskiej w 2016 r. na poziomie 5,0%. W stosunku do 2012 r. widoczny jest wzrost wartości wskaźnika o 6,6% (w 2012 r. wynosił on 4,7%). Niestety wartość niniejszego wskaźnika jest w przypadku Aglomeracji niższa niż jego średnia dla województwa dolnośląskiego wynosząca w 2016 r. 6,4%. Warto także podkreślić, że w latach 2012-2016 dystans dzielący Aglomerację i region uległ zwiększeniu o 4,1 punktu procentowego.

Należy jednak podkreślić, że sytuacja wewnątrz Aglomeracji Wałbrzyskiej jest silnie zróżnicowana, a wartości analizowanego wskaźnika ulegały w badanych latach niejednokrotnie znacznej fluktuacji. W 2016 r. w dziesięciu gminach tworzących AW (Czarny Bór, gw. Kamienna Góra, Mieroszów, Szczawno-Zdrój, Stare Bogaczowice, Świebodzice, Świdnica, Żarów, Marcinowice, gw. Świdnica) wartość niniejszego wskaźnika była wyższa niż

³ Dane źródłowe – patrz załącznik tabela nr 3.

w regionie. Największy odsetek nowo zarejestrowanych przedsiębiorstw sektora kreatywnego odnotowano w gminach Mieroszów (9,6%) i Marcinowice (8,8%). Niestety jednocześnie w gminach Lubawka i Dobromierz wartość wskaźnika była zerowa.

W stosunku do 2012 r. w przypadku 13 gmin zanotowano poprawę sytuacji w analizowanym zakresie, natomiast pozycja dziewięciu gmin uległa osłabieniu. Poza gminami o zerowej wartości wskaźnika największy regres wystąpił w gw. Nowa Ruda i w gminie Boguszów-Gorce. Reasumując można postawić tezę, że nowo powstałe firmy chociaż niejednokrotnie nowoczesne to jednak nadal rzadko należą do branż będących awangardą postępu. Jednocześnie pamiętać należy, że ich działalność sprowadza się przede wszystkim do produkcji, natomiast centra naukowo-badawcze znajdują się poza obszarem Aglomeracji.

Rysunek 6. Udział nowo zarejestrowanych podmiotów sektora kreatywnego w liczbie nowo zarejestrowanych podmiotów ogółem w 2016 r. [%]

Innowacyjności Aglomeracji Wałbrzyskiej wynika m.in. z jej atrakcyjność dla inwestycji zaawansowanych technologicznie. Z raportu Instytutu Badań na Gospodarkę Rynkową pt.

„Atrakcyjność inwestycyjna województw i podregionów Polski 2016”⁴ wynika, że atrakcyjność podregionu wałbrzyskiego była wysoka, niemniej jednak niższa niż podregionu wrocławskiego.

Dodatkowo pamiętać należy, że w wyniku globalizacji, zarówno Aglomeracja Wałbrzyska, jak i podmioty zlokalizowane na jej obszarze, w coraz większym stopniu muszą być konkurencyjne w skali europejskiej i światowej. Niestety na tle Unii Europejskiej innowacyjność polskiej gospodarki jest dalece niewystarczająca. Niniejszy problem dotyczy także podmiotów zlokalizowanych na obszarze Aglomeracji.

Przykładem działań innowacyjnych jest również tworzenie powiązań sieciowych, a zwłaszcza klastrów. Na podstawie analizy dokumentu „Informacja o działalności dolnośląskich klastrów”⁵ z 2015 r. stwierdzić można, iż na obszarze Aglomeracji ma siedzibę dziesięć podmiotów koordynujących funkcjonowanie klastrów. Do klastrów zlokalizowanych na terenie Aglomeracji Wałbrzyskiej zaliczyć należy:

- DOLNOŚLĄSKI KLASTER ENERGII ODNAWIALNEJ DEKO – koordynator Stowarzyszenie Dolnośląski Klaster Energii Odnawialnej – DEKO ul. Rynek 1A, Świdnica;
- GEOTERMALNY KLASTER UZDROWISKOWY AGLOMERACJI WAŁBRZYSKIEJ – koordynator Dolnośląska Agencja Rozwoju Regionalnego SA ul. Szczawieńska 2, Szczawno-Zdrój;
- KLASTER CENTRUM TECHNOLOGII ENERGETYCZNYCH – koordynator OTS Wolna Przedsiębiorczość ul. Stalowa 2, Świdnica;
- KLASTER INNOWACYJNY „DLA ZDROWIA - SUDETY” – koordynator Fundacja Klaster Innowacyjny „Dla zdrowia – Sudety” ul. Wrocławska 10, Wałbrzych;
- KLASTER KAMIENIARSKI – koordynator Fundacja „Bazalt” ul. Niepodległości 22, Strzegom;
- KLASTER POLSKI RADON – koordynator Stowarzyszenie Forum Aktywności Lokalnej ul. Ludowa 1C, Wałbrzych;
- KLASTER PRZEDSIĘBIORSTW SPOŁECZNYCH – koordynator Fundacja Merkury ul. Beethovena 10, Wałbrzych;
- KLASTER WYTWÓRCÓW REGIONALNYCH – koordynator Forum Aktywności Lokalnej ul. Ludowa 1C, Wałbrzych;
- KLASTER ZDROWIE-MODA - URODA – koordynator Forum Aktywności Lokalnej ul. Ludowa 1C, Wałbrzych;
- KLASTER „WAŁBRZYSKIE SUROWCE” Æ SUROWCE DLA ZAAWANSOWANYCH TECHNOLOGII MATERIAŁOWYCH – koordynator Agencja Rozwoju Regionalnego „AGROREG” SA ul. Kłodzka 27, Nowa Ruda;

Na obszarze Aglomeracji Wałbrzyskiej funkcjonuje również WAŁBRZYSKI KLASTER ENERGETYCZNY, którego koordynatorem jest firma Control Process S.A. z Karkowa. Jak wynika z powyższych informacji podmioty koordynujące funkcjonowanie klastrów zlokalizowane są przede wszystkim w głównych miastach Aglomeracji tj. Wałbrzychu i Świdnicy. Klustry zlokalizowane są również w Nowej Rudzie, Szczawnie-Zdroju i Strzegomiu. Wpływ na niniejszą

---

⁴ Atrakcyjność inwestycyjna województw i podregionów Polski 2016, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, Konrad Adenauer Stiftung, Gdańsk 2016.

⁵ Informacja o działalności dolnośląskich klastrów, Studia na rozwoju Dolnego Śląska nr 1/56/2015, Wrocław 2015.

lokalizacje ma z jednej strony działalność instytucji otoczenia biznesu, a z drugiej koncentracja podmiotów działających w branży będącej przedmiotem działalności klastra.

Podsumowując należy również podkreślić fakt, istnienia w dalszym ciągu problemów związanych z dostępnością środków finansowych przeznaczonych na rozwój innowacyjnych produktów i usług. Na problem ten niejednokrotnie uwagę zwracali sami przedsiębiorcy uczestniczący w spotkaniach.

Potwierdzają to również wyniki naborów organizowanych przez IPAW na projekty związane z innowacyjnością przedsiębiorstw, gdzie każdorazowo zgłaszane we wnioskach potrzeby znacznie przekraczały alokacje przeznaczone na konkursy.

OTOCZENIE INSTYTUCJONALNE BIZNESU

Na potencjał gospodarczy Aglomeracji Wałbrzyskiej wpływa instytucjonalne wsparcia biznesu. Szczególną rolę ogrywają sprawnie funkcjonujące instytucje otoczenia biznesu (IOB). Wśród IOB najistotniejszą rolę odgrywają parki technologiczne, parki przemysłowe, centra transferu technologii, inkubatory przedsiębiorczości oraz instytucje Krajowej Sieci Innowacji.

Na obszarze Aglomeracji Wałbrzyskiej funkcjonują: Dolnośląski Park Technologiczny „T-Park”, Noworudzki Park Przemysłowy i Noworudzki Inkubator Technologiczny, Świdnicki Park Przemysłowy oraz Świebodzicki Park Przemysłowy.

Równie ważne funkcje w zakresie wspierania przedsiębiorczości pełnią m.in.: Sudecki Inkubator Przedsiębiorczości, Sudeckie Stowarzyszenie Inicjatyw Gospodarczych, Sudecka Izba Przemysłowo-Handlowa, Fundusz Regionu Wałbrzyskiego, Stowarzyszenie Wolna Przedsiębiorczość (Oddział terenowy w Świdnicy), Stowarzyszenie Przedsiębiorców i Kupców Świdnickich, Ośrodek Innowacji NOT w Świdnicy, Fundacja Wałbrzych 2000, Ośrodek Wspierania Ekonomii Społecznej, Przedsiębiorczość wspierana jest również przez organizacje samorządu zawodowego i gospodarczego np. Dolnośląscy Pracodawcy.

Jak wynika z powyżej przedstawionych informacji nasycenie IOB na obszarze Aglomeracji Wałbrzyskiej nadal jest nierównomierne. Widoczna jest ich przestrzenna koncentracja, w rezultacie istnieją ważne dla rozwoju Aglomeracji miasta, w których

IOB nie funkcjonują lub skala ich działalność jest zbyt mała w stosunku do wyzwań przed jakimi staje Aglomeracja.

Warto przy tym podkreślić, że od 2012 r. sytuacja w niniejszym zakresie nie uległa wyraźnej poprawie. W dalszym ciągu konieczne jest wzmocnienie otoczenia instytucjonalnego w poszczególnych miastach Aglomeracji, poprzez tworzenie na ich obszarze inkubatorów przedsiębiorczości oraz parków przemysłowych pozwalających wykorzystać ich potencjał przemysłowy.

Równocześnie problemem jest niezadawalający zakres usług świadczonych przez IOB. Zbyt rzadko angażują się one w przedsięwzięcia realizowane na obszarach wiejskich, a także w działania wspierające preinkubacje i inkubacje firm.

Istotną rolę w rozwoju gospodarczym analizowanego obszaru odgrywają specjalne strefy ekonomiczne (SSE). Największe znaczenie ma Wałbrzyska Specjalna Strefa Ekonomiczna (WSSE), posiadająca liczne podstrefy m.in. w Świdnicy, Żarowie, Strzegomiu, Nowej Rudzie, Dobromierzu oraz Świebodzicach. Według rankingu „fDi Magazine” (z grupy The Financial Times) WSSE zajmuje 4. miejsce w Europie i 22. na świecie na 600 przeanalizowanych SSE.

W Wałbrzychu na terenie SSE dominuje branża motoryzacyjna, uzupełniona działalnością budowlaną. W podstrefie WSSE w Świdnicy funkcjonują firmy z branży AGD, chemicznej, elektronicznej i przetwórstwa tworzyw sztucznych. W podstrefie w Strzegomiu działa przedsiębiorstwo z branży Spożywczej. W Świebodzicach reprezentowane są takie branże jak: obróbka tworzyw sztucznych, technologia ciepła, technologia powietrza. W podstrefie WSSE w Nowej Rudzie funkcjonują inwestorzy z branży budowlanej, wyposażenia energetycznego, produkcji tworzyw sztucznych i produkcji wiązek kablowych. W podstrefie w Żarowie dominuje branża motoryzacyjna.

Kamiennogórska Specjalna Strefa Ekonomiczna Małej Przedsiębiorczości (KSSEMP) nastawiona jest na wspieranie małych i średnich przedsiębiorstw i jako taka powinna odgrywać kluczową rolę w aktywizacji gospodarczej Aglomeracji Wałbrzyskiej.

POTENCJAŁ INWESTYCYJNY

Na podstawie raportu „Atrakcyjność inwestycyjna województw i podregionów Polski 2016” stwierdzić można, że podregion wałbrzyski na obszarze, którego w dużej części zlokalizowana jest Aglomeracja Wałbrzyska posiada wysoką atrakcyjność inwestycyjną dla działalności przemysłowej, usługowej i zaawansowanej technologicznie. Niemniej jednak w każdej z omawianych dziedzin atrakcyjność inwestycyjna podregionu wałbrzyskiego jest niższa niż podregionu wrocławskiego. Dodatkowo należy podkreślić, że w przypadku atrakcyjności dla działalności przemysłowej podregion wałbrzyski oceniony został niżej od podregionu jeleniogórskiego.

Na atrakcyjność inwestycyjną Aglomeracji Wałbrzyskiej wpływa m.in. funkcjonowanie na jej obszarze specjalnych stref ekonomicznych. Znaczenie tego czynnika podkreślono w powyższym opracowaniu. Autorzy raportu uznali wysoką aktywność specjalnych stref ekonomicznych oraz dużą podaż wolnych terenów inwestycyjnych za główny atut obszaru.

Warto podkreślić, że tereny inwestycyjne gmin Aglomeracji Wałbrzyskiej obejmują zarówno obiekty jak i działki. Tereny i obiekty o charakterze poprzemysłowym oferują gminy: Boguszów-Gorce, gm. Kamienna Góra, Mieroszów, gm. Nowa Ruda, gmina wiejska Nowa Ruda, Walim. Oferty inwestycyjne typu greenfield przygotowane są w gminach: Czarny Bór, Dobromierz, Jedlina-Zdrój, Kamienna Góra (miasto), Lubawka, Mieroszów, Nowa Ruda (miasto), Nowa Ruda gmina wiejska, Szczawno-Zdrój, Świebodzice, Wałbrzych, Świdnica, Żarów, Strzegom.

Największym zainteresowaniem inwestorów cieszą się oferty inwestycyjne zlokalizowane w specjalnych strefach ekonomicznych. Dotychczas najwięcej inwestorów ulokowało swoją działalność w podstrefach w Wałbrzychu (16), Świdnicy (15) i Żarowie (13).

W przypadku pozostałych podstref liczba inwestorów przedstawia się następująco: Kamienna Góra – 9, Świebodzice – 6, Nowa Ruda – 5, Lubawka – 1, Strzegom – 1. Na zainteresowanie poszczególnymi podstrefami wpływać może ich powierzchnia oraz położenie podstrefy, w tym jej skomunikowanie z autostradą A4 i drogą ekspresową S3.

W gorszej sytuacji są pozostałe gminy Aglomeracji Wałbrzyskiej. Przygotowane oferty inwestycyjne nie wzbudzają dużego zainteresowania inwestorów. Przyczyn powyższego stanu rzeczy upatrywać należy w: braku odpowiedniej infrastruktury drogowej, braku odpowiednio wykwalifikowanych pracowników (absolwentów szkół zawodowych), konkurencji ze strony podstref SSE zlokalizowanych na obszarach atrakcyjnych inwestycyjnie np. we Wrocławiu i gminach podwrocławskich.

Na ograniczone zainteresowanie istniejącymi terenami inwestycyjnymi może wpływać również niski stopień ich uzbrojenia w infrastrukturę techniczną. Powyższy stan wynika m.in. z wysokich kosztów uzbrojenia terenu związanych z koniecznością jego makroniwelacji. W rezultacie tereny inwestycyjne o powierzchni powyżej 10 ha., zlokalizowane poza największymi miastami rzadko wyposażone są we wszystkie najważniejsze media (prąd, gaz, woda, kanalizacja). Szczególnie widoczny jest brak dostępu do infrastruktury gazowej. Należy równocześnie zwrócić uwagę, na ograniczony, czy wręcz brak dostępu niniejszych terenów do infrastruktury kolejowej (np. bocznicy kolejowych).

Potencjał inwestycyjny Aglomeracji Wałbrzyskiej wzmocnią gminne strefy aktywności gospodarczej zlokalizowane w gminach tworzących Aglomerację.

Analizując potencjał inwestycyjny Aglomeracji Wałbrzyskiej należy wspomnieć o istotnym zagrożeniu wykluczeniem inwestycyjnym, w wyniku wejścia w życie ustawy o wspieraniu nowych inwestycji. Nowa regulacja likwiduje podstrefy specjalnych stref ekonomicznych i ustanawiając jednakowe zasady wspierania inwestorów w całym kraju oparte o dopuszczalną pomoc publiczną. W sytuacji gdy spółka zarządzająca dotychczasową Wałbrzyską Specjalną Strefą Ekonomiczną będzie odpowiadać za wspieranie nowych inwestycji we wschodniej części Dolnego Śląska, łącznie z Wrocławiem, i zachodniej części województwa opolskiego, peryferyjnie usytuowanym gminom Aglomeracji Wałbrzyskiej grozi, że inwestorzy będą się koncentrować wokół Wrocławia i w powiatach przez które przebiega autostrada A4, szczególnie w powiatach województwa opolskiego, w których obowiązuje wyższy poziom dopuszczalnej pomocy publicznej.

Innym problemem jest skuteczność wybranych narzędzi promocyjnych. Promocja niejednokrotnie ogranicza się do zamieszczenia materiałów na stronie internetowej właściwego urzędu miasta (gminy). Brakuje skoordynowanych działań gmin. Dodatkowo należy pamiętać o negatywnym wizerunku niektórych gmin (np. Wałbrzyska, Nowej Rudy) opierającym się na stereotypach. Przewyciężenie takiej bariery wymaga długotrwałych i wspólnych działań zmierzających do zintegrowania lokalnych wspólnot z obszarem, na którym żyją oraz wyrobieniu pozytywnych asocjacji wśród zewnętrznych odbiorców działań marketingowych

Aglomeracja Wałbrzyska posiada duży potencjał do rozwoju turystyki. Poszczególne gminy stosownie do posiadanych zasobów mogą rozwijać ofertę skierowaną zarówno do masowego odbiorcy, jak i wybranych grup.

Szczawno-Zdrój i Jedlina-Zdrój, a także Sokołowsko (w gminie Mieroszów), mają największy potencjał w zakresie produktu uzdrowiskowego i spa-wellnes.

Produkt krajoznawczy związany jest ze zwiedzaniem, dlatego też największe możliwości posiadają gminy, na obszarach których znajdują się obiekty dziedzictwa materialnego lub atrakcje przyrodnicze, np. Wałbrzych (zamek Książ, Palmiarnia, rynek, Stara Kopalnia – Centrum Nauki i Sztuki), Świdnica (rynek, odbudowana wieża ratuszowa, Muzeum Dawnego Kupiectwa, Katedra św. Stanisława i św. Wacława uznana na podstawie rozporządzenia Prezydenta RP za pomnik historii, Kościół Pokoju wpisany na listę światowego dziedzictwa kultury UNESCO), Boguszów-Gorce (najwyżej położony zabytkowy rynek i ratusz na wysokości 591,58 m n.p.m., XVIII w. kościół pw. Świętej Trójcy, wieża widokowa na Dzikowcu), Strzegom (bazylika mniejsza pw. św. ap. Piotra i Pawła uznana na podstawie rozporządzenia Prezydenta RP za pomnik historii, kamieniołomy), Walim (zamek Grodno, zapora na Jeziorze Bystrzyckim, Sztolnie Walimskie i kompleks Włodarz, obiekty inżynierskie Kolei Doliny Bystrzycy), Jedlina-Zdrój (zespół pałacowo-parkowy w Jedlinie, najdłuższy tunel kolejowy w Polsce, pijalnia wód mineralnych, kompleks sportowo-rekreacyjny „Czarodziejska Góra”), Stare Bogaczowice (Cieszów – zamek Cisy, Gostków – wiatrak, zespół pałacowo-parkowy w Strudze), Szczawno-Zdrój (Dom Zdrojowy, Hala spacerowa, Pijalnia wód mineralnych, Wzgórze Gedymina), Czarny Bór (ruiny zamku Lubno), Kamienna Góra (stare miasto wraz z murami obronnymi), Lubawka (rynek z ratuszem, układ urbanistyczny centrum wraz z Domami Tkaczy w Chełmsku Śląskim), Nowa Ruda (rynek z ratuszem, domy tkaczy, najwyższy most kolejowy w Polsce), Świebodzice (rynek z ratuszem oraz miejskie mury obronne), Mieroszów (układ urbanistyczny centrum Mieroszowa, cerkiew w Sokołowsku, ruiny zamku Radosno, ogród zoologiczny ZOO Farma we wsi Łączna), Głuszyca (ruiny zamku Rogowiec, Podziemne Miasto Osówka), gmina wiejska Kamienna Góra (mauzoleum Schaffgotschów w Raszowie), Dobromierz (wieża widokowa w Bronówku, wiatrak holenderski w Pietrzykowie, pałac w Roztoce), Żarów (działający do dziś zabytkowy młyn z 1486 r. w Siedlimowicach).

Jednocześnie najatrakcyjniejszymi terenami dla wędrówek pieszych są szlaki turystyczne w poszczególnych pasmach Sudetów Środkowych (Góry Kamienne, Góry Wałbrzyskie, Góry Sowie, Masyw Trójgarbu, Góry Stołowe wraz z Zaworami, Góry Suche).

Do rozwoju turystyki industrialnej predysponowane są przede wszystkim takie gminy jak: Nowa Ruda (miasto), Wałbrzych, Boguszów-Gorce, gmina wiejska Nowa Ruda, Jaworzyna Śląska.

Gminy Głuszyca, Walim, Kamienna Góra, Nowa Ruda i Wałbrzych mają z kolei największe możliwości rozwoju turystyki postmilitarnej dzięki takim atrakcjom jak: podziemia kompleksu Riese w Głuszycy, Walimiu i Nowej Rudzie, podziemia Arado w Kamiennej Górze oraz

podziemia zamku Książ w Wałbrzychu, mauzoleum na Nowym Mieście w Wałbrzychu, schron przeciwlotniczy w II Liceum Ogólnokształcącym w Wałbrzychu.

Największym potencjałem do rozwoju narciarstwa dysponują gminy: Jedlina-Zdrój, Boguszków-Gorce, Mieroszów (narciarskie trasy zjazdowe i biegowe), gmina wiejska Nowa Ruda (Sokolec i wyciągi narciarskie na Przetęczy Jugowskiej), Walim (kompleks Rzecznka, narciarskie trasy biegowe z wypożyczalniami sprzętu), Lubawka (wyciąg narciarski, liczne trasy biegowe, skocznia narciarska), Czarny Bór (trasy biegowe m.in. wokół Trójgarbu).

Potencjał do rozwoju turystyki aktywnej posiadają gminy Mieroszów i Lubawka. Wskazać tu należy dogodne warunki do rozwoju turystyki rowerowej, konnej oraz sportów paralotniarskich.

Dodatkowo w gminie Lubawka, z uwagi na lokalizację zbiornika wodnego w Bukówce rozwijać się mogą sporty wodne takie jak: windsurfing, wędkarstwo i kajakarstwo. Do 2020 r. dzięki dofinansowaniu z programu INTERREG V-A nad Bukówką powstaną: miejsca postojowe, ścieżka pieszo-rowerowa, wiata biesiadna, obiekty sanitarne wraz z zagospodarowaniem terenu, slipy dla łódek, kładki na rzece Bóbr i strumieniu Bachorzyna, boisko do piłki plażowej, siłownia zewnętrzna, plac zabaw, elementy małej architektury.

Atuty konieczne do rozwoju turystyki religijnej posiadają gminy: gmina wiejska Kamienna Góra (Krzeszów – pocysterski zespół klasztorny wraz z Kalwarią Krzeszowską), Mieroszów (kościół św. Jadwigi w Rybnicy Leśnej – najstarszy zabytek architektury drewnianej Dolnego Śląska, cerkiew w Sokołowsku), Strzegom (bazylika mniejsza pw. św. ap. Piotra i Pawła) oraz Świdnica (Katedra św. Stanisława i św. Wacława, ewangelicki Kościół Pokoju).

Chociaż gminy zlokalizowane na obszarze Aglomeracji Wałbrzyskiej posiadają duży potencjał do rozwoju turystyki, to jednak nie jest on w pełni wykorzystany. Nadal mamy do czynienia ze zdekapitalizowanymi obiektami o znacznej wartości historycznej. Widoczne to jest zwłaszcza w przypadku zabytków techniki. Wynika to m.in. z braku kompleksowego podejścia do ich ochrony.

Przyczyn powyższego stanu upatrywać należy m.in. w braku historycznej tradycji przyjmowania gości na tym terenie, zaniechaniu kierunkowego kształcenia organizatorów turystyki, niewystarczającym wsparciu inicjatyw dla tworzenia partnerstw i produktów turystycznych o charakterze regionalnym (kart regionalnych). Widoczne są także wyraźne braki w działaniach promocyjnych realizowanych zarówno przez władze lokalne, jak i przedsiębiorców.

ROLNICTWO

Jak wynika z diagnozy zawartej w „Zarysie opracowania dotyczącego rozwoju obszarów wiejskich i rolnictwa województwa dolnośląskiego do 2030 r.”⁶ opracowanej przez Dolnośląski

⁶ Zarys opracowania dotyczący rozwoju obszarów wiejskich i rolnictwa województwa dolnośląskiego do 2030 r. DODR, Wrocław 2017.

Ośrodek Doradztwa Rolniczego w 2017 r. obszary wiejskie wchodzące w skład Aglomeracji Wałbrzyskiej zaliczone zostały do regionu intensywnego rolnictwa (powiat świdnicki) oraz regionu przemysłowo-rekreacyjno-turystycznego (pozostałe powiaty).

Do analizy potencjału produkcyjnego rolnictwa wykorzystano wskaźnik waloryzacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej. Na tej podstawie stwierdzić można, że największy potencjał do rozwoju rolnictwa posiadają gminy zlokalizowane w powiecie świdnickim (warunki przyrodnicze wyjątkowo korzystne). W powiecie tym w 2015 r. użytki rolne stanowiły ponad 70% jego powierzchni. Najkorzystniejsze warunki przyrodnicze posiadają gminy: Strzegom, Żarów i Jaworzyna Śląska.

Mniejsze możliwości rozwoju rolnictwa mają gminy z powiatu kamiennogórskiego (warunki przyrodnicze średnio korzystne). Jednocześnie należy podkreślić, że w powiatach wałbrzyskim (ziemskim) i kłodzkim warunki do rozwoju rolnictwa są mało korzystne.

Na obszarze Aglomeracji Wałbrzyskiej, podobnie jak na pozostałych obszarach Dolnego Śląska widoczny jest proces koncentracji gruntów. Jednocześnie postępuje spadek pogłowia bydła. W rezultacie obsada zwierząt gospodarskich jest niewielka. Produkcja rolnicza to przede wszystkim produkcja roślinna (zboża ozime, gryka).

Chociaż potencjał do rozwoju rolnictwa jest na terenie Aglomeracji zróżnicowany, to jednak ma ona szansę stać się ważnym miejscem produkcji żywności wysokiej jakości na Dolnym Śląsku. Szans na rozwój rolnictwa upatrywać można z jednej strony w rozwoju produkcji ekologicznej, a z drugiej w wytwarzaniu produktów markowych takich jak np. „Wołowina Sudecka”. W tym celu konieczne będą działania zmierzające do rozwoju hodowli oraz reaktywacji drobnego przetwórstwa rolnego.

ANALIZA SWOT - SFERA GOSPODARCZA

SILNE STRONY	SŁABE STRONY
• Funkcjonowanie specjalnych stref ekonomicznych, wraz z podstrefami • Funkcjonowanie IOB, takich jak agencje rozwoju regionalnego, parki przemysłowe, specjalne strefy ekonomiczne • Potencjał do wielokierunkowego rozwoju turystyki • Potencjał do rozwoju rolnictwa i produkcji żywności wysokiej jakości • Koncentracja dużych podmiotów gospodarczych w Świdnicy i Wałbrzychu świadczą o rosnącej roli tych miast jako centrów gospodarczych • Dostęp do surowców, umożliwiający rozwój przemysłu wydobywczego	• Wolniejszy niż w regionie wzrost liczby podmiotów gospodarczych świadczący o pogłębiającej się dywergencji regionu • Spadek liczby osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na obszarze AW • Niższy niż w regionie wskaźnik przedsiębiorczości • Stagnacja miast o tradycji przemysłowej • Nierównomierne rozmieszczenie IOB na obszarze Aglomeracji • Braki w infrastrukturze wspierającej przedsiębiorczość w miastach i na obszarach wiejskich • Ograniczony zakres usług oferowanych przez IOB

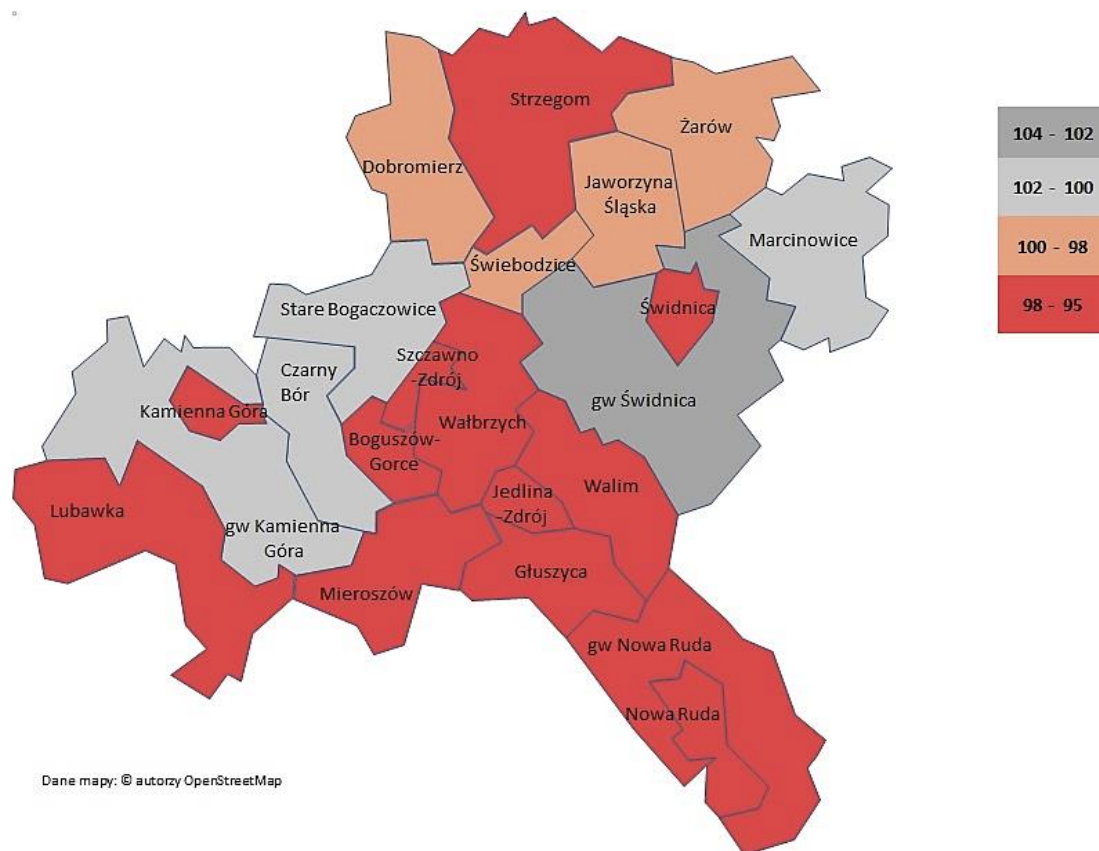
• Funkcjonowanie klastrów bazujących na endogennym potencjale obszaru	• Ograniczone działania na rzecz inkubacji firm, zwłaszcza innowacyjnych narażonych na duże ryzyko rynkowe • Niższy niż w regionie udział sektora kreatywnego w ogólnej liczbie podmiotów gospodarczych • Ograniczone zainteresowanie ze strony inwestorów terenami położonymi poza SSE • Wysoki koszt uzbrojenia terenów inwestycyjnych, wynikający z położenia poszczególnych gmin • Zdekapitalizowane obiekty dziedzictwa materialnego
SZANSE	ZAGROŻENIA
• Wysoka dynamika tworzenia nowych miejsc pracy w województwie dolnośląskim i jego atrakcyjny inwestycyjnie wizerunek • Dostępność funduszy unijnych wspierających przedsiębiorczość, tworzenie miejsc pracy, innowacyjność przedsiębiorstw, współpracę sektora naukowo-badawczego z biznesem • Napływ kapitału zagranicznego w ramach nawiązanych kontaktów zagranicznych • Rosnące koszty pracy we Wrocławskim Obszarze Metropolitalnym • Duży potencjał związany z obsługą nowego perspektywicznego rynku „opieką nad seniorami” • Wzrost znaczenia ekoturystyki	• Wejście w życie ustawy o wspieraniu nowych inwestycji, likwidującej podstrefy specjalnych stref ekonomicznych • Większa atrakcyjność inwestycyjna gmin wchodzących w skład Wrocławskiego Obszaru Metropolitalnego • Wyższy poziom rozwoju branży turystycznej w Karkonoszach i zachodniej części Kotliny Kłodzkiej • Niewielka liczba hoteli sieciowych zainteresowanych lokalizacją na obszarze Aglomeracji Wałbrzyskiej • Negatywne przemiany demograficzne, wzrost liczby ludności w wieku poprodukcyjnym w relacji do osób w wieku przedprodukcyjnym mogą skutkować zakłóceniem na rynku pracy

Potencjał demograficzny Aglomeracji Wałbrzyskiej to ponad 404,4 tys. mieszkańców, co stanowiło w 2016 r. ok. 19,9% potencjału ludnościowego województwa dolnośląskiego.

Obserwowanym na obszarze Aglomeracji Wałbrzyskiej zjawiskiem jest spadek liczby ludności. W latach 2004–2016 liczba ludności w Aglomeracji zmniejszyła się z 426 650 do 404 418. W analogicznym okresie liczba ludności na Dolnym Śląsku wzrosła z 2 890 967 do 2 903 710.

Spadek liczby ludności w latach 2004-2016 zanotowało 15 gmin Aglomeracji Wałbrzyskiej (Boguszów-Gorce, Głuszyca, Jedlina-Zdrój, Kamienna Góra (miasto), Lubawka, Mioszów, Nowa Ruda (miasto), gmina wiejska Nowa Ruda, Świebodzice, Walim, Wałbrzych, Świdnica, Strzegom, Dobromierz, Marcinowice), odwrotną tendencję stwierdzić można w 7 gminach (Czarny Bór, gmina wiejska Kamienna Góra, Szczawno-Zdrój, Stare Bogaczowice, Jaworzyna Śląska, Żarów, gmina wiejska Świdnica).

Analizując lata 2012-2016 należy podkreślić dalsze pogłębianie się problemów demograficznych. W tym okresie trzy kolejne gminy (Szczawno-Zdrój, Jaworzyna Śląska i Żarów) odnotowały spadek liczby mieszkańców. W przypadku gminy Marcinowice nastąpiło odwrócenie negatywnego trendu i wzrost liczby mieszkańców.

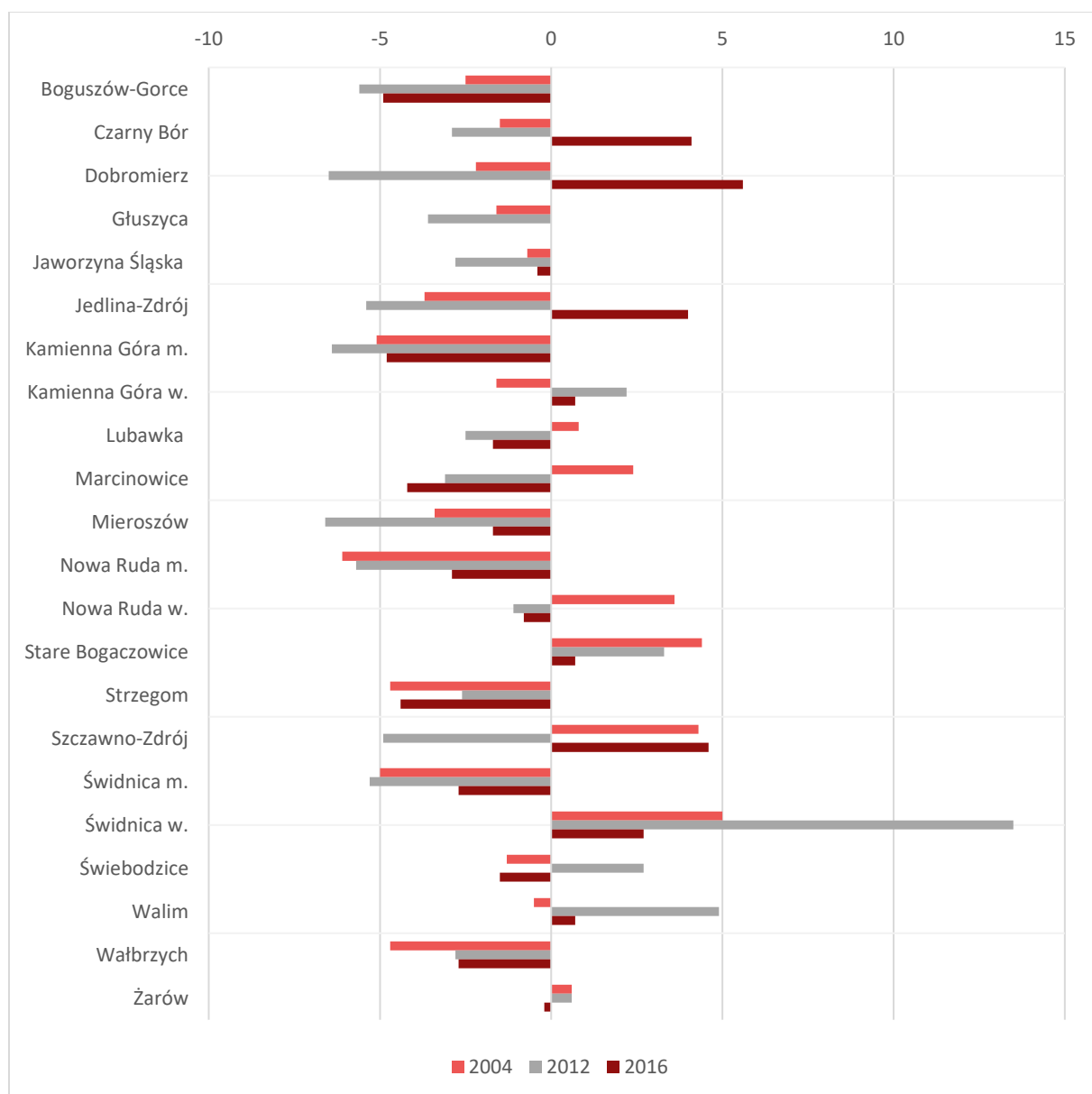

Rysunek 7. Zmiana (%) liczby ludności rok 2016 w porównaniu do roku 2012 (Rok 2012 = 100)

⁷ Dane źródłowe – patrz załącznik tabeli nr 4-6.

Niepokój może budzić spadek liczby mieszkańców w największych ośrodkach Aglomeracji: Wałbrzychu i Świdnicy. Obniżenie potencjału demograficznego zarówno Wałbrzycha, jak i całej Aglomeracji Wałbrzyskiej może być przejawem postępującej marginalizacji i peryferyzacji.

Na sytuację demograficzną Aglomeracji Wałbrzyskiej negatywnie rzutuje utrzymujące się ujemne saldo migracji wewnętrznych. W 2016 r. saldo migracji wewnętrznych na 1 tys. mieszkańców w Aglomeracji Wałbrzyskiej wyniosło (-0,4) osoby. Do pozytywów zaliczyć należy fakt, że w stosunku do 2004 r. i 2012 r. ujemne saldo migracji uległo obniżeniu. Wówczas wynosiło ono odpowiednio (-1,1) i (-1,8). Warto jednak zaznaczyć, iż saldo migracji wewnętrznych w przypadku województwa dolnośląskiego było w 2012 r. i 2016 r. dodatnie.

Wykres 1. Saldo migracji na 1 tys. mieszkańców w Aglomeracji Wałbrzyskiej w latach 2004, 2012, 2016 [os.]

W 2016 r. dodatnie saldo migracji wewnętrznych na 1 tys. mieszkańców zanotowało 8 gmin, mianowicie: Czarny Bór (4,1), Jedlina-Zdrój (4,0), gmina wiejska Kamienna Góra (0,7), Stare Bogaczowice (0,7), Szczawno-Zdrój (4,6), Walim (0,7), Dobromierz (5,6), gw. Świdnica (2,7). W pozostałych gminach (za wyjątkiem gminy Głuszycza, gdzie saldo migracji wewnętrznych

było zerowe) dominował odpływ ludności, przy czym w największej skali zjawisko to wystąpiło w gminach: Boguszów Gorce (-4,9), gm. Kamienna Góra (-4,8), Strzegom (-4,4) i Marcinowice (-4,2).

W stosunku do 2012 r. zauważyć można, że niniejsze zjawisko uległo ograniczeniu. W 2012 r. dodatnie saldo migracji wewnętrznych odnotowano w szczęściu gminach, a ujemne w szesnastu. Warto również zauważyć, że przez cały badany okres tylko w dwóch gminach tj. w Starych Bogaczowicach i gw. Świdnica utrzymywało się dodatnie saldo migracji wewnętrznych.

Na obszarze Aglomeracji Wałbrzyskiej widoczne jest zjawisko starzenia się społeczeństwa, co rzutuje na przyszłe kierunki inwestycji infrastrukturalnych. Przyjmując jako symptom tego zjawiska stosunek ludności w wieku poprodukcyjnym do ludności w wieku przedprodukcyjnym, stwierdzić należy, że sytuacja zarówno w Aglomeracji Wałbrzyskiej, jak i we wszystkich gminach ją tworzących ulega permanentnemu pogorszeniu.

W 2016 r. wartość powyższego wskaźnika dla Aglomeracji Wałbrzyskiej wyniosła 129,0 (na Dolnym Śląsku 126,3). W 2004 r. wskaźnik ten kształtował się na poziomie 81,1 (w regionie 79,1), a w 2012 r. wynosił 106,4 (w województwie 107,2)

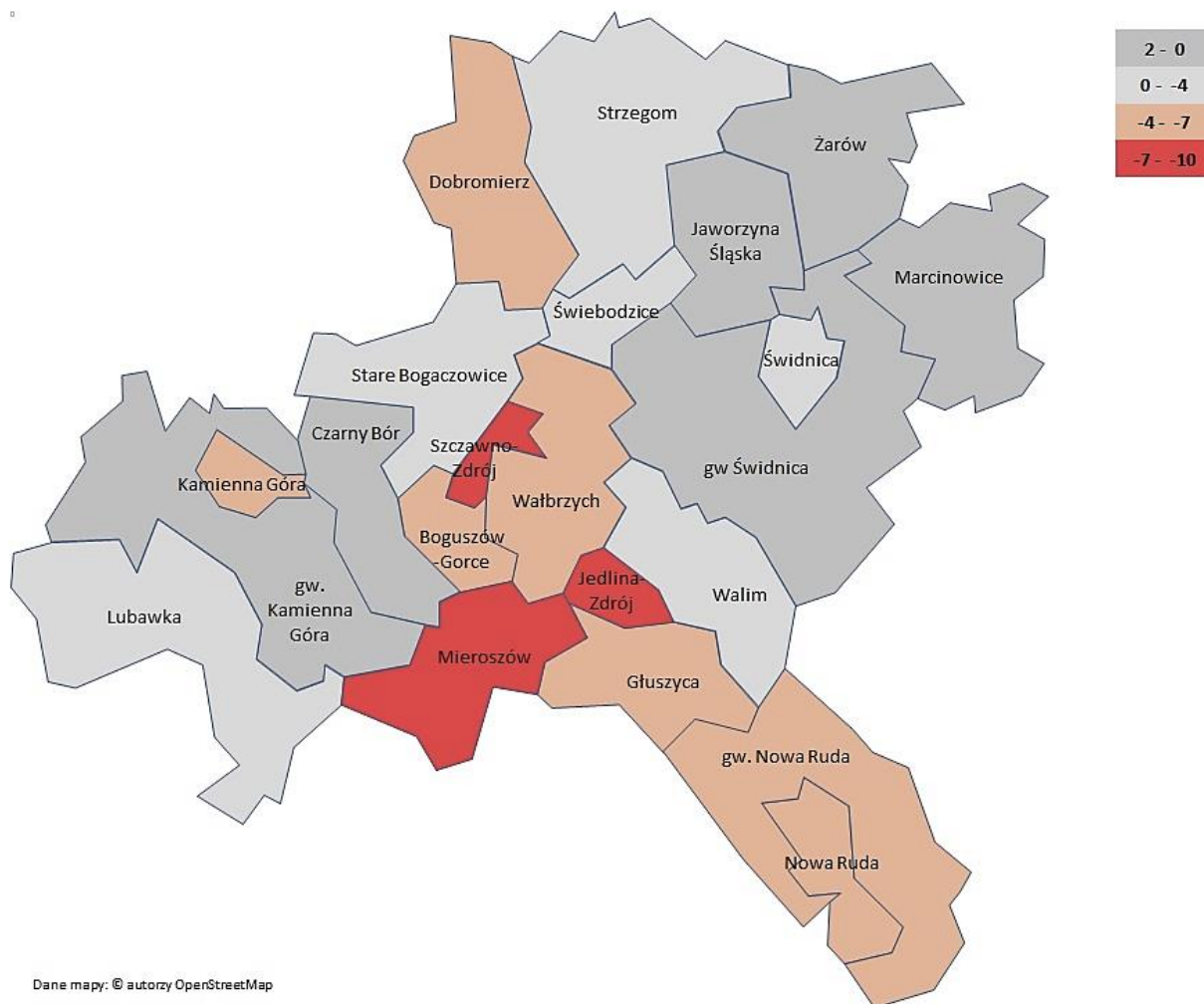
W 2016 r. w czterech gminach Aglomeracji liczba osób w wieku przedprodukcyjnym była większa niż liczba ludności w wieku poprodukcyjnym (Czarny Bór, gmina wiejska Kamienna Góra, Marcinowice, gmina wiejska Świdnica). Najkorzystniejsza sytuacja była w gminie wiejskiej Kamienna Góra (84,4). Warto podkreślić, że jeszcze w 2012 r. gmin w których liczba ludności w wieku przedprodukcyjnym przeważała na liczbą ludności w wieku poprodukcyjnym było dziewięć.

Z reguły proces starzenia się społeczeństwa najmniej odczuwalny był w gminach wiejskich. Najtrudniejsza sytuacja demograficzna występowała w 2016 r. w Szczawnie-Zdroju (wskaźnik osób w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym wyniósł 198,8), Nowej Rudzie (174,1), Wałbrzychu (168,8) i w Świdnicy (163,1). Na obszarze Aglomeracji Wałbrzyskiej w 2016 r. dominował ujemny przyrost naturalny. Najniższym wskaźnikiem przyrostu naturalnego legitymowały się gminy: Jedlina-Zdrój (-9,9), Mieroszów (-8,5) i Szczawno-Zdrój (-8,1). Niestety, aż w trzynastu przypadkach (gminy: Boguszów-Gorce, Głuszycza, Jedlina-Zdrój, gm. Kamienna Góra, Lubawka, Mieroszów, gm. Nowa Ruda, gw. Nowa Ruda, Szczawno-Zdrój, Stare Bogaczowice, Świebodzice, Walim, Wałbrzych i Świdnic), w tym w dwóch największych miastach Aglomeracji w trzech badanych latach przyrost naturalny był ujemny.

W 2016 r. pięć gmin Aglomeracji Wałbrzyskiej osiągnęło dodatni przyrost naturalny, a mianowicie: gw. Kamienna Góra (1,4), Czarny Bór (1,2), gw. Świdnica (1,1), Marcinowice (0,6), Jaworzyna Śląska (0,2) i Żarów (0,2). W stosunku do 2012 r. sytuacja w niniejszym zakresie uległa poprawie, wówczas tylko w dwóch gminach (Czarny Bór i gw. Świdnica) przyrost naturalny był dodatni. Na szczególną uwagę zasługuje gmina Czarny Bór, w której to we wszystkich badanych latach wskaźnik przyrostu naturalnego był dodatni.

Przedstawione powyżej dane świadczą o utrzymywaniu się problemów demograficznych w Aglomeracji Wałbrzyskiej. W dłuższej perspektywie może to prowadzić do powstania luki

demograficznej. Wówczas kolejne roczniki osiągnące wiek aktywności zawodowej nie będą w stanie zastąpić osób opuszczających rynek pracy.

Rysunek 8. Przyrost naturalny na 1000 ludności w 2016 r. [os.]

RYNEK PRACY⁸

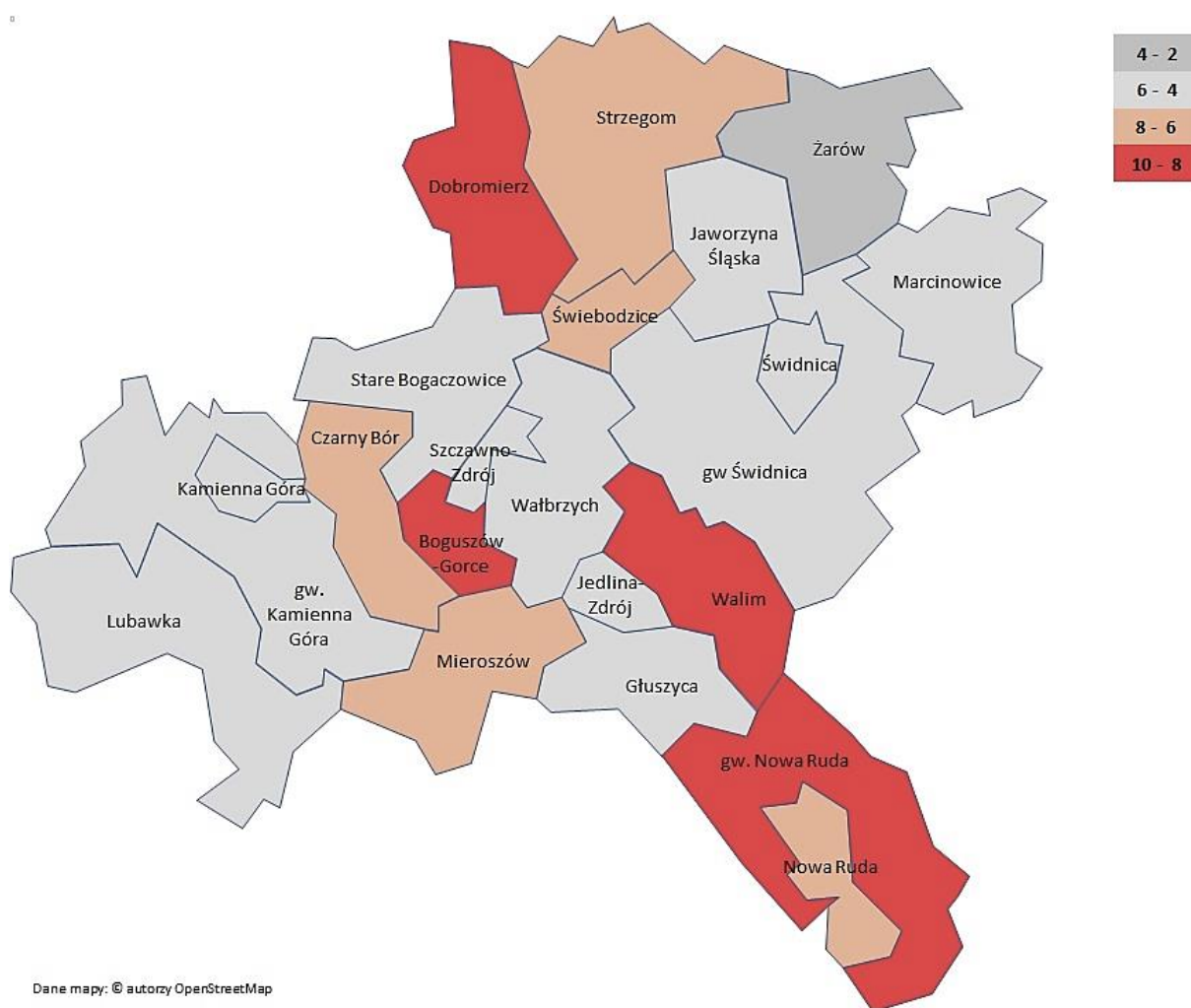
Wskaźnik bezrobocia mierzony jako udział zarejestrowanych bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym był w Aglomeracji Wałbrzyskiej wyższy niż na Dolnym Śląsku i w 2016 r. wynosił 6,1%. Zarówno w stosunku do roku 2004, jak i 2012 sytuacja w niniejszym zakresie uległa na obszarze Aglomeracji wyraźnej poprawie. Poprawiła się również (w stosunku do 2012 r.) relacja niniejszego wskaźnika do średniej wojewódzkiej. W 2016 r. wskaźnik bezrobocia był wyższy w Aglomeracji niż w regionie o 27,1 punktu procentowego w 2012 r. różnica ta wynosiła 28,9 punktu procentowego. Choć w latach 2004–2016 nastąpiło obniżenie wartości wskaźnika bezrobocia we wszystkich gminach tworzących Aglomerację, to jednak tylko 5 gmin (Świdnica, Jaworzyna Śląska, Żarów, Marcinowice, gmina wiejska Świdnica) w 2016 r. miało ów wskaźnik poniżej średniej regionalnej, a jedna gmina (Lubawka) miała wskaźnik bezrobocia na poziomie województwa. Warto zauważyć, że w tych samych

⁸ Dane źródłowe – patrz załącznik tabela nr 7.

gminach (poza Lubawką), wskaźnik ów kształtował się poniżej średniej regionalnej również w 2012 r. Znamienne jest, że powyższe gminy za wyjątkiem Lubawki zlokalizowane są w relatywnie dobrze uprzemysłowionym powiecie świdnickim. Najniższy wskaźnik bezrobocia w 2016 r. odnotowano w gminie Żarów (3,4%) na obszarze której prężnie działa podstrefa wałbrzyskiej specjalnej strefy ekonomicznej.

W najtrudniejszej sytuacji znajdują się gminy: Dobromierz, Boguszów-Gorce, Walim, oraz gmina wiejska Nowa Ruda. Należy jednak zaznaczyć, że w 2004 r. wskaźnik bezrobocia w tych gminach (poza Dobromierzem) przekraczał 20%. W 2016 r. wskaźnik ten chociaż na tle województwa nadal był wysoki to jednak przyjmował wartość jednocyfrową.

Niemniej jednak powyższa sytuacja może prowadzić do dalszego różnicowania się Aglomeracji, a tym samym do odpływu ludzi z terenów o niższym poziomie rozwoju i dalszej ich marginalizacji.

Rysunek 9. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym [%]

Problem bezrobocia potwierdzają również dane Dolnośląskiego Wojewódzkiego Urzędu Pracy. Zjawisko bezrobocia występuje w Aglomeracji Wałbrzyskiej z różnym natężeniem. Stopa bezrobocia w październiku 2017 r. wynosiła w powiecie świdnickim 6,6%, w powiecie kamiennogórskim – 7,1%, w Wałbrzychu – 7,4%, w powiecie kłodzkim – 12,6%, a w powiecie ziemskim wałbrzyskim – 13,6%. Zaznaczyć należy, że stopa bezrobocia w powiecie ziemskim wałbrzyskim należała do najwyższych na Dolnym Śląsku (wyższą stopę bezrobocia

odnotowano jedynie w powiecie górowskim i złotoryjskim). Warto także podkreślić, że we wszystkich powyższych powiatach stopa bezrobocia była wyższa od średniej dla województwa dolnośląskiego (5,8%).

Sytuacja na rynku pracy, a zwłaszcza aktywność zawodowa kobiet uwarunkowana jest m.in. dostępnością do opieki żłobkowej. Jak wynika z danych GUS w 2016 r. na obszarze Aglomeracji Wałbrzyskiej funkcjonowało łącznie 28 żłobków, oddziałów żłobkowych i klubów dziecięcych dysponujących łącznie 892 miejscami (8,5% ogółu miejsc na Dolnym Śląsku). Placówki te zlokalizowane były w gminach: Głuszycy, Mioszów, Świdnica, gw. Świdnica, Świebodzice, Żarów, gm. Kamienna Góra, gw. Nowa Ruda i Wałbrzych. W stosunku do 2013 r. sytuacja w niniejszym zakresie uległa poprawie, wówczas funkcjonowało dziewięć placówek (w sześciu gminach) dysponujących łącznie 434 miejscami.

Niemniej jednak nadal widoczny jest deficyt niniejszych placówek. Dodatkowo podkreślić należy, że w gminach, w których funkcjonują żłobki lub kluby dziecięce odsetek dzieci z nich korzystający jest relatywnie niski i waha się w przedziale od 3,4% (gw. Świdnica) do 17,1% (Świdnica). Na Dolnym Śląsku opieką żłobkową objętych jest ok 12,5% dzieci.

POMOC SPOŁECZNA⁹

Nadal istniejące problemy z funkcjonowaniem rynku pracy powodują utrzymywanie się sfery ubóstwa i konieczność korzystania z pomocy opieki społecznej.

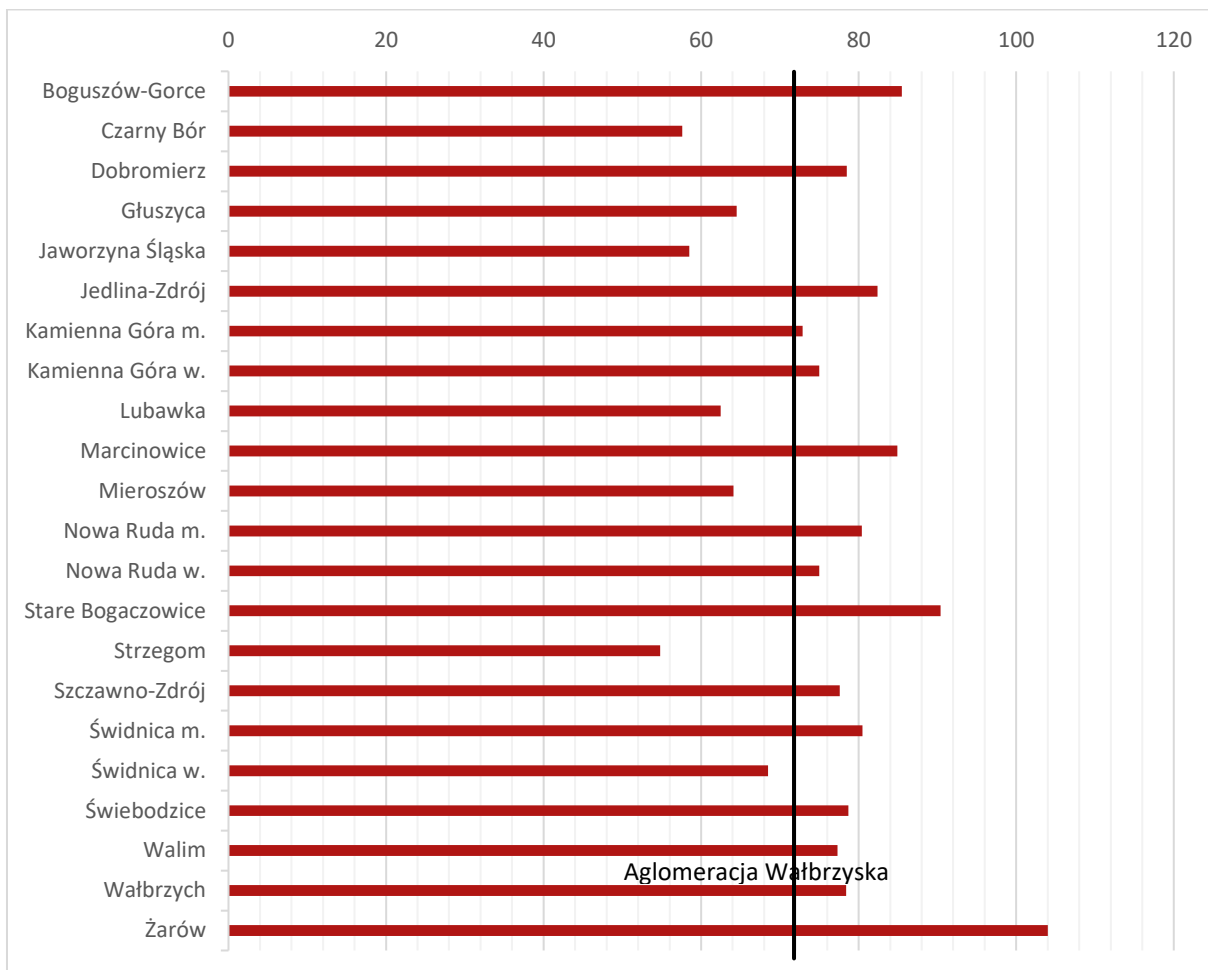
Problem ubóstwa dobrze obrazuje wskaźnik „odsetek mieszkańców żyjących w ubóstwie”. Warto podkreślić, że wskaźnik ten jest zgodny z PN-ISO 37120 „Zrównoważony rozwój społeczny. Wskaźniki usług miejskich i jakości życia”.

Jak wynika z poniższych danych w 2016 r. na obszarze Aglomeracji Wałbrzyskiej wskaźnik ubóstwa wynosił 4,6% i był wyższy niż w regionie (3,4%). Można więc stwierdzić, iż problem ubóstwa na analizowanym obszarze występuje ze szczególnym natężeniem. Warto jednak zaznaczyć, że w stosunku do 2012 r. sytuacja w AW uległa poprawie. Wówczas odsetek mieszkańców żyjących w ubóstwie wynosił 6,3%.

Rozpatrując sytuację w Aglomeracji Wałbrzyskiej na przestrzeni lat 2012-2016 można zauważyć, że w przypadku 21 gmin zmniejszył się odsetek mieszkańców żyjących w ubóstwie. Największy spadek odnotowano w gminach: Strzegom, Czarny Bór, Jaworzyna Śląska, Lubawka, Mioszów i Głuszycy. Jedynie w przypadku gminy Żarów wartość wskaźnika ubóstwa wzrosła.

Głównych przyczyn ubóstwa upatrywać należy w wadliwie funkcjonującym rynku pracy. Brak pracy spowodowany upadkiem wiodących gałęzi przemysłu oraz relatywnie niski poziom oferowanych aktualnie wynagrodzeń skutkuje występowaniem zjawiska ubóstwa.

⁹ Dane źródłowe – patrz załącznik tabeli nr 8-9.

Wykres 2. Zmiana (%) udziału mieszkańców żyjących w ubóstwie w 2016 r. w stosunku do roku 2012 (Rok 2012=100)

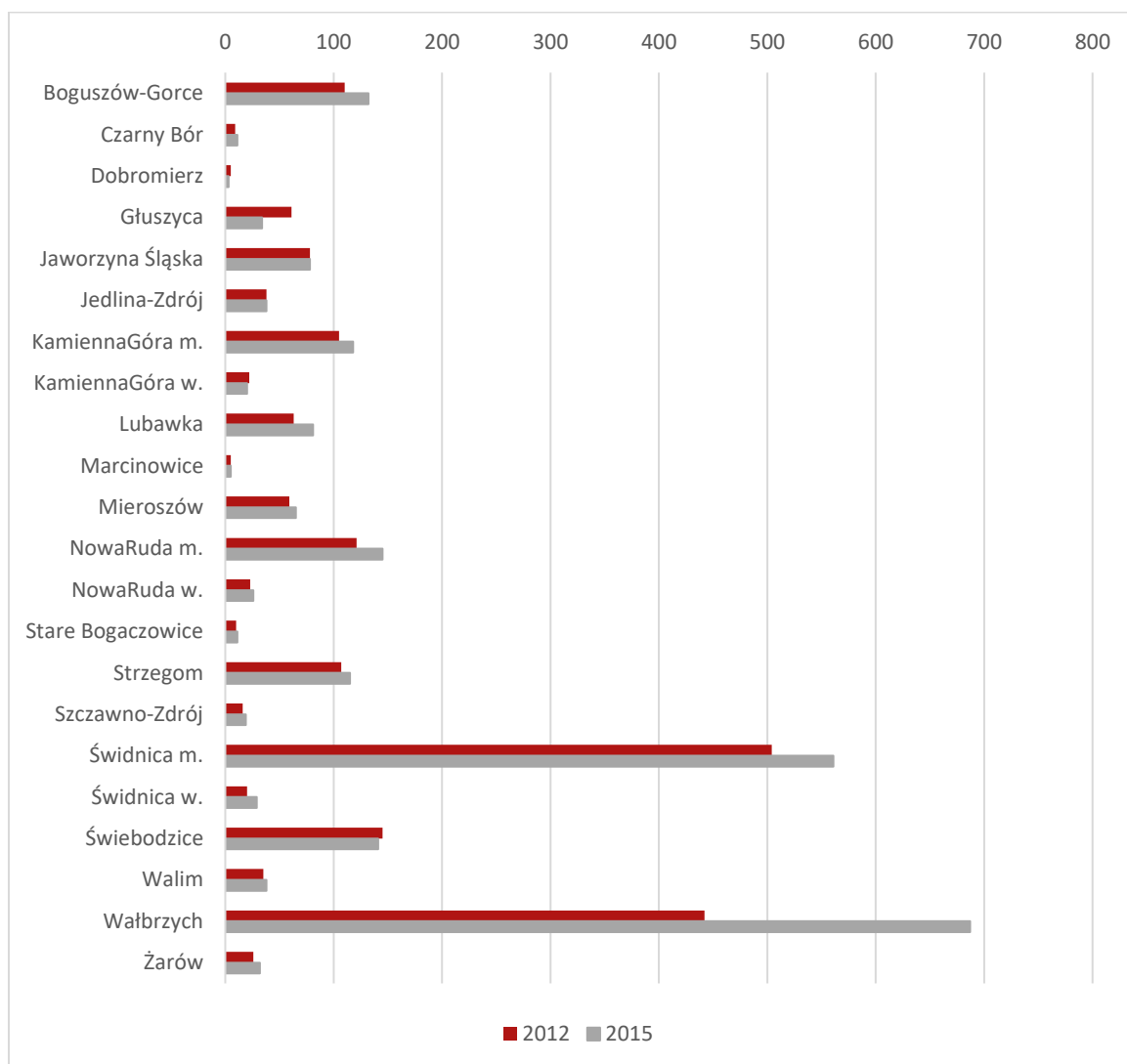
Ważnym czynnikiem wpływającym na poziom funkcjonowania opieki społecznej jest dostęp do mieszkań socjalnych. Jak wynika z danych GUS w 2016 r. na obszarze Aglomeracji Wałbrzyskiej funkcjonowało łącznie 2 389 lokali socjalnych (ok. 24,7% wszystkich lokali na Dolnym Śląsku) o całkowitej powierzchni użytkowej 81 608 m² (26,8% całkowitej pow. użytkowej w regionie).

W stosunku do 2012 r. na obszarze Aglomeracji wzrosła zarówno liczba lokali socjalnych (o 19,2%), jak i ich powierzchnia użytkowa (o 21,7%). Należy podkreślić, że w omawianym okresie liczba lokali i ich powierzchnia użytkowa rosły w AW szybciej niż w regionie.

Analizując sytuację wewnątrz Aglomeracji stwierdzić można, że w latach 2012-2016 liczba lokali socjalnych wzrosła w piętnastu gminach, zmniejszyła się w czterech gminach, a w trzech (Jedlina-Zdrój, Jaworzyna Śląska, Marcinowice) pozostała na niezmiennym poziomie. Najszybszy wzrost liczby mieszkań socjalnych odnotowano w Wałbrzychu i gw. Świdnica. Natomiast w gminie Głuszycza zauważyć można najsilniejszy spadek liczby lokali socjalnych.

W przypadku powierzchni użytkowej powyższych lokali również dominowała tendencja wzrostowa. Wzrost powierzchni nastąpił w szesnastu gminach, a spadek w czterech. W dwóch gminach powierzchnia nie uległa zmianie (Jaworzyna Śląska, Marcinowice).

Przytoczone powyżej dane dotyczące budownictwa socjalnego potwierdzają fakt występowania problemów socjalnych na obszarze Aglomeracji Wałbrzyskiej.

Wykres 3. Liczba lokali socjalnych w Aglomeracji Wałbrzyskiej w latach 2012-2015

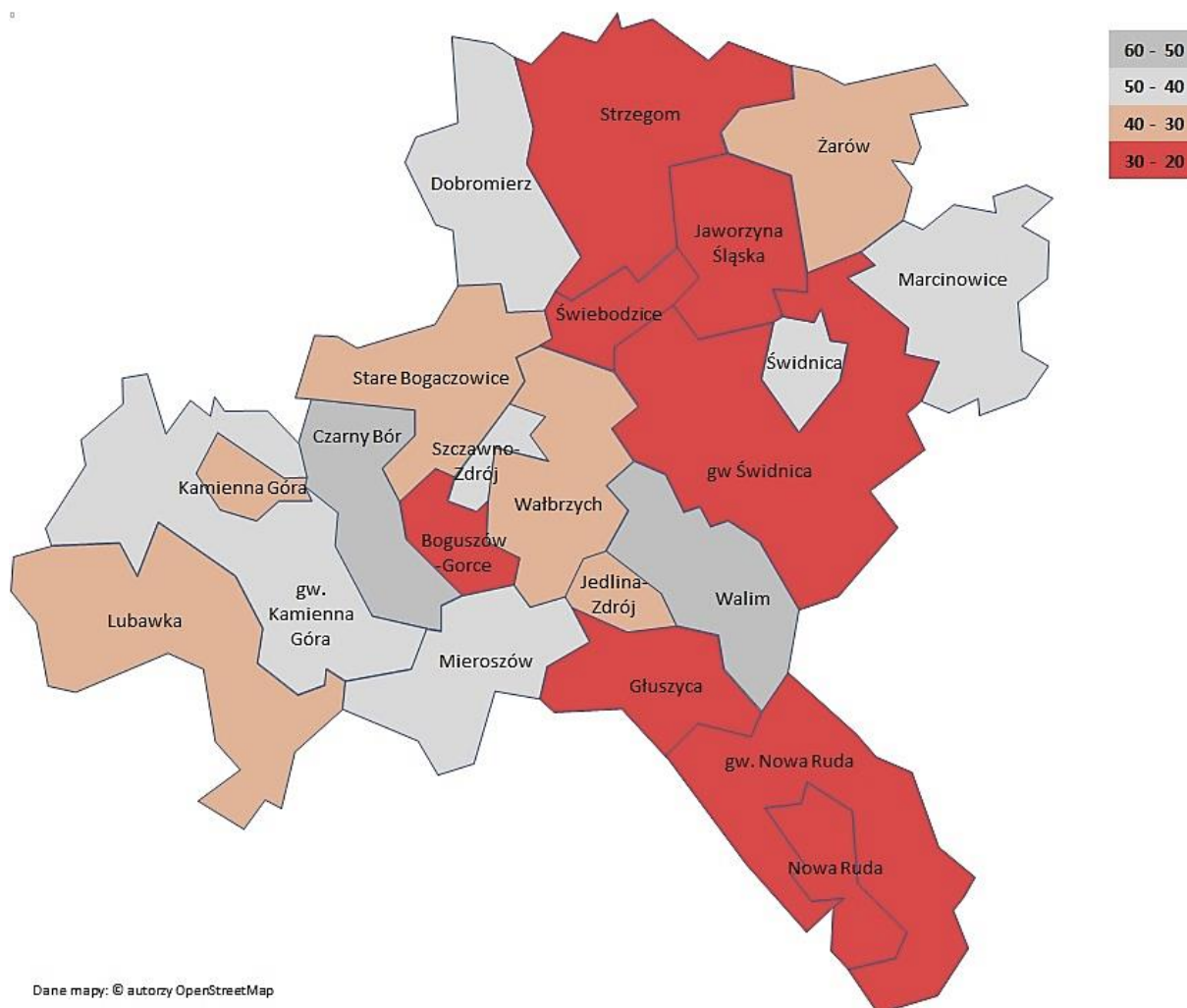
AKTYWNOŚĆ LUDNOŚCI¹⁰

Aktywność społeczna mierzona liczbą organizacji pozarządowych na 10 tys. mieszkańców była w 2016 r. w Aglomeracji Wałbrzyskiej niższa niż na Dolnym Śląsku. W 2016 r. wartość powyższego wskaźnika wynosiła w Aglomeracji 36, podczas gdy w regionie 40. Na przestrzeni lat 2005-2016 liczba organizacji pozarządowych na 10 tys. mieszkańców wzrosła na obszarze AW o ok. 114,4%, a tempo tego wzrostu był szybsze niż w województwie. W Aglomeracji Wałbrzyskiej w 2016 r. najwięcej organizacji pozarządowych, w stosunku do liczby ludności, funkcjonowało w gminach: czarny Bór (53), Walim (52), gw. Kamienna Góra (50) i Szczawno-Zdrój (49). Najmniejsze nasycenie organizacjami pozarządowymi odnotowano w następujących gminach: gw. Świdnica (20), Świebodzice (21) i gm. Nowa Ruda (22).

W stosunku do 2005 r. największy progres w liczbie organizacji pozarządowych na 10 tys. mieszkańców widoczny był w gminach: Jedlina-Zdrój (362,5%), Stare Bogaczowice (233,3%) i Mioszów (200,0%). Najwolniej niniejszy wskaźnik rósł w gminach: Czarny Bór (35,9%) i gm.

¹⁰ Dane źródłowe – patrz załącznik tabela nr 10.

Nowa Ruda (57,1%). O ile jednak powolny wzrost liczby organizacji pozarządowych w gminie Czarny Bór można wytłumaczyć wysoką wartością początkową wskaźnika świadcząca o dużej aktywności mieszkańców, o tyle sytuacja w gm. Nowa Ruda może budzić niepokój. Małe nasycenie organizacjami pozarządowymi oraz wolny przyrost ich liczby będzie skutkować (jeżeli ta tendencja się utrzyma) osłabieniem potencjału społecznego miasta, a w konsekwencji obniżeniem jego potencjału rozwojowego. Pamiętać przy tym należy, że Nowa Ruda stanowi jeden z kluczowych ośrodków miejskich Aglomeracji Wałbrzyskiej i w dużej mierze współdecyduje o jej potencjale społeczno-gospodarczym.

Rysunek 10. Liczba fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych na 10 tys. mieszkańców w 2016 r.

Równocześnie warto podkreślić, że na obszarze Aglomeracji dobrze rozwijają się Lokalne Grupy Działania (LGD). Świadczy o tym fakt, że opracowane przez nie strategie rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność zostały wybrane do realizacji w ramach PROW na lata 2014-2020. Dotyczy to następujących LGD: Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Kwiat Lnu, Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Szlakiem Granitu”, Stowarzyszenie „Ślężanie - Lokalna Grupa Działania”, Lokalna Grupa Działania „Partnerstwo Sowiogórskie”.

Potencjał społeczny i gospodarczy na przestrzeni lat buduje się m.in. poprzez przełamywanie barier w zakresie dostępu do edukacji, i to już od okresu przedszkolnego. Dostęp do przedszkoli umożliwia podjęcie zatrudnienia przez rodziców, a tym samym może przyczyniać się do ograniczenia sfery ubóstwa.

W 2016 r. w Aglomeracji Wałbrzyskiej przedszkola, punkty przedszkolne oraz oddziały przedszkolne przy szkołach podstawowych dysponowały łącznie 9 754 miejscami, co stanowiło 11,4% ogółu miejsc na Dolnym Śląsku. Powyższy udział jest niższy, niż wynikałoby to z liczby mieszkańców Aglomeracji (13,9% ogółu mieszkańców regionu).

W stosunku do 2004 r. liczba miejsc zwiększyła się o 3 092 (46,4%). Jednocześnie liczba dzieci korzystających z opieki przedszkolnej wzrosła z 5 848 do 10 481 (o 79,2%). Niestety w analizowanym okresie zarówno przyrost miejsc w placówkach wychowania przedszkolnego, jak i wzrost liczby dzieci korzystających z tych placówek był wolniejszy niż na Dolnym Śląsku. Zauważalny jest również wolny wzrost liczby nowych miejsc w placówkach wychowania przedszkolnego w okresie 2012-2016. Wskaźnik dynamiki wyniósł na obszarze Aglomeracji Wałbrzyskiej 13,9 i był o 18,7 punktu procentowego niższy niż w regionie.

W 2016 r. w przeciwieństwie do 2004 i 2012 r. liczba dzieci przewyższyła liczbę miejsc oferowanych przez placówki wychowania przedszkolnego zlokalizowane na terenie Aglomeracji. Powyższe może świadczyć o istnieniu na obszarze Aglomeracji luki infrastrukturalnej.

Niemniej jednak do niniejszego problemu należy podejść ostrożnie, gdyż jak wynika z informacji otrzymanych z gminy Boguszów-Gorce, chociaż z danych statystycznych wynika, że liczba dzieci przewyższa liczbę miejsc to jednak gmina ta dysponuje wolnymi miejscami w przedszkolach. Nie można wykluczyć, iż zjawisko to występuje również w innych gminach

Najwięcej miejsc w placówkach wychowania przedszkolnego zlokalizowanych było w Wałbrzychu (3 023). Z dostępnych informacji wynika, że limit miejsc nie został wykorzystany. W 2016 r. pozostały wolne 303 miejsca. Warto jednak podkreślić, że wolne miejsca znajdowały się w placówkach prywatnych. W stosunku do 2012 r. liczba wolnych miejsc zmniejszyła się, wówczas było ich 337.

Znaczny potencjał w zakresie liczby miejsc w placówkach wychowania przedszkolnego posiada również Świdnica (1 829). W latach 2004-2016 zwiększyła się zarówno liczba miejsc jak i dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym. Dynamiczny wzrost liczby dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego (o 108,8%) sprawił, że w Świdnicy liczba dzieci przewyższyła o 117 liczbę miejsc, chociaż jeszcze w 2012 r. wolnych było 66 miejsc, a w 2004 r. 125.

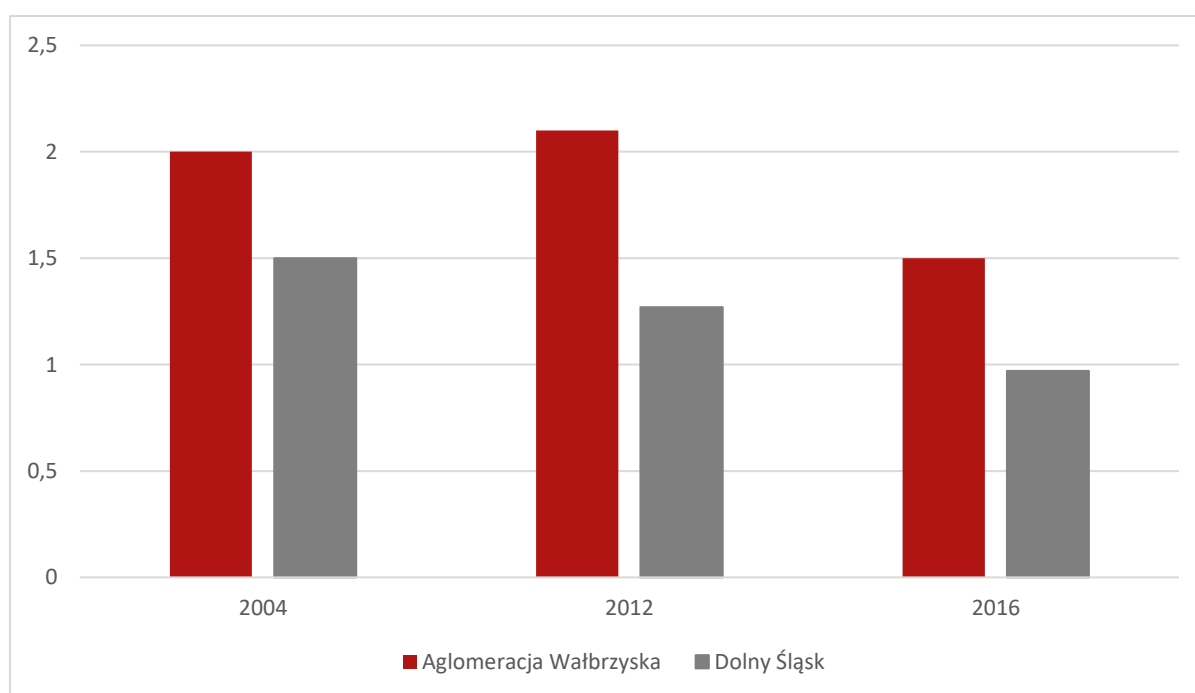
W latach 2004-2016 tylko w dwóch przypadkach zaobserwowano spadek liczby miejsc w placówkach wychowania przedszkolnego. Sytuacja niniejsza dotyczyła gmin Czarny Bór i Jedlina-Zdrój, przy czym warto podkreślić, że zjawisko powyższe wystąpiło w latach 2004-

¹¹ Dane źródłowe – patrz załącznik tabele nr 11-14.

2012, po roku 2012 liczba miejsc w obu przypadkach uległa stabilizacji. Redukcję miejsc w placówkach wychowania przedszkolnego zaobserwować można również w latach 2012-2016. Sytuacja taka wystąpiła w gminach: Głuszycy, gm. Kamienna Góra i Żarów. W przypadku gm. Kamienna Góra mogło to wynikać ze zmniejszenia liczby dzieci. W pozostałych gminach doprowadziło to do sytuacji, w której liczba dzieci była wyższa niż liczba oferowanych miejsc.

Równocześnie należy pamiętać, że nie wszystkie dzieci objęte są opieką przedszkolną. W 2016 r. wskaźnik dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego na 1 tys. dzieci w wieku 3-5 lat w Aglomeracji Wałbrzyskiej wynosił 671, podczas gdy w regionie kształtował się on na poziomie 819. W stosunku do 2004 r. wartość niniejszego wskaźnika wzrosła na obszarze Aglomeracji aż o 150,5%. Wówczas na 1 tyś. dzieci w wieku 3-5 lat wychowaniem przedszkolnym objętych było 268 dzieci. Warto również dodać, że zarówno w okresie 2004-2016, jak i 2012-2016 wskaźnik ten rośnie w Aglomeracji Wałbrzyskiej szybciej niż na Dolnym Śląsku.

Wykres 4. Liczba dzieci w wieku 3-5 lat przypadające na jedno miejsce w placówce wychowania przedszkolnego

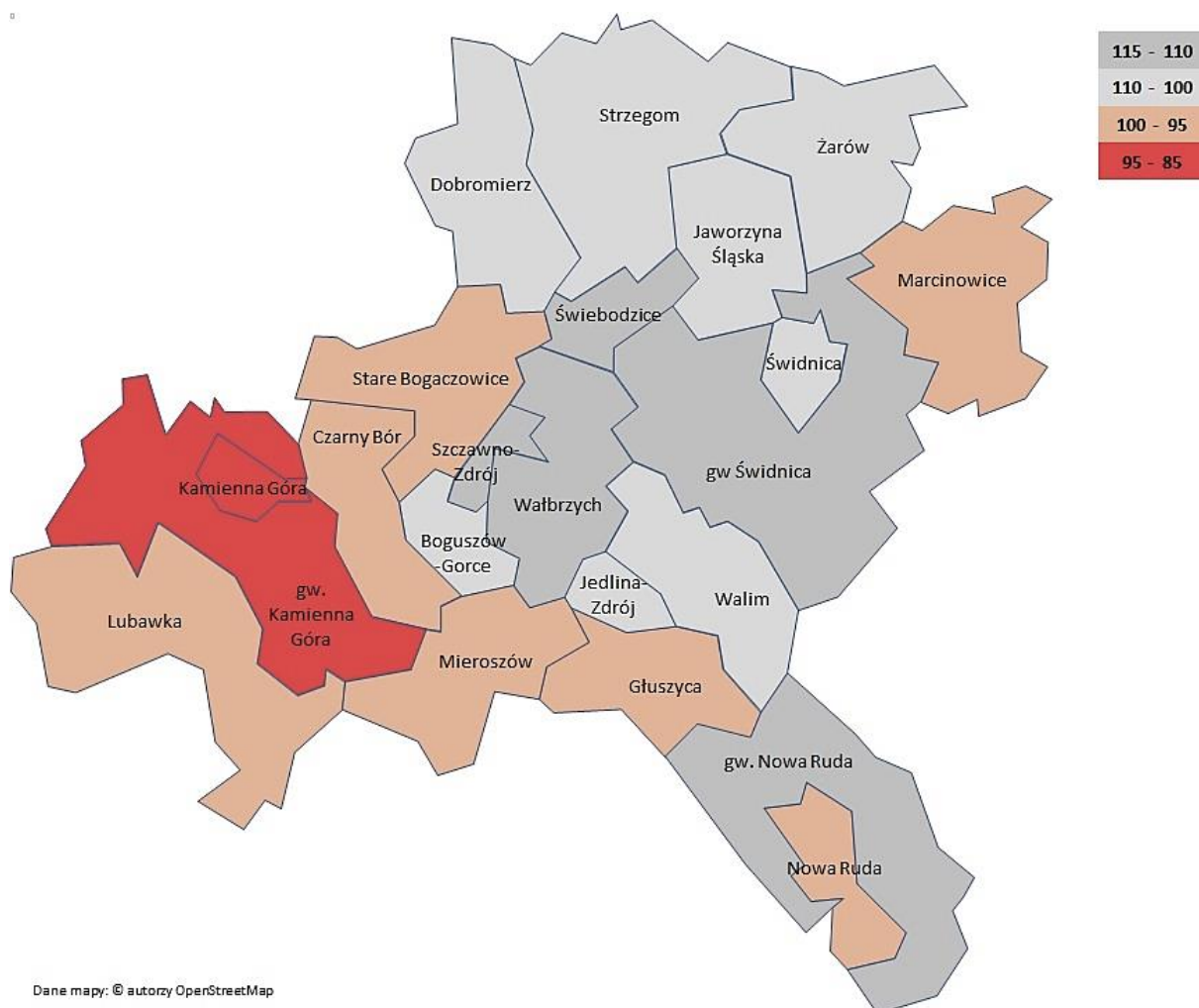
W największym stopniu wychowaniem przedszkolnym objęte były dzieci w gminach: Świdnica (1 013 na 1 tys. w wieku 3-5 lat) i Szczawno Zdrój (838). W tych gminach analizowany wskaźnik kształtował się powyżej średniej regionalnej, przy czym w przypadku Świdnicy stwierdzić można, że pełni ona istotną rolę w zakresie wychowania przedszkolnego także dla sąsiednich gmin.

Relatywnie dużo dzieci uczęszcza do placówek wychowania przedszkolnego także w gminach: Żarów (799), Strzegom (776) i Świebodzice (775). Najmniej dzieci (na 1 tys. w wieku 3-5 lat) objętych było wychowaniem przedszkolnym w gminie Marcinowice (276).

Przyczyn powyższego stanu rzeczy upatrywać należy zarówno w nieadekwatnej do potrzeb lokalizacji przedszkoli utrudniającej dowóz i odbiór dzieci, jak również w sferze mentalnej (np. brak tradycji w powierzaniu dzieci opiece przedszkolnej). Bariery mogą być również koszty opieki przedszkolnej, zwłaszcza w stosunku do ewentualnych dochodów z pracy rodziców.

Istotną kwestią związaną ze sferą społeczną jest edukacja szkolna. W latach 2004-2012 w Aglomeracji Wałbrzyskiej liczba uczniów w szkołach podstawowych zmniejszyła się z 27 835 do 21 443. Wprawdzie w analogicznym okresie zjawisko powyższe wystąpiło również na Dolnym Śląsku, to jednak na obszarze Aglomeracji proces ten postępował szybciej.

W latach 2012-2016 łączna liczba uczniów w szkołach podstawowych zlokalizowanych na obszarze Aglomeracji wzrosła o 5,8% (w regionie o 11,0%), jednak faktu tego nie można łączyć ze wzrostem liczby ludności w wieku szkolnym. Powyższe zjawisko wynika z podejmowanych w niniejszych latach prób reformy szkolnictwa podstawowego, skutkujących m.in. kumulacją roczników w klasach pierwszych. W przeciągu najbliższego roku, w wyniku likwidacji gimnazjów liczba uczniów w szkołach podstawowych wzrośnie, niemniej jednak w dłuższej perspektywie czasu należy spodziewać się powrotu trendu spadkowego.

Wykres 5. Zmiana (%) liczby uczniów w szkołach podstawowych rok 2016 w porównaniu do roku 2012 (Rok 2012 = 100)

Analizując zmiany liczby uczniów szkół podstawowych w poszczególnych okresach należy podkreślić, że Aglomeracja Wałbrzyska jest pod tym względem silnie zróżnicowana.

Wprawdzie w latach 2004-2016 we wszystkich gminach tworzących Aglomerację liczba uczniów zmniejszyła się to jednak zjawisko to występowało w poszczególnych gminach z różnym natężeniem. Największy spadek liczby uczniów szkół podstawowych odnotowano w następujących gminach: gm. Nowa Ruda, Mioszów, gm. Kamienna Góra, Jaworzyna Śląska. Z najmniejszym natężeniem niniejsze zjawisko wystąpiło w gminach: gw. Świdnica,

Żarów i Walim. W gminie wiejskiej Świdnica i w gminie Żarów liczba uczniów w szkołach podstawowych zmniejszyła się wolniej niż na Dolny Śląsku.

Wewnętrzne zróżnicowanie Aglomeracji Wałbrzyskiej nasiliło się na przestrzeni lat 2012-2016. W tym okresie liczba uczniów szkół podstawowych zwiększyła się w trzynastu gminach, natomiast spadek odnotowano w dziewięciu. Największy wzrost liczby uczniów wystąpił w gminach: Szczawno-Zdrój (14,3%), gw. Nowa Ruda (12,8%), Świebodzice (11,6%), Wałbrzych (11,1%) i gw. Świdnica (10,9%). Natomiast w gw. Kamienna Góra zauważyć można największy spadek liczby uczniów w szkołach podstawowych.

O sytuacji szkolnictwa w Aglomeracji Wałbrzyskiej świadczą m.in. wyniki sprawdzianu szóstych klas oraz egzaminów gimnazjalnych. Niestety średnie wyniki zarówno sprawdzianu, jak i egzaminów gimnazjalnych w Aglomeracji kształtują się poniżej średniej dla Dolnego Śląska.

Analizując wyniki ze sprawdzianu szóstych klas można zauważyć, że różnica w wynikach osiągniętych przez uczniów z AW i województwa dolnośląskiego waha się w przedziale od 2,3 punktu procentowego w przypadku języka polskiego do 4,8 punktu procentowego w przypadku matematyki.

W przypadku gimnazjów najmniejszą różnicę zaobserwowano z egzaminu z języka polskiego (1,1 punktu procentowego), największą z egzaminu z języka angielskiego (4,6 punktu procentowego). Również w przypadku wyników w nauce sytuacja wewnątrz Aglomeracji jest silnie zróżnicowana.

Na podstawie dostępnych danych można stwierdzić, że w przypadku sprawdzianu szóstych klas:

najwyższą łączną średnią ze sprawdzianu szóstych klas (powyżej średniej regionalnej) osiągnęli uczniowie ze szkół zlokalizowanych w gminach: Marcinowice (65,4%), Jaworzyna Śląska (64,5%), Świdnica (62,8%), Mieroszów (62,0%), najniższą uczniowie uczęszczający do szkół w gminach: Boguszów-Gorce (50,6%) i Stare Bogaczowice (51,7%); z języka polskiego wyniki powyżej średniej regionalnej uzyskali uczniowie uczęszczający do szkół w gminach: Marcinowice, Jaworzyna Śląska, Świdnica, Strzegom, gm. Kamienna Góra, Szczawno-Zdrój, Świebodzice; z matematyki wyniki powyżej średniej regionalnej uzyskali uczniowie uczęszczający do szkół w gminach: Mieroszów, Jaworzyna Śląska, Marcinowice, Świdnica; z języka angielskiego wyniki powyżej średniej regionalnej uzyskali uczniowie uczęszczający do szkół w gminach: Jedlina-Zdrój, Świdnica, gw. Świdnica, Świebodzice, Strzegom, Żarów, Marcinowice;

Analiza wyników egzaminów gimnazjalnych prowadzi do następujących generalnych wniosków: z egzaminu z języka polskiego średnią powyżej średniej dla Dolnego Śląska uzyskali uczniowie z jedenastu gmin: Czarny Bór (68,6%), gw. Kamienna Góra (69,9%), Lubawka (69,6%), gw. Nowa Ruda (69,6%), Szczawno-Zdrój (74%), Stare Bogaczowice (73,1%), Świdnica (68,7%), Strzegom (69%), Dobromierz (70,5%), Marcinowice (71%), gw. Świdnica (72%); z egzaminu z historii i WOS-u średnią powyżej regionalnej zanotowano w sześciu gminach: Lubawka (59,7%), Szczawno-Zdrój (60,7%), Stare Bogaczowice (58,7%), Świebodzice (58%), Marcinowice (64,4%), gw. Świdnica (59%); z przedmiotów przyrodniczych średnią powyżej regionalnej odnotowano w pięciu gminach: Szczawno-Zdrój (51,3%), Świebodzice (51,7%),

Świdnica (51,1%), Marcinowice (51,7%), gw. Świdnica (53,2%); z egzaminu z języka angielskiego średnią wyższą niż w regionie uzyskano w czterech gminach: Szczawno-Zdrój (72,1%), Stare Bogaczowice (86,1%), Świdnica (69,4%) gw. Świdnica (67,7%); z egzaminu z matematyki średnią powyżej wojewódzkiej poszczycić się mogą tylko trzy gminy: Stare Bogaczowice (47,8%), Marcinowice (47,4%), gw. Świdnica (45,5%).

Powyzsza sytuacja może świadczyć o zbyt małej dodatkowej ofercie edukacyjnej, pozwalającej rozwijać zainteresowania uczniów. Dlatego też, należy podejmować działania wspierające realizację zajęć dodatkowych. Nacisk musi zostać położony na zajęcia matematyczne oraz językowe.

Równocześnie podkreślić należy, że stan techniczny placówek edukacyjnych jest niejednokrotnie niezadawalający i wymaga modernizacji. Nie zawsze też ich rozmieszczenie jest adekwatne do zachodzących procesów demograficznych. Podkreślić również należy niezadawalający stan wyposażenia pracowni przedmiotowych.

Odrębnej analizy wymaga stan szkolnictwa zawodowego. Aglomeracja Wałbrzyska ma tradycje przemysłowe. Najważniejsze ośrodki miejskie, wykorzystując potencjał instytucjonalny wsparty funkcjonowaniem SSE, rozwijają przemysł, wpisując się tym samym w założenia Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego do 2020 r., zakładającej m.in. reindustrializację regionu.

Niestety na przestrzeni lat postępował regres szkolnictwa zawodowego. W latach 2000–2012 liczba szkół zawodowych zmniejszyła się z 23 do 17, a liczba uczniów spadła w tym okresie z 4 639 do 1 810. W latach 2012-2016 pomimo wielokrotnie podkreślanej wagi szkolnictwa zawodowego dla rozwoju Aglomeracji i regionu, nastąpił dalszy spadek liczby szkół i uczniów do nich uczęszczających. W 2016 r. na obszarze Aglomeracji Wałbrzyskiej funkcjonowało 14 szkół zawodowych dla młodzieży (bez specjalnych), co stanowiło niespełna 16% ogółu szkół zawodowych na Dolnym Śląsku, do których uczęszczało łącznie 1 589 uczniów (15,4% ogółu uczniów w regionie). Najwięcej uczniów uczęszczało do szkół zawodowych zlokalizowanych w Wałbrzychu (572 uczniów), Świdnicy (389) i Kamiennej Górze (297). Najmniej uczniów uczy się w szkole zawodowej w gw. Świdnica (26).

Szkolnictwo średnie koncentruje się w wiodących miastach Aglomeracji, a zwłaszcza w Wałbrzychu i Świdnicy. O jakości kształcenia w Aglomeracji Wałbrzyskiej świadczy średnia zdawalność matur. Średnia zdawalność matur w 2016 r. wynosiła 67,9%, w tym w przypadku liceów ogólnokształcących 85,8% i była niższa od średniej dla województwa dolnośląskiego (78,5% i 87,9% licea).

Rozwój gospodarki wykorzystującej nowe technologie wymaga współpracy świata biznesu i nauki. Obecnie na obszarze Aglomeracji funkcjonują następujące uczelnie: Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. Angelusa Silesiusa w Wałbrzychu, Politechnika Wrocławska Wydział Techniczno-Inżynieryjny w Wałbrzychu, Wyższa Szkoła Zarządzania i Przedsiębiorczości w Wałbrzychu, Społeczna Akademia Nauk w Łodzi Wydział Zamiejscowy w Świdnicy, Wyższa Szkoła Techniczno-Ekonomiczna w Świdnicy.

Należy jednak podkreślić, że studenci pochodzący z Aglomeracji Wałbrzyskiej niejednokrotnie wybierają naukę we Wrocławiu, który oferuje nie tylko większe możliwości studiowania, ale także bogatszą ofertę kulturalną i rozrywkową.

ZDROWIE¹²

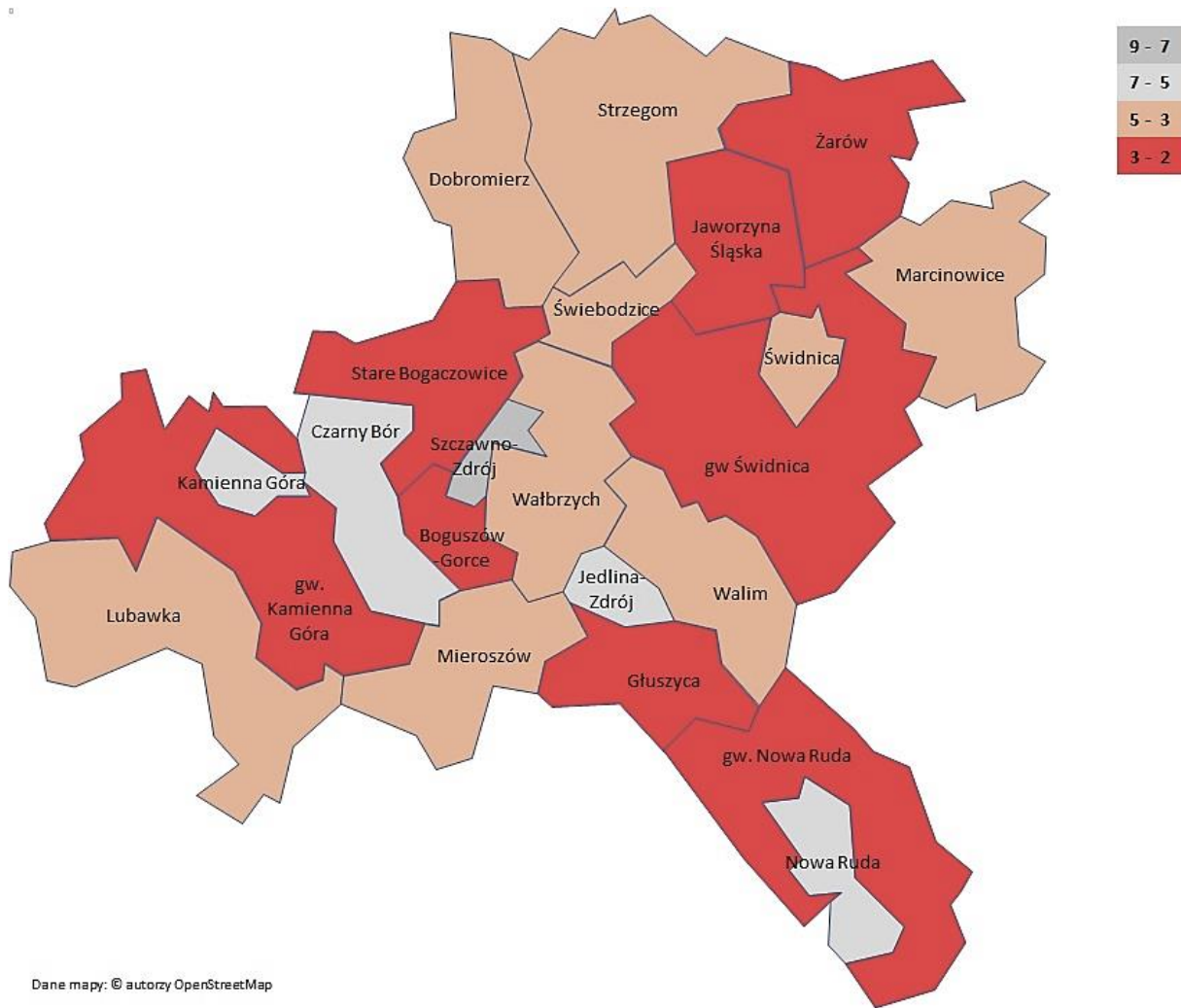
Na potencjał sfery społecznej duży wpływ ma infrastruktura służby zdrowia. Wskaźnikiem odzwierciedlającym dostępność do placówek medycznych jest wskaźnik przychodnie na 10 tys. mieszkańców. W 2016 r. wartość niniejszego wskaźnika w Aglomeracji Wałbrzyskiej wynosiła 4 i była niższa od średniej dla regionu (5). W stosunku do 2004 r. wartość powyższego wskaźnika wzrosła dwukrotnie, wówczas wynosiła ona 2. W latach 2012-2016 widoczna jest jego stabilizacja. Na wzrost nasycenia przychodniami w latach 2004-2012 wpłynął niewątpliwie dynamiczny rozwój niepublicznych placówek medycznych. Najwięcej przychodni w stosunku do liczby ludności działało w 2016 r. w gminach: Szczawno-Zdrój (9), gm. Kamienna Góra (7), Czarny Bór (6), Jedlina-Zdrój (6) i gm. Nowa Ruda (6). W gminach tych wartość analizowanego wskaźnika kształtowała się powyżej średniej regionalnej. W najtrudniejszej sytuacji znajdowały się gminy: Boguszów-Gorce, gw. Kamienna Góra, Stare Bogaczowice, Jaworzyna Śląska i gw. Świdnica. W powyższych gminach na 10 tys. mieszkańców funkcjonowały tylko dwie przychodnie.

Warto podkreślić, że w latach 2004-2016 w 19 gminach liczba przychodni na 10 tys. mieszkańców wzrosła, a w dalszych trzech pozostała na niezmiennym poziomie. W żadnej z gmin tworzących Aglomerację wartość wskaźnika w powyższym okresie nie uległa obniżeniu. Natomiast analizując kształtowanie się badanego wskaźnika na przestrzeni lat 2012-2016 można zauważyć, że dominowała stabilizacja jego wartości (13 gmin). W ośmiu kolejnych gminach dostępność do przychodni uległa poprawie, a w jednej (Jaworzyna Śląska) pogorszeniu.

Wskaźnikiem, który przynajmniej częściowo obrazuje dostępność opieki medycznej dla ludności, jest liczba łóżek szpitalnych na 100 tys. mieszkańców. Należy zaznaczyć, że wskaźnik ten rekomendowany jest w PN-ISO 37120 „Zrównoważony rozwój społeczny. Wskaźniki usług miejskich i jakości życia”. W podregionie wałbrzyskim w latach 2012-2016 wartość niniejszego wskaźnika wzrosła z 400,8 do 428,6. Świadczy to o poprawie dostępności ludności do opieki medycznej.

---

¹² Dane źródłowe – patrz załącznik tabela nr 15

Rysunek 11. Liczba przychodni na 10 tys. ludności

Analizując dostępność do usług medycznych, należy jednak pamiętać, że szpitale specjalistyczne i wielospecjalistyczne zlokalizowane są najczęściej w dużych miastach, a w powiatach funkcjonują jednostki, które oferują tylko podstawowy zakres świadczeń i specjalizacji, nie zapewniając przy tym odpowiedniej do potrzeb podaży miejsc.

KULTURA

Na obszarze Aglomeracji Wałbrzyskiej występują liczne zabytki o dużych walorach historycznych. Należy przed wszystkim wspomnieć o figurującym na liście światowego dziedzictwa UNESCO Kościele Pokoju w Świdnicy oraz Bazylice Mniejszej pw. Świętych Apostołów Piotra i Pawła w Strzegomiu i Katedrze św. Stanisława i św. Wacława w Świdnicy będących pomnikami historii.

Warto jednocześnie zauważyć, że stan licznie występujących na obszarze Aglomeracji zabytków jest niejednokrotnie niezadawalający. Niemniej jednak ich potencjał sprawia, iż mogą stać się ważnym „motorem” rozwoju turystyki.

Potencjału kulturalnego nie można ograniczyć do zabytków. W Aglomeracji Wałbrzyskiej w 2016 r. funkcjonowało pięć kin, w tym dwa w Wałbrzychu i po jednym w Świdnicy, Nowej

Rudzie i Strzegomiu. Kina te dysponowały łącznie 14 salami (z czego osiem sal było w Wałbrzychu) z 3 613 miejscami na widowni. W stosunku do 2012 r. wzrosła zarówno liczba kin, jak i sal oraz miejsc na widowni. Wówczas działały cztery kina (2 w Wałbrzychu i po 1 w Świdnicy oraz w Nowej Rudzie) dysponujące łącznie 10 salami i 2 742 miejscami na widowni.

W 2016 r. w kinach zlokalizowanych na obszarze Aglomeracji Wałbrzyskiej odbyło się 22 106 seansów filmowych (12 940 w Wałbrzychu), w których uczestniczyło łącznie 506 906 widzów. Można więc uznać, że widoczny w latach 2004-2012 trend spadkowy liczby kin, miejsc i widzów uległ zahamowaniu, a może nawet wręcz odwróceniu.

Życie teatralne aglomeracji koncentruje się w Wałbrzychu, gdzie mają siedzibę dwa teatry (dramatyczny i lalek), które posiadają ustabilizowaną widownię. W 2016 r. w teatrze dramatycznym wystawiono 186 spektakli, w których uczestniczyło 13 649 widzów, jednocześnie w teatrze lalek odbyły się 154 spektakle, które zgromadziły łącznie 20 186 widzów. W Wałbrzychu działa również filharmonia, w której w 2016 r. zagrano 46 koncertów (9 177 widzów).

Potencjał kulturalny Aglomeracji Wałbrzyskiej uzupełniają lokalne ośrodki kultury, niejednokrotnie finansowane przez gminy i użytkujące majątek komunalny. Na terenie Aglomeracji Wałbrzyskiej w 2016 r. funkcjonowały 42 instytucje kultury i 114 grup artystycznych. Ośrodki te zorganizowały łącznie 2 274 imprezy.

Analizując sferę kultury nie sposób pominąć muzeów i bibliotek. Na obszarze AW w 2016 r. według danych GUS działało siedem muzeów oraz 76 bibliotek (wraz z filiami). Biblioteki te posiadały łącznie 1 201 003 woluminów, a w ciągu roku skorzystało z ich usług 61 419 czytelników. Na obszarze Aglomeracji Wałbrzyskiej (podobnie jak i w całym regionie) widoczne są różnice w dostępie do kultury w miastach i na obszarach wiejskich. Na obszarach wiejskich, widoczne są braki w infrastrukturze utrudniające organizację wydarzeń kulturalnych. Brakuje przede wszystkim świetlic wiejskich oraz bibliotek.

Ofertę kulturalną aglomeracji wzmacniają wydarzenia o znaczeniu ponadlokalnym, do których zaliczyć należy m.in.:

- Biwak Historyczny "Bitwa pod Strugą",
- Dolnośląski Festiwal Tajemnic – Zamek Książ w Wałbrzychu,
- Dolnośląskiego Festiwalu Zupy w Jedlinie-Zdroju,
- Festiwal Kwiatów i Sztuki w Wałbrzychu,
- Festiwal Filmów Dokumentalnych „Oknem Młodych” w Świdnicy,
- Festiwal Teatru Otwartego w Świdnicy,
- Festiwal im. Włodka Szomańskiego „Nie tylko Gospel” w Mieroszowie,
- Festiwal Hommage à Kieślowski w Sokołowsku (gmina Mieroszów),
- Festiwal Sanatorium Dźwięku w Sokołowsku,
- Festiwal Zabytków Techniki w Jaworzynie Śląskiej,
- „Mała Wielkanoc” w Lubawce,
- Międzynarodowy Festiwal Bachowski w Świdnicy,
- Międzynarodowy Festiwal Henryka Wieniawskiego w Szczawnie-Zdroju,
- Międzynarodowy Festiwal Muzyki Kameralnej im. Księżnej Daisy w Wałbrzychu,

- Międzynarodowy Festiwal Folkloru w Nowej Rudzie,
- Międzynarodowy Festiwal Folkloru w Strzegomiu,
- Międzynarodowe Biennale Rzeźby w Granicie w Strzegomiu,
- Święto Dzika i Karpia Dolnośląskiego w Świdnicy,
- Świdnickie Międzynarodowe Noce Jazzowe'
- Tradycja Stołu Wielkanocnego w Marcinowicach.

Reasumując warto podkreślić, że odpowiednio rozwinięta sfera kultury sprawia, że obszar staje się atrakcyjnym miejscem do życia dla osób kreatywnych. Ma on również większe możliwości w pozyskiwaniu studentów i zatrzymywaniu absolwentów. Konkludując, kultura jest istotnym czynnikiem warunkującym rozwój społeczno-gospodarczy Aglomeracji Wałbrzyskiej.

Jednak jest ona nadal w niewystarczającym zakresie promowana, choćby przez tworzenie i promowanie tzw. marek, które jako znane w kraju zachęcałyby do korzystania z oferty kulturalnej gmin i budowały wizerunek AW jako ośrodka istotnych działań i wydarzeń kulturalnych.

SPORT I REKREACJA¹³

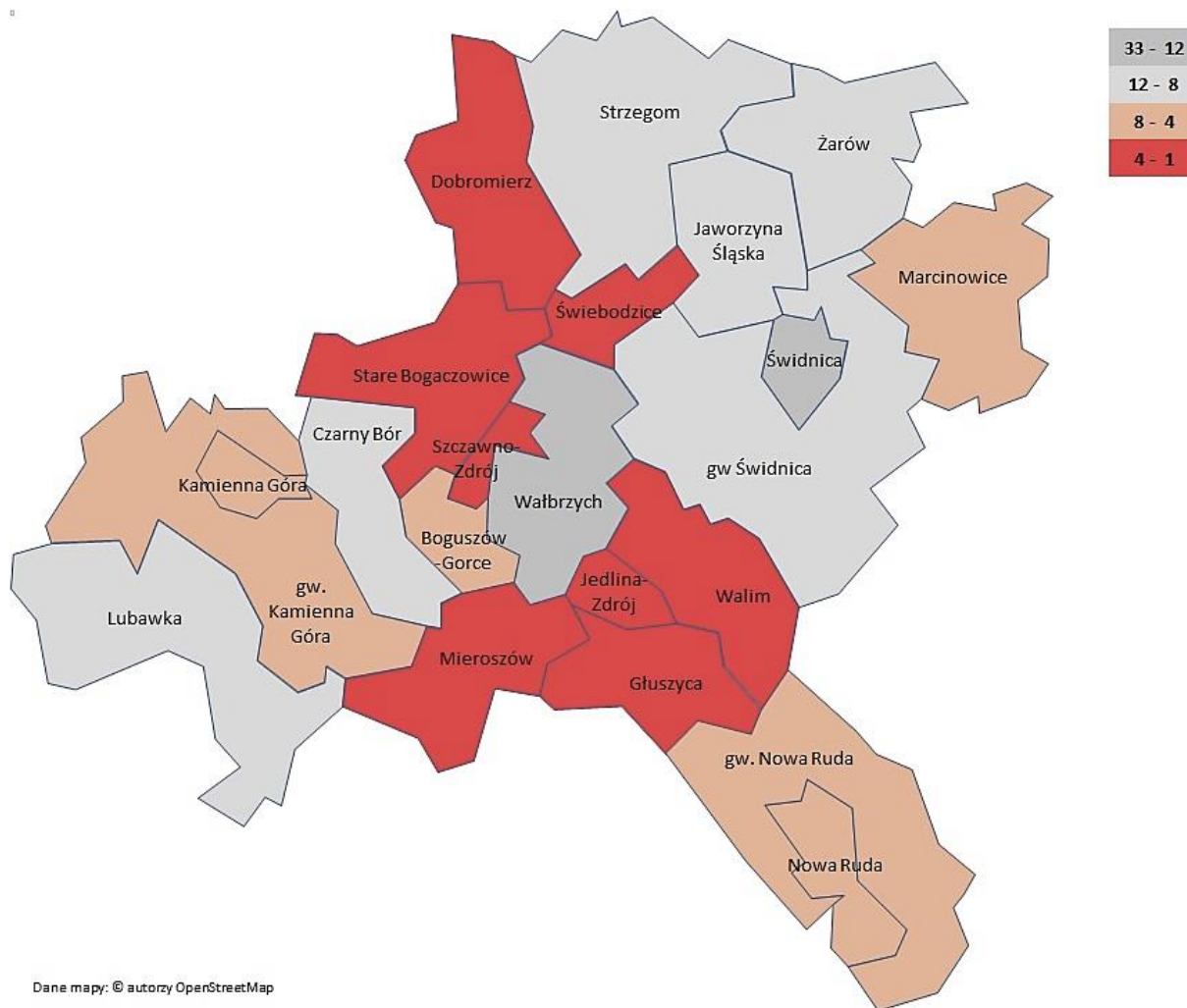
W latach 2012-2016 liczba klubów sportowych funkcjonujących w Aglomeracji Wałbrzyskiej wzrosła o 14,3% ze 154 do 176. Warto zaznaczyć, że wzrost ten był szybszy niż średnia dla regionu wynosząca 8,3%.

Analizując sytuację wewnątrz Aglomeracji można stwierdzić, że liczba klubów wzrosła w dwunastu gminach, a w dalszych pięciu pozostała bez zmian. Spadek liczby klubów odnotowano w pięciu gminach, przy czym najbardziej widoczny był on w gminie wiejskiej Kamienna Góra oraz w gminie Walim. W 2016 r. do powyższych klubów należało łącznie 10 409 członków. W stosunku do 2012 r. liczba członków wzrosła o 10%. Niestety wzrost liczby ćwiczących był wolniejszy niż w regionie, gdzie średnia wzrostu wynosiła 15,6%. W latach 2012-2016 wzrost liczby członków klubów sportowych zanotowano w trzynastu gminach tworzących AW. W największym stopniu liczba ćwiczących wzrosła w gminie Jedlina-Zdrój i gm. Kamienna Góra. Jednocześnie w dziewięciu gminach liczba członków klubów sportowych zmniejszyła się (najbardziej w gminie wiejskiej Nowa Ruda).

W klubach sportowych zlokalizowanych na obszarze Aglomeracji Wałbrzyskiej w 2016 r. pracowało łącznie 269 trenerów (o 79,3% więcej niż w 2012 r.). Najwięcej trenerów zatrudniały kluby z Wałbrzycha (66) i Świdnicy (35). W gminach Jedlina-Zdrój i Walim pracował tylko jeden trener.

¹³ Dane źródłowe – patrz załącznik tabela nr 16

Rysunek 12. Liczba klubów sportowych w 2016 r.

Równocześnie należy zaznaczyć, że na obszarze Aglomeracji Wałbrzyskiej organizowane są liczne zawody sportowe. Jak wynika z danych uzyskanych z poszczególnych gmin w 2017 r. odbyło się łącznie 731 cyklicznych i 180 niecyklicznych imprez sportowych. W zawodach wzięło udział łącznie ok. 71.294 zawodników.

Jednocześnie warto zaznaczyć, że mieszkańcy poszczególnych gmin tworzących Aglomerację Wałbrzyską niejednokrotnie podkreślali niedostateczną podaż infrastruktury rekreacyjno-sportowej. Problemem w dalszym ciągu jest ograniczony dostęp do obiektów sportowych. Na obszarze Aglomeracji brakuje zwłaszcza obiektów mogących przez cały rok pełnić funkcje rekreacyjne i sportowe takich jak hale sportowe i baseny.

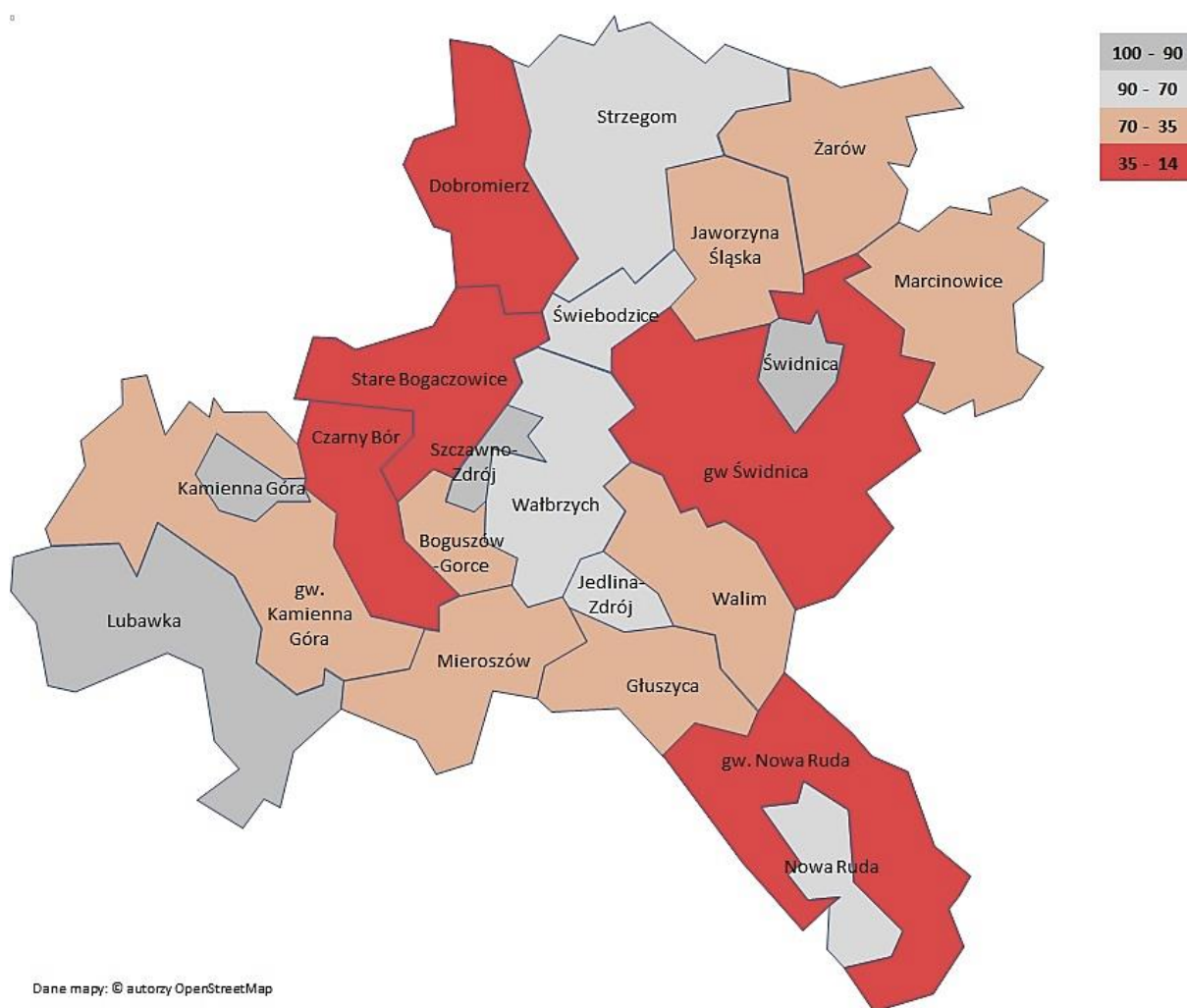
Dodatkowo należy podkreślić istniejące problemy wynikające ze stanu technicznego niniejszej infrastruktury, w tym jej niedostosowaniu do potrzeb mieszkańców (zwłaszcza osób niepełnosprawnych i starszych).

SILNE STRONY	SŁABE STRONY
• Wzrost łącznej liczby miejsc w żłobkach, oddziałach żłobkowych i klubach dziecięcych • Szybsze niż w regionie tempo wzrostu liczby organizacji pozarządowych • Wzrost liczby miejsc w placówkach wychowania przedszkolnego • Funkcjonowanie szkół wyższych w Wałbrzychu i Świdnicy • Wzrost liczby zakładów opieki zdrowotnej • Wzrost liczby mieszkań komunalnych	• Wyludnianie się miast Aglomeracji Wałbrzyskiej • Ujemne saldo migracji wewnętrznych w Aglomeracji oraz w większości gmin ją tworzących • Szybko postępujący proces starzenia się społeczeństwa, szczególnie widoczny w miastach • Ujemny przyrost naturalny w Aglomeracji i w większości gmin ją tworzących • Wyższy niż w regionie wskaźnik bezrobocia • Niska podaż miejsc w żłobkach i klubach dziecięcych • Widoczny problem ubóstwa • Niższy niż w regionie wskaźnik aktywności ludności • Niższy niż w regionie wskaźnik dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym • Niezadawalające wyniki w nauce osiągnięte przez uczniów ze szkół w Aglomeracji Wałbrzyskiej • Niedostosowanie szkolnictwa zawodowego do zmieniających się potrzeb rynku pracy • Niski potencjał szkolnictwa wyższego • Niejednokrotnie niezadawalający stan techniczny placówek edukacyjnych • Niedostosowana do potrzeb oferta zajęć pozalekcyjnych • Podstawowy zakres usług medycznych w szpitalach powiatowych, niegwarantujący pełnego bezpieczeństwa zdrowotnego mieszkańców
SZANSE	ZAGROŻENIA
• Rozwój usług akumulujących wysoko wykwalifikowaną kadrę • Rozwój szkolnictwa branżowego • Zmiana w mentalności społeczeństwa: docenienie zarówno szkolnictwa zawodowego, jak i potrzeby uczenia się przez całe życie • Promowanie włączenia społecznego i przeciwdziałanie ubóstwu • Realizacja polityki prorodzinnej państwa	• Postępujący proces starzenia się społeczeństwa • Reforma szkolnictwa wyższego skutkująca marginalizacją mniejszych uczelni • Niewystarczająca oferta kształcenia adresowana do dorosłych (zwłaszcza w przypadku wzrostu zainteresowania szkolnictwem zawodowym) • Zapaść służby zdrowia

Na przestrzeni lat 2004–2016 odsetek gospodarstw domowych korzystających z sieci wodociągowej zwiększył się w Aglomeracji Wałbrzyskiej z 87,5% do 92,0%. Warto przy tym podkreślić, że widoczny wzrost nastąpił w latach 2012-2016.

W latach 2004-2016 zwiększył się również odsetek gospodarstw domowych korzystających z sieci kanalizacyjnej. W 2016 r. korzystało z niej 58,7% gospodarstw domowych. W tym przypadku również dostępność do sieci kanalizacyjnej rosta szybciej po 2012 r.

Jednocześnie w analizowanym okresie odsetek gospodarstw domowych korzystających z sieci gazowej pozostał na zbliżonym poziomie. W 2016 r. 46,6% gospodarstw domowych korzystało z sieci gazowej. W 2004 r. wskaźnik ten wynosił 44,7%, a w 2012 r. 46,3%.

Rysunek 13. Odsetek gospodarstw domowych korzystających z instalacji kanalizacyjnej w 2015 r. [%]

¹⁴ Dane źródłowe – patrz załącznik tabela nr 17

Należy jednak zaznaczyć, że nadal podstawowe wskaźniki dostępności do omawianych mediów kształtowały się w Aglomeracji Wałbrzyskiej poniżej średnich w regionie, które wynosiły w przypadku dostępności do sieci wodociągowej 94,9%, kanalizacyjnej 75,7%, a gazowej 61,3%. Niemniej jednak można stwierdzić, że dystans dzielący Aglomerację i region w niniejszym zakresie zmniejszył się, zwłaszcza w przypadku dostępności do sieci kanalizacyjnej.

Sytuacja w samej Aglomeracji jest mocno zróżnicowana. Według danych GUS w najmniejszym zakresie dostęp do sieci wodociągowej posiadają mieszkańcy gmin: Stare Bogaczowice (61,4%) i Walim (66,7%). W stosunku do 2012 r. wyraźnej poprawie uległa sytuacja w gminie Dobromierz (89,6%), które wówczas również były zaliczana do gmin o najmniejszej dostępności do sieci wodociągowej. Równocześnie na obszarze Aglomeracji Wałbrzyskiej istnieją gminy (gm. Kamienna Góra, Szczawno-Zdrój i Żarów), w których 100% gospodarstw domowych korzysta z sieci wodociągowej.

Zaznaczyć należy, że pomimo permanentnych inwestycji w rozwój sieci wodociągowej na obszarze Aglomeracji nadal istnieją problemy z jakością niniejszej infrastruktury, co skutkuje ubytkami wody oraz prowadzi do pogorszenia jej jakości. Dotyczy to zwłaszcza sieci wodociągowej będącej w gestii Wałbrzyskiego Przedsiębiorstwa Wodociągów i Kanalizacji.

Jak już wspomniano, w zakresie dostępności do sieci kanalizacyjnej Aglomeracja Wałbrzyska znajduje się w sytuacji gorszej niż województwo. Wynika to m.in. z położenia aglomeracji (tereny góryste) i kosztów związanych z budową sieci kanalizacyjnych. W najmniejszym zakresie z sieci kanalizacyjnej korzystają gospodarstwa domowe w gminach: gw. Nowa Ruda (14,5%), Dobromierz (16,4%) i Stare Bogaczowice (19,9%). Choć w każdej z tych gmin, w porównaniu do 2012 r. dostępność do sieci kanalizacyjnej poprawiła się, to jednak na tle Aglomeracji pozostają one nadal outsiderami. Procentowo najwięcej gospodarstw domowych korzysta z sieci kanalizacyjnej w gminach: gm. Kamienna Góra (100%), Szczawno-Zdrój (96,1%), Lubawka (92,2%) i Świdnica (92,0%).

Na obszarach nie objętych siecią kanalizacyjną ścieki odprowadzane są do zbiorników bezodpływowych. Problemem jest wywóz ścieków na grunty własne lub odprowadzanie ich do rowów, cieków czy też bezpośrednio do ziemi. Praktyka powyższa prowadzi do zanieczyszczenia wód powierzchniowych i podziemnych. W takiej sytuacji konieczne są działania zmierzające do uporządkowania systemu odprowadzenia i oczyszczania ścieków.

W przypadku sieci gazowej największy odsetek gospodarstw domowych korzysta z niej w gminach: Świdnica (94,2%), Wałbrzych (92,9%), Świebodzice (92,4%), gm. Kamienna Góra (91,1%), Szczawno-Zdrój (90,4%) i Boguszów-Gorce (90,2%).

Jednocześnie na obszarze Aglomeracji istnieją gminy, w których dostępność do sieci gazowej jest zerowa lub bliska zeru, zaliczyć do nich należy gminy: gw. Nowa Ruda (0%), Stare Bogaczowice (0%), Mieroszów (0,2%), Dobromierz (0,2%) i Marcinowice (0,6%).

Niska dostępność do sieci gazowej może sprzyjać zjawisku niskiej emisji i tym samym negatywnie wpływać na stan środowiska naturalnego.

W latach 2005–2016 w Aglomeracji Wałbrzyskiej nastąpił wzrost o 3,8% zasobów mieszkaniowych ze 155 538 do 161 403 mieszkań. Niestety wzrost ten następował wolniej niż w województwie (14,1%), co prowadzi do wniosku, że na obszarze Aglomeracji nadal dominują budynki powstałe z wykorzystaniem tradycyjnych technologii.

Wzrost zasobów mieszkaniowych zaobserwować można w 21 gminach tworzących Aglomerację Wałbrzyską. Jedynie w gminie Stare Bogaczowice zasoby mieszkaniowe zmniejszyły się.

W największym stopniu zasoby mieszkaniowe powiększyły gminy: gmina wiejska Świdnica (17,1%), gw. Kamienna Góra (10,2%), Marcinowice (9,8%) i Świdnica (7,4%) W najmniejszym stopniu niniejsze zjawisko wystąpiło w gminach: Jedlina-Zdrój (0,4%), gm. Kamienna Góra (0,6%) oraz Dobromierz (0,5%). W stosunku do 2012 r. zasoby mieszkaniowe wzrosły w 21 gminach, natomiast w Wałbrzychu nieznacznie zmalowały. Najszybciej zasoby mieszkaniowe rosły w gminach wiejskich Świdnica (4,3%) i Kamienna Góra (3,7%) co można powiązać z zachodzącymi procesami suburbanizacji. Najmniejszy wzrost zasobów mieszkaniowych odnotowano w gminach: Boguszów-Gorce (0,2%) i gm. Kamienna Góra (0,2%).

Analizując infrastrukturę mieszkaniową warto podkreślić rozwój budownictwa komunalnego, zwłaszcza w Wałbrzychu. Wpływ na powyższe zjawisko miała m.in. realizacja Programu Mieszkanie +.

Niestety z dotychczasowych badań¹⁶ wynika, że stan techniczny istniejących komunalnych zasobów mieszkaniowych, a także wspólnot mieszkaniowych, jest nadal niezadawalający. Stare budynki komunalne w dalszym ciągu cechuje znaczący stopień dekapitalizacji wynikający z braku remontów. Podkreślić należy także, iż większość tego typu obiektów została wybudowana przed 1945 r. Stare budownictwo charakteryzuje się niejednokrotnie złym stanem technicznym, wysoką energochłonnością i częściowo brakiem instalacji centralnego ogrzewania (ogrzewanie piecowe), co mocno wpływa na energochłonność tego sektora. Na stan techniczny i jakość energetyczną mieszkalnictwa niewątpliwie wpływ mają także ograniczenia konserwatorskie wobec planowanych prac termomodernizacyjnych obiektów położonych na obszarach objętych ochroną.

OBSZARY CENNE KULTUROWO I POPRZEMYSŁOWE

Na obszarze Aglomeracji Wałbrzyskiej znajdują się cenne historycznie i kulturowo układy przestrzenne wymagające ochrony i rewaloryzacji. Według przyjętej klasyfikacji są to układy przestrzenne zaliczone do:

¹⁵ Dane źródłowe – patrz załącznik tabela nr 18

¹⁶ Dane dla 16 gmin, Plan Gospodarki Niskoemisyjnej na lata 2014-2020 z perspektywą do 2030 r. dla gmin Wałbrzycha z uwzględnieniem części wspólnej Planu dla Aglomeracji Wałbrzyskiej, Wałbrzych 2015

Strefy „A” – pełnej ochrony konserwatorskiej – miasto Świdnica, miasto Nowa Ruda, Strzegom, Lubawka (centrum), Chełmsko Śląskie (centrum); Strefy „B” – częściowej ochrony konserwatorskiej – Boguszów-Gorce, Chełmsko Śląskie, Dobromierz, Głuszycza, Jedlina-Zdrój, Kamienna Góra (miasto), Lubawka, Mieroszów, Nowa Ruda (miasto), Strzegom, Szczawno-Zdrój, Świebodzice, Walim i Wałbrzych.

Dodatkowo Aglomeracja Wałbrzyska musi zmierzyć się z problemem rewitalizacji obszarów przemysłowych, które znajdują się w większości gmin oraz powojkowych.

Chociaż władze lokalne podejmują próby zagospodarowania obszarów przemysłowych, to z przeprowadzonych analiz wynika, że nadal generują one liczne problemy takie jak: zastój gospodarczy, narastanie patologii społecznych, odpływ mieszkańców, utrwalenie negatywnego wizerunku miejsca, ograniczenie ruchu turystycznego, zaburzenie ładu przestrzennego i estetyki, utrata wartości nieruchomości, obniżenie standardu zasobów mieszkaniowych.

Z istniejących dokumentów wynika, że na obszarze Aglomeracji Wałbrzyskiej planowano lokalizację czterech parków kulturowych (starówka w Chełmsku Śląskim, zespół zamku i parku w Wałbrzychu – Książu, zespół kopalni węgla kamiennego w Wałbrzychu, Stara Kopalnia w Wałbrzychu). W 2014 r. utworzono Park Wielokulturowy Stara Kopalnia.

Dodatkowo warto podkreślić, że CNIS Stara Kopalnia, złożyła wniosek o uznanie za pomnik historii dawnej Kopalni Julia. Ma zostać również złożony wniosek o uznanie za pomnik historii Zamku Książ w Wałbrzychu jako cennego kulturowo, świadomie kształtowanego zespołu krajobrazowego.

Jednocześnie na obszarach cennych kulturowo występuje problem niskiej emisji. Ma ona swoje źródło w kominowym ogrzewaniu budynków połączonym z wysoką utratą ciepła spowodowaną niskim wskaźnikiem termomodernizacji budynków. Równocześnie pamiętać należy, że koszty dostosowania systemów grzewczych i termomodernizacji budynków na obszarze cennym kulturowo jest wysoki, gdyż wiąże się z konieczności spełnienia wymogów konserwatorskich.

DOSTĘPNOŚĆ KOMUNIKACYJNA. INFRASTRUKTURA DROGOWA, KOLEJOWA, TRANSPORT PUBLICZNY

Fundamentalne znaczenie dla sytuacji Aglomeracji Wałbrzyskiej ma rozwój infrastruktury drogowej i kolejowej połączony ze zrównoważonym rozwojem transportu zbiorowego, w tym transportu szynowego (mniej inwazyjnego dla środowiska naturalnego).

Zewnętrzny układ infrastruktury drogowej aglomeracji tworzony jest przez sieć dróg krajowych i wojewódzkich. Przez obszar Aglomeracji prowadzą następujące drogi krajowe i wojewódzkie

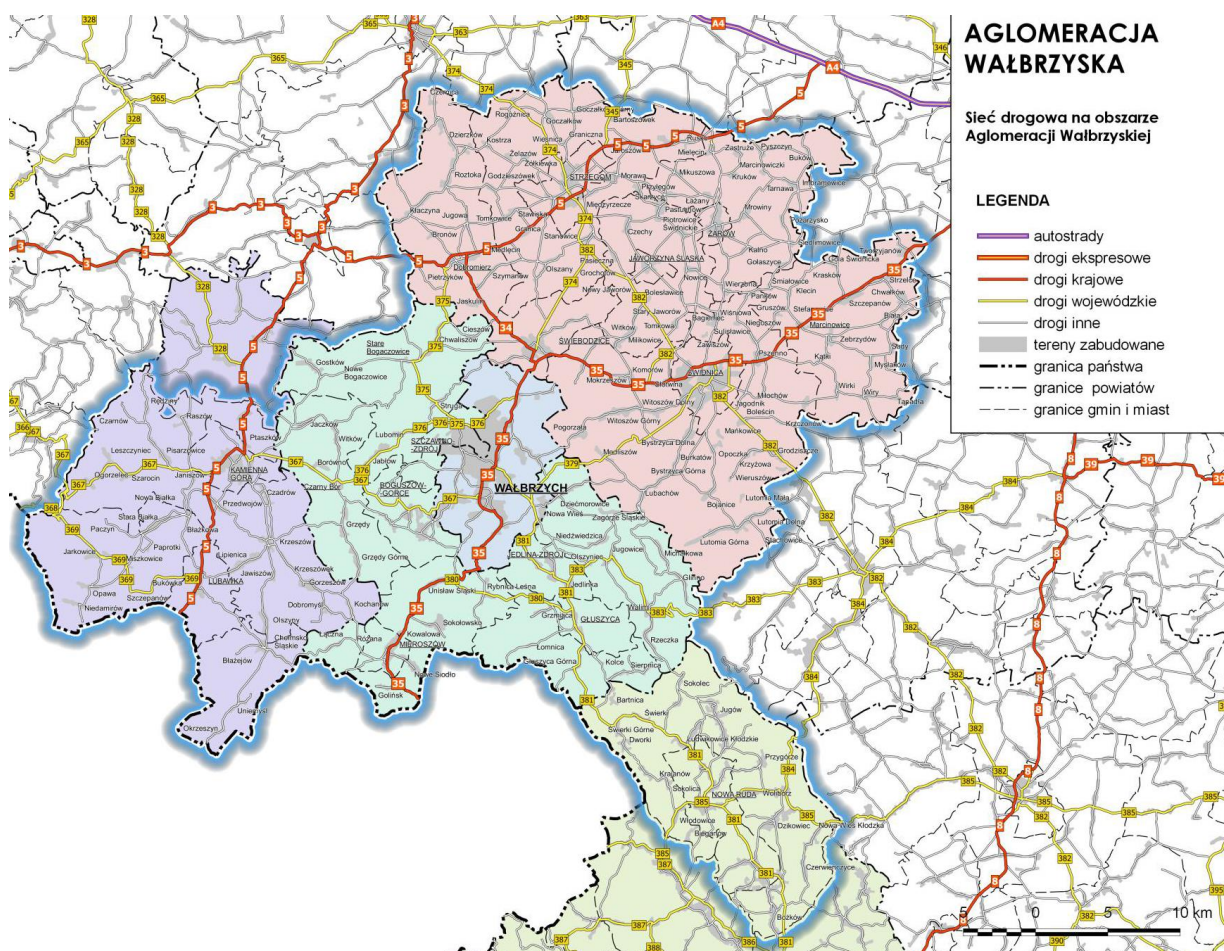
- Droga krajowa nr 5, łącząca Wrocław ze Strzegomiem, Bolkowem, Kamienną Górą i granicą państwa w Lubawce. Na obszarze Aglomeracji Wałbrzyskiej przebiega przez tereny gmin: Żarów, Strzegom, Dobromierz, Kamienna Góra, miasto Kamienna Góra, Lubawka;

- Droga krajowa numer 35, łącząca Wrocław ze Świdnicą, Wałbrzychem i z granicą państwa w Golińsku, o długości 88 km. Na obszarze Aglomeracji Wałbrzyskiej przebiega przez tereny gmin: Marcinowice, Świdnica, miasto Świdnica, Świebodzice, Wałbrzych, Mieroszów;
- Droga krajowa numer 34, łącząca Świebodzice (DK35) i Dobromierz (DK5), o długości 19 km. Na obszarze Aglomeracji Wałbrzyskiej przebiega przez tereny gmin: Świebodzice, Strzegom, Dobromierz;
- Droga wojewódzka nr 345 relacji Wilczków (DK94) – Strzegom (DK5) o długości 27 km. Na obszarze Aglomeracji Wałbrzyskiej droga przebiega na obszarze Gminy Strzegom;
- Droga wojewódzka nr 367 relacji Jelenia Góra – Wałbrzych, o długości 57 km. Na obszarze Aglomeracji Wałbrzyskiej przebiega przez tereny gmin: Kamienna Góra, miasto Kamienna Góra, Czarny Bór, Boguszów-Gorce, Wałbrzych;
- Droga wojewódzka nr 369 relacji Przełęcz Kowarska (DW367) – Lubawka, o długości 18 km. Na obszarze Aglomeracji Wałbrzyskiej przebiega przez teren gminy Lubawka;
- Drogi wojewódzkie nr 371 i 373, przebiegające w całości na terenie Świebodzic, stanowiące połączenie dróg krajowych nr 34 i 35;
- Droga wojewódzka nr 374 relacji Jawor – Świebodzice, o długości 28 km. Na obszarze Aglomeracji Wałbrzyskiej przebiega przez tereny gmin: Strzegom, Świebodzice;
- Droga wojewódzka nr 375 relacji Wałbrzych Sobięcín (DW367) – Dobromierz (DK5), o długości 21 km. Przebiega przez tereny gmin: Wałbrzych, Szczawno-Zdrój, Stare Bogaczowice, Dobromierz;
- Droga wojewódzka nr 376 relacji Wałbrzych Szczawienko (DK35) – Jabłów (DW367), o długości 14 km. Przebiega przez tereny gmin: Wałbrzych, Szczawno-Zdrój, Stare Bogaczowice;
- Droga wojewódzka nr 379 relacji Wałbrzych Podgórze (DK35) – Modliszów - Świdnica, o długości 19 km. Przebiega przez tereny gmin: Wałbrzych, Walim, Świdnica, miasto Świdnica;
- Droga wojewódzka nr 380 relacji Unisław Śląski (DK35) – Głuszycza (DW381), o długości 8 km. Przebiega przez tereny gmin: Mieroszów, Głuszycza;
- Droga wojewódzka nr 381 relacji Wałbrzych – Kłodzko, o długości 54 km. Na obszarze Aglomeracji Wałbrzyskiej przebiega przez tereny gmin: Wałbrzych, Jedlina-Zdrój, Głuszycza, Nowa Ruda, miasto Nowa Ruda;
- Droga wojewódzka nr 382 relacji Stanowice (DW374) – Paczków granica państwa, o długości 85 km. Na obszarze Aglomeracji Wałbrzyskiej przebiega przez tereny gmin: Strzegom, Jaworzyna Śląska, Świdnica, miasto Świdnica;
- Droga wojewódzka nr 383 relacji Jedlina-Zdrój – Dzierżoniów, o długości 29 km. Na obszarze Aglomeracji Wałbrzyskiej przebiega przez tereny gmin: Jedlina-Zdrój, Walim;
- Droga wojewódzka nr 385 relacji Tłumaczów granica państwa – Jaczowice (DK46), o długości 104 km. Na obszarze Aglomeracji Wałbrzyskiej przebiega przez tereny gmin: Nowa Ruda, miasto Nowa Ruda.¹⁷

---

¹⁷ Zintegrowany Program Transportu Publicznego na lata 2014-2025 dla 22 gmin Aglomeracji Wałbrzyskiej Wałbrzych 2015.

Niestety większość wskazanych dróg nadal posiada niskie parametry techniczne, a ich stan oceniany jest jako dostateczny. Podstawowym mankamentem jest fakt, że są to przeważnie drogi jednojezdniowe, niewystarczające w czasach wzmożonego rozwoju transportu samochodowego. Drogi te nie gwarantują odpowiedniej przepustowości, a tym samym mogą być barierą rozwoju gospodarki i turystyki.

Rysunek 14. Podstawowy układ drogowy Aglomeracji Wałbrzyskiej.

Źródło: Zintegrowany Program Transportu Publicznego na lata 2014-2025 dla 22 gmin Aglomeracji Wałbrzyskiej

W konsekwencji dostępność transportowa Aglomeracji Wałbrzyskiej, w tym dostępność do stolicy województwa, jest niska i stanowi istotny problem, z jakim muszą zmierzyć się gminy tworzące Aglomerację. Za niedostateczną należy uznać istniejącą sieć dróg niepozwalającą na płynne wyprowadzenie ruchu lokalnego do dróg wojewódzkich i krajowych oraz docelowo do sieci TEN-T. Należy zwrócić szczególną uwagę na potencjał Drogi Sudeckiej, jako osi komunikacyjnej obszaru, która łączy go z TEN-T.

Analizując dostępność komunikacyjną Aglomeracji Wałbrzyskiej należy również zwrócić uwagę na trwającą inwestycję związaną z budową drogi S3. Powstanie niniejszej drogi sprawia, że konieczne stają się inwestycje związane z połączeniem jej z poszczególnymi gminami Aglomeracji. Kluczowego znaczenia w tym kontekście nabiera Droga Sudecka oraz drogi wojewódzkie 374, 376 i 382.

Niestety aktualnie drogi te są w złym stanie technicznym. Brakuje również obwodnic miast co w połączeniu z potencjalnym wzrostem natężenia ruchu samochodowego w kontekście budowy S3 stwarza realne zagrożenie paraliżu komunikacyjnego. Należy pamiętać więc, aby projektując i budując łączniki drogowe uwzględnić interesy gmin tworzących Aglomerację.

Nowe inwestycje nie mogą negatywnie wpłynąć na ich funkcjonowanie społeczno - gospodarcze.

Podsumowując powyższą analizę stwierdzić należy, że poprawa dostępności komunikacyjnej Aglomeracji Wałbrzyskiej wymaga podjęcia szeregu inwestycji drogowych, w tym zwłaszcza:

- budowy drogi S3 od A4 do Lubawki, wraz z łącznikami do Jeleniej Góry i Wałbrzycha;
- rozbudowy i modernizacji DK 35;
- rozbudowy i modernizacji „drogi sudeckiej” w ciągu DW 367 i 381 z Jeleniej Góry przez Kamienną Górę, Wałbrzych do Kłodzka;
- rozbudowy i modernizacji „trasy podsudeckiej” w ciągu DW 364, 363, 374 i 382 z Lwówka Śląskiego przez Złotoryję, Jawor, Strzegom, Świdnicę, Dzierżoniów, Ząbkowice Śląskie do Paczkowa;
- rozbudowy i modernizacji DW 369 z Lubawki (projektowany węzeł S3), do Przełęcz Okraj;
- budowy i dokończenia inwestycji w zakresie obwodnic miast w przebiegu dróg krajowych i wojewódzkich: Świebodzic, Wałbrzycha, Nowej Rudy, Strzegomia.

Wewnętrzny układ komunikacyjny tworzą drogi gminne i powiatowe. GUS nie publikuje informacji dotyczących infrastruktury drogowej w ujęciu gminnym. Punktem odniesienia sytuacji w Aglomeracji Wałbrzyskiej mogą być informacje dostępne dla powiatów: m. Wałbrzych, wałbrzyskiego, świdnickiego, kamiennogórskiego i kłodzkiego.

Miasto na prawach powiatu Wałbrzych dysponowało w 2015 r. relatywnie dobrze rozbudowaną siecią dróg, na którą składało się 164,5 km dróg o nawierzchni twardej oraz 4,7 km dróg gruntowych. Wskaźnik długości dróg gminnych i powiatowych na 100 km² wynosił w 2015 r. 194,5 km.

W 2015 r. łączna długość dróg gminnych i powiatowych o twardej nawierzchni w powiecie wałbrzyskim wynosiła 409,1 km. Równocześnie w powiecie znajdowało się także 89,4 km gminnych dróg gruntowych. W rezultacie wskaźnik długości dróg gminnych i powiatowych na 100 km² kształtował się w 2015 r. w powiecie wałbrzyskim na poziomie 95,1 km.

W powiecie świdnickim w 2015 r. łączna długość dróg gminnych i powiatowych o twardej nawierzchni wynosiła 755,2 km (z czego 94,8% posiadało nawierzchnie ulepszoną), a gruntowej 196,7 km. Wskaźnik długości dróg gminnych i powiatowych na 100 km² wyniósł 101,9 km.

Powiat kamiennogórski w 2015 r. dysponował rzadszą siecią dróg (wskaźnik długości dróg gminnych i powiatowych na 100 km² wynosił 85,4 km.). W jej skład wchodziły drogi o nawierzchni twardej o długości 338,1 km oraz gruntowej 136,4 km.

W powiecie kłodzkim łączna długość dróg o twardej nawierzchni wynosiła 1 239,7 km, z czego 1 155,4 km. posiadało nawierzchnię ulepszoną. Sieć dróg uzupełniało 126,7 km dróg gruntowych. Wskaźnik długości dróg gminnych i powiatowych na 100 km² był w przypadku powiatu kłodzkiego najniższy i wyniósł 76,9 km.

Niezadawalający stan techniczny dróg przekłada się na niższy niż w regionie poziom bezpieczeństwa ich użytkowników. W przypadku powiatów wchodzących w skład Aglomeracji Wałbrzyskiej łączny wskaźnik wypadków drogowych na 100 tys. ludności wynosił w 2016 r. 94

osoby i był wyższy od średniej dla Dolnego Śląska (80 osób). Szczególnie niebezpieczne są drogi w powiecie wałbrzyskim (118 osób) i w Wałbrzychu (103 osoby). Należy zwłaszcza podkreślić sytuację w Wałbrzychu, w którym to na przestrzeni lat 2012-2016 sytuacja uległa radykalnemu pogorszeniu. W 2012 r. wskaźnik wypadków drogowych wynosił 69 i był wyraźnie niższy od średniej regionalnej (110).

Analizując infrastrukturę drogową i dostępność komunikacyjną Aglomeracji nie sposób pominąć jej górskiego charakteru, determinującego słabą dostępność komunikacyjną poszczególnych gmin. W rezultacie wydłuża się czas dojazdu do centrum z takich miast, jak np. Nowa Ruda, Kamienna Góra oraz niektórych miejscowości gminy wiejskiej Świdnica. Istotnym problemem nadal pozostaje brak obwodnic kluczowych miast Aglomeracji. Brak obwodnic skutkuje wydłużeniem czasu przejazdu oraz zagrożeniem dla pieszych. Problem stanowi także brak łączników drogowych pomiędzy kluczowymi drogami przebiegającymi przez Aglomerację.

Nie można również pominąć faktu, że wiele dróg powiatowych i gminnych w Aglomeracji Wałbrzyskiej jest obciążonych ze względu na transport kruszyw z kopalni granitu (np. Dobromierz, Strzegom, Nowa Ruda), kopalni melafiru (Mieroszów, Czarny Bór), kopalni kruszyw mineralnych w Ogorzelcu (przez drogę krajową nr 5 i następnie przez ulice Jedwabną i Towarową w Kamiennej Górze do bocznic kolejowej), a także ze względu na transport drewna.

Układ komunikacyjny Aglomeracji Wałbrzyskiej tworzy również sieć kolejowa. Niestety po 1989 r. układ ten uległ atrofii, tracąc swoje znaczenie w wymiarze lokalnym, regionalnym i krajowym. Aktualnie zaobserwować można próbę odbudowy transportu szynowego, widoczną również na obszarze Aglomeracji.

Aktualny i potencjalny kolejowy układ transportowy Aglomeracji Wałbrzyskiej tworzą następujące czynne i nieczynne, normalnotorowe linie kolejowe:

- nr 137 Katowice – Kędzierzyn-Koźle – Nysa – Kamieniec Żąbkowicki – Świdnica Miasto – Jaworzyna Śląska – Legnica (na obszarze Aglomeracji tylko odcinek Krzyżowa – Rogoźnica);
- nr 274 Wrocław Świebodzki – Jaworzyna Śląska – Wałbrzych Główny – Sędziszaw – Jelenia Góra – Lubań Śląski – Zgorzelec (na obszarze Aglomeracji znajduje się odcinek Imbramowice – Witków Śląski);
- nr 285 Wrocław Główny – Kobierzyce – Sobótka – Świdnica Przedmieście – Świdnica Kraszowice – Jedlina Zdrój (na obszarze Aglomeracji tylko odcinek Strzelce Świdnickie – Jedlina Zdrój);
- nr 286 Kłodzko Główne – Nowa Ruda – Głuszycza – Wałbrzych Główny (na obszarze Aglomeracji znajduje się odcinek Nowa Ruda – Wałbrzych Główny);
- nr 291 Boguszów Gorce Wschód – Mieroszów – Meziměstí (Czechy);
- nr 298 Kamienna Góra – Sędziszaw;
- nr 299 Kamienna Góra – Lubawka – Královec (Czechy);
- nr 302 Malczyce – Strzegom – Roztoka – Bolków (na odcinku Roztoka – Malczyce ma status „w likwidacji”);
- nr 308 Ogorzelec – Kowary – Jelenia Góra;
- nr 327 Nowa Ruda Stupiec – Ścinawka Średnia;

- nr 330 Kamienna Góra – Krzeszów (w trakcie fizycznej likwidacji);
- nr 331 Jawor – Borów;
- nr 345 Kamienna Góra – Pisarzowice;
- nr 771 Świdnica Przedmieście – Świdnica Miasto
- nr 772 Strzegom Międzyrzecze – Strzegom Miasto;
- nr 773 Boguszów Gorce – Boguszów Gorce Towarowy;
- nr 869 Wałbrzych Szczawienko – Wałbrzych Zespół Bocznic;
- tor łączący nr 976 Boguszów Gorce Zachód – Czarny Bór,

Aktualnie najbardziej eksploatowaną linią kolejową położoną na terenie Aglomeracji jest linia nr 274. Linia ta służy zarówno do wykonywania przewozów osobowych jak i towarowych m.in. linią tą prowadzony jest ruch pociągów z węglem do koksowni „Victoria” (bocznicza zakładowa odgałęzia się od stacji Wałbrzych Fabryczny), koksem i innymi produktami wywożonymi ze wspomnianej koksowni oraz do składów opałów ulokowanych przy stacjach i bocznicach.

Istotne znaczenie dla wzmocnienia transportu szynowego na obszarze Aglomeracji ma funkcjonowanie Wałbrzyskiej Kolei Aglomeracyjnej, w ramach której z wykorzystaniem środków ZIT remontowana będzie linia nr 285 z powiązaniem z liniami 274, 286 i 137.

Niestety stan infrastruktury kolejowej w Aglomeracji Wałbrzyskiej uznać można za przeciętny. Dotyczy to zwłaszcza linii kolejowych, niejednokrotnie jednotorowych. Stan linii kolejowych przekłada się na dopuszczalną prędkość pociągów, a ta na atrakcyjność tego środka lokomocji.

W jeszcze gorszej kondycji jest infrastruktura dworcowa. Na obszarze Aglomeracji funkcjonuje łącznie 41 dworców kolejowych. Jak wynika z danych uzyskanych od poszczególnych gmin tylko pięć dworców jest wyremontowanych. Dworce te zlokalizowane są w: Świdnicy (ul. Dworcowa 3), Świebodzicach, Jugowicach (gmina Walim) i w Wałbrzychu (dwa dworce). Jednocześnie dworzec w Jaworzynie Śląskiej jest częściowo zmodernizowany, niemniej jednak remontu nadal wymaga 1 peron.

Pozostałe dworce nadal pozostają w złym stanie technicznym. Zamknięte budynki dworcowe oraz zdewastowane wiaty peronowe sprawiają, że nie spełniają one swoich funkcji. Przyczyn istniejącego stanu upatrywać można m.in. w stosunkach własnościowych infrastruktury kolejowej. Nie będąc właścicielem tejże infrastruktury władze samorządowe mają znikomy wpływ na jej stan i funkcjonowanie.

Najwięcej dworców wymagających modernizacji znajduje się w gminie wiejskiej Świdnica (6 dworców) i w gminie Strzegom (5). W gminach Boguszów-Gorce, Nowa Ruda (gmina wiejska) i Wałbrzych na remont oczekują po trzy dworce. W pozostałych gminach liczba dworców wymagających modernizacji waha się w przedziale od zera do dwóch.

Dodatkowo zaznaczyć należy, iż istniejąca lokalizacja dworców i przystanków kolejowych w dużej mierze wynika z uwarunkowań historycznych. W rezultacie ich układ jest nieadekwatny do dzisiejszych potrzeb mieszkańców, a tym samym ogranicza zainteresowanie transportem kolejowym.

O dostępności komunikacyjnej obszaru decydują nie tylko drogi i linie kolejowe, ale także ścieżki rowerowe. Nadal brakuje ścieżek rowerowych łączących poszczególne gminy i miejscowości. Pamiętać należy, że rozwój ścieżek rowerowych nie tylko poprawia stan

środowiska naturalnego, ale również służy promocji turystyki i rekreacji. Dodatkowo ścieżki rowerowe zwiększają mobilność mieszkańców i umożliwiają nawiązywanie kontaktów pomiędzy mieszkańcami poszczególnych miejscowości, bez konieczności posiadania samochodu.

Na obszarze Aglomeracji sieć tras rowerowych jest przestrzennie zróżnicowana. Jednocześnie trasy te znajdują się ciągu dróg będących pod zarządem różnych JST, co utrudnia skoordynowane zarządzanie nimi. Jak wynika z danych GUS łączna długość ścieżek rowerowych w powiatach wałbrzyskim, świdnickim, kłodzkim i m. Wałbrzychu w 2016 r. wynosiła 70,1 km. W stosunku do 2012 r. długość ścieżek rowerowych zwiększyła się, wówczas wynosiła on 42,1 km. Niemniej jednak wskaźnik długości ścieżek rowerowych na 10 tys. mieszkańców kształtował się w powyższych powiatach poniżej średniej regionalnej. Łączna jego wartość w 2016 r. wynosiła 1,4 km, podczas gdy na Dolnym Śląsku 2,4 km.

Jednocześnie rozwojowi tras rowerowych nie towarzyszy adekwatny do potrzeb rozwój infrastruktury towarzyszącej. Nadal brakuje stojaków na rowery, ławek, wiat umożliwiających odpoczynek i ochronę przed niekorzystnymi warunkami atmosferycznymi. Zastrzeżenia budzi także czytelność oznaczeń tras rowerowych.

Niestety na obszarze Aglomeracji Wałbrzyskiej w dalszym ciągu widoczne są problemy z funkcjonowaniem transportu zbiorowego. Brakuje połączeń, a czas dotarcia do wybranych miejsc jest zbyt długi. Wynika to m.in. z przeciążenia lokalnego układu drogowego. Dodatkowo nie jest w dostatecznym stopniu wykorzystywany potencjał transportu szynowego, który to powinien stanowić ważne ogniwo transportu zbiorowego wewnątrz Aglomeracji.

Należy podkreślić, że słabości komunikacji publicznej skutkują intensywnym użytkowaniem samochodów osobowych, które przyczyniają się do zwiększenia niskiej emisji w Aglomeracji Wałbrzyskiej, głównie w miastach.

Analizując transport publiczny funkcjonujący na obszarze Aglomeracji Wałbrzyskiej należy zwrócić uwagę na tabor, za pomocą którego realizowane są usługi transportowe. Sytuacja w niniejszym zakresie jest mocno zróżnicowana.

W 2016 r. średni wiek pojazdów transportu publicznego w Świebodzicach wynosił 2 lata, a w Wałbrzychu 3,38. W gminach tych 100% pojazdów używanych w komunikacji publicznej przystosowana była do potrzeb osób o ograniczonych możliwościach ruchowych. Warto zaznaczyć, że gmina Wałbrzych w ramach wałbrzyskiej komunikacji aglomeracyjnej obsługuje również gminy: Jedlina-Zdrój, Mieroszów, Szczawno-Zdrój i Walim.

W innych gminach przewoźnicy, zwłaszcza prywatni oferujący usługi transportu zbiorowego niejednokrotnie korzystają z przestarzałego taboru i pojazdów o małej pojemności.

Nadal brakuje niskopodłogowych i ekologicznych autobusów. Minibusy o pojemności do ok. 20 osób kursujący na terenie Aglomeracji nie są przystosowane do przewozu osób niepełnosprawnych, wózków dziecięcych oraz większego sprzętu sportowego. Wykonywanie transportu zbiorowego za pomocą tego typu pojazdów jest słabym ogniwem obsługi ruchu turystycznego w regionie, a jednocześnie rzutuje na jakość życia mieszkańców Aglomeracji.

W rezultacie konieczna jest wymiana taboru podyktowana zarówno względami społecznymi (dostępność środków komunikacji miejskiej dla osób o ograniczonych możliwościach

poruszania się), jak i środowiskowymi (ograniczenie niskiej emisji). Szczególnie ważne jest, aby z usług transportu publicznego mogły korzystać osoby starsze, które nie posiadają prywatnych środków transportu, lub ze względu na stan zdrowia nie są w stanie ich eksploatować.

GOSPODARKA ODPADAMI¹⁸

Gminy wchodzące w skład Aglomeracji Wałbrzyskiej należą do trzech regionów gospodarki odpadami: południowego, północno-centralnego i środkowosudeckiego.

W Aglomeracji Wałbrzyskiej w latach 2005-2016 masa zebranych odpadów zmieszanych przypadających na mieszkańca zmniejszyła się z 298,8 kg. do 261,5 kg. Warto podkreślić, że w 2016 r. (w przeciwieństwie do 2012 r.) wartość powyższego wskaźnika była dla Aglomeracji niższa niż dla Dolnego Śląska.

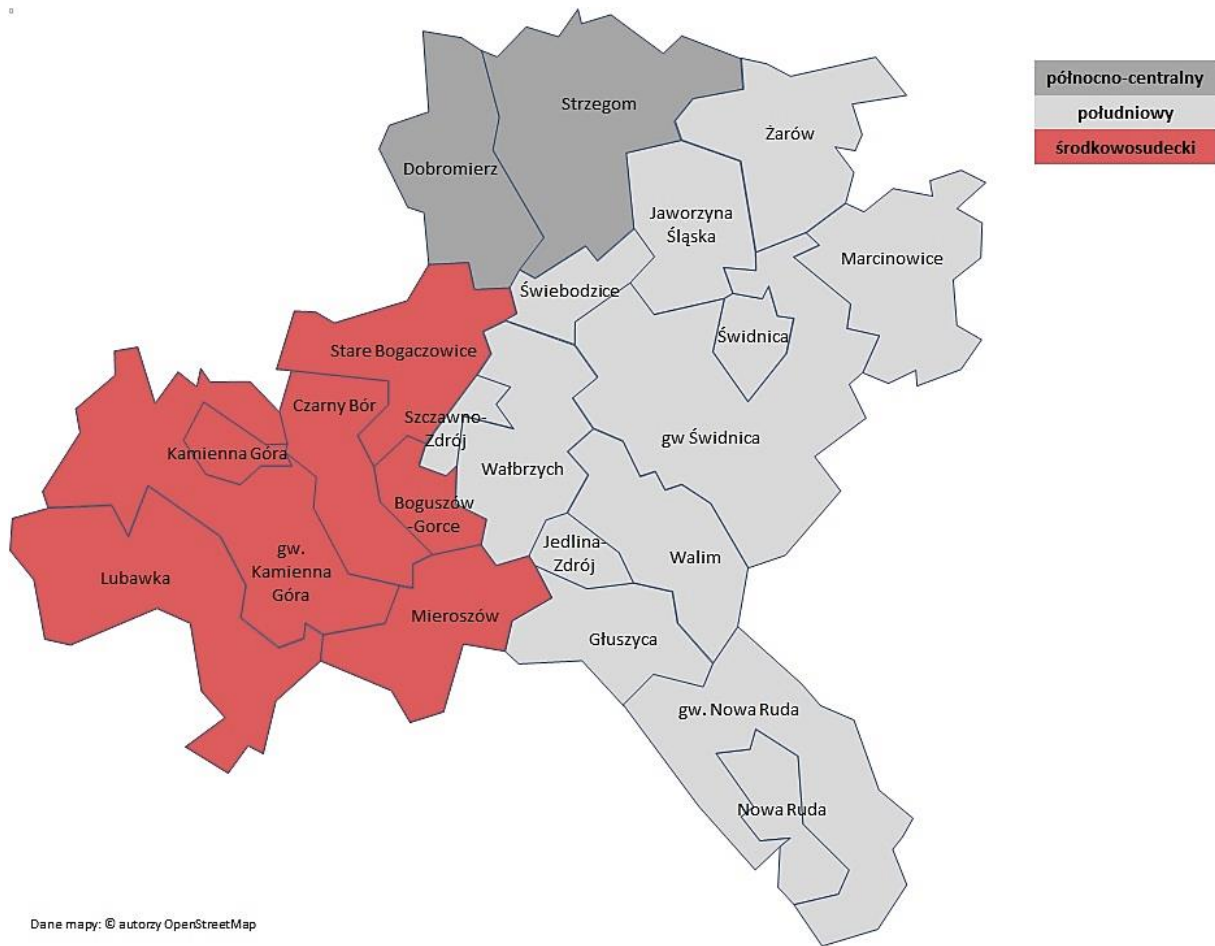
W latach 2005-2016 spadek łącznej masy zbieranych odpadów zmieszanych przypadających na mieszkańca odnotowano w 13 gminach. Były to przede wszystkim gminy miejskie, ewentualnie miejsko-wiejskie. Należy zwrócić uwagę na gm. Kamienna Góra, w której to masa zbieranych odpadów zmieszanych zmniejszyła się w analizowanym okresie niemal o połowę. Jednocześnie w 9 gminach wartość niniejszego wskaźnika wzrosła. Wzrost ten, szczególnie widoczny był w gminach wiejskich.

Jak wynika z Wojewódzkiego Planu Gospodarki Odpadami dla Województwa Dolnośląskiego na lata 2016-2022 na obszarze Aglomeracji Wałbrzyskiej funkcjonuje:

- Regionalna Instalacja Przetwarzania Odpadów Komunalnych w Lubawce (Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej „Sanikom” sp. z o.o.);
- Regionalna Instalacja Przetwarzania Odpadów Komunalnych w Zawiszowie (gmina wiejska Świdnica) prowadzona przez Przedsiębiorstwo Utylizacji Odpadów Sp. z o.o.;
- Regionalna Instalacja Przetwarzania Odpadów Komunalnych w Wałbrzychu;
- Ekologiczne Centrum Utylizacji w miejscowości Rusko (gm. Strzegom);

---

¹⁸ Dane źródłowe – patrz załącznik tabela nr 19

Rysunek 15. Regiony gospodarki odpadami

Dodatkowo zgodnie z informacjami zawartymi w Wojewódzkim Planie Gospodarki Odpadami dla Województwa Dolnośląskiego na obszarze Aglomeracji Wałbrzyskiej przewidziana jest lokalizacja instalacji zastępczej w miejscowości Stary Jaworów (gmina Jaworzyna Śląska).

W gminie Marcinowice funkcjonuje także zakład przetwarzania zużytego sprzętu elektrycznego i elektronicznego.

Jak wynika z przytoczonego dokumentu na terenie Aglomeracji Wałbrzyskiej istnieje jedyny w województwie zinwentaryzowany mogilnik, który wymaga likwidacji. Znajduje się on w miejscowości Stary Julianów w gminie Walim. W 2014 r. wójt gminy Walim wydał decyzję w sprawie nakazu rozbiórki i rekultywacji terenu.

Na obszarze Aglomeracji Wałbrzyskiej znajduje się również instalacja umożliwiająca odzysk komunalnych osadów ściekowych. Funkcjonuje ona w Świebodzicach.

Wspomnieć należy również o występującym na obszarze Aglomeracji Wałbrzyskiej problemie dzikich wysypisk śmieci. Niniejszy stan rzeczy świadczy zarówno o niewystarczająco rozwiniętej gospodarce odpadami, jak i o niskim poziomie świadomości ekologicznej mieszkańców Aglomeracji.

Kluczowym problemem, zwłaszcza w kontekście polityki Unii Europejskiej, jest wykorzystanie odnawialnych źródeł energii (OZE). Na podstawie *Studium uwarunkowań przestrzennych dla lokalizacji elektrowni wiatrowych w województwie dolnośląskim* stwierdzić można, że OZE wykorzystywane są w powiatach: kamiennogórskim (Kamienna Góra, gmina wiejska Kamienna Góra, Lubawka), wałbrzyskim (Wałbrzych) i świdnickim.

W Kamiennej Górze wykorzystuje się energię słoneczną z kolektorów słonecznych zainstalowanych na budynkach jedno- i wielorodzinnych. Podobnie sytuacja przedstawiała się w Wałbrzychu. Natomiast w gminie wiejskiej Kamienna Góra i w gminie Lubawka wykorzystywana jest energia wodna pochodząca z elektrowni wodnej na rzece Bóbr przy zbiorniku Bukówka oraz z hydroelektrowni Janiszów.

Z danych Tauron Dystrybucja wynika ponadto, że wydano zgodę na włączenie do sieci wytwórców energii z następujących źródeł: energia wiatrowa (gmina Kamienna Góra i Marcinowice), słoneczna (Boguszów-Gorce, Kamienna Góra, Lubawka), z biomasy (Strzegom), z biogazowni (Świdnica).

Warto również podkreślić, że w gminie Stare Bogaczowice opracowano dokumenty umożliwiające budowę elektrowni wiatrowych.

Rozwój OZE postępuje wolniej od oczekiwań m.in. z uwagi na liczne obszary chronione i ich wartość środowiskową i kulturową. Mocną stroną Aglomeracji Wałbrzyskiej w zakresie technologii energetycznych, w tym OZE, jest Centrum Technologii

Energetycznych utworzone przez Stowarzyszenie Wolna Przedsiębiorczość ze Świdnicy oraz nowopowstały Wałbrzyski Klaster Energetyczny.

INFRASTRUKTURA TELEINFORMATYCZNA

Województwo Dolnośląskie na tle pozostałych regionów wyróżniało się wysoką dostępnością usług e-administracji. Jak wynika z raportu „Społeczeństwo informacyjne w liczbach 2013” przygotowanego w Ministerstwie Administracji i Cyfryzacji przez Departament Społeczeństwa Informacyjnego – odsetek urzędów świadczących usługi elektroniczne w 2013 r. w województwie dolnośląskim wynosił 41% (wyższy wskaźnik osiągnęło jedynie województwo śląskie 65%). Z badań przeprowadzonych w 2014 r. wynika, że odsetek JST świadczących usługi publiczne przez Internet wynosił już 69,9%, z kolei e-usługi świadczyło 66% ZOZ-ów.

Urzędy i inne jednostki administracji publicznej drogą elektroniczną świadczyły przede wszystkim usługi polegające na zapewnieniu dostępu do informacji. Jednocześnie znaczna część JST (90%) oraz niewielki odsetek ZOZ-ów (32%) w regionie oferowała także usługi o wyższym stopniu zaawansowania (np. pobieranie formularzy, wypełnianie ich on-line i przesyłanie drogą elektroniczną).

Reasumując w regionie relatywnie duży odsetek urzędów umożliwiało korzystanie z usług on-line. Niestety były to proste e-usługi, czyli przede wszystkim informacja.

W analizowanych latach region zmagał się z barierami ograniczającymi korzystanie z e-usług. Zaliczyć do nich należy: konieczność osobistego pojawienia się w urzędzie lub innej instytucji, by dokończyć formalności; niewielki zakres dostępnych usług; niepewność czy sprawa zostanie właściwie załatwiona; niedostateczne informacje o tym, jak załatwić sprawę.

Wprawdzie powyższe informacje odnoszą się do całego regionu, to jednak zdiagnozowane problemy występują także na obszarze Aglomeracji Wałbrzyskiej. Jednocześnie pamiętając o ponadprzeciętnej skali ubóstwa można postawić tezę, iż przedstawione problemy występują na terenie Aglomeracji z większą intensywnością.

Jak wynika z informacji uzyskanych z urzędów gmin aktualnie e-usługi¹⁹ oferuje 10 gmin, a mianowicie: Świdnica (197 e-usług), Jedlina-Zdrój (57), Boguszów-Gorce (53), gw. Świdnica (52), Mieroszów (35), Wałbrzych (18), gw. Nowa Ruda (11), gm. Nowa Ruda (4), gm. Kamienna Góra (3) i Świebodzice (2).

Jednocześnie należy podkreślić, że po zrealizowaniu projektów w ramach 2.1 RPO WD liczba gmin świadczących e-usługi wzrośnie do 17 (dodatkowo Czarny Bór, Jaworzyna Śląska, gw. Kamienna Góra, Marcinowice, Strzegom, Szczawno-Zdrój, Walim i Żarów).

Aktualnie na obszarze Aglomeracji wałbrzyskiej najwięcej świadczonych jest usług prostych (Dojrzałość 1 i Dojrzałość 2). Usługi zaliczone do Dojrzałości 5 obecnie świadczy jedynie Świdnica (8 e-usług), a cztery kolejne gminy (gw. Kamienna Góra, gw. Świdnica, Świebodzice i Wałbrzych) zamierzają niniejsze usługi wprowadzić.

OBSZARY O SZCZEGÓLNYCH WALORACH PRZYRODNICZYCH²⁰

Agglomeracja Wałbrzyska posiada cenne walory przyrodnicze, w tym również obszary objęte programem Natura 2000. Łączna powierzchnia obszarów prawnie chronionych²¹ (bez Obszarów Natura 2000) w Aglomeracji Wałbrzyskiej wynosiła w 2016 r. 30 117 ha, co stanowiło ok. 8,1% ogółu obszarów prawnie chronionych na

Dolnym Śląsku. W stosunku do 2012 r. powierzchnia terenów prawnie chronionych w Aglomeracji Wałbrzyskiej wzrosła o 3 ha. Spowodowane to było wzrostem terenów chronionych w gminie Lubawka. Najwięcej obszarów prawnie chronionych znajduje się na terenie gmin: Świdnica (gmina wiejska) – 3856 ha, Nowa Ruda (gmina wiejska) – 3558 ha, Kamienna Góra (gmina wiejska) – 3407 ha, Walim – 3303 ha, Mieroszów – 3407 ha oraz Dobromierz 1162,1 ha. Na obszarze miast Nowa Ruda i Świdnica oraz gmin Jaworzyna Śląska i Żarów tereny prawnie chronione nie występują. Małą powierzchnię zajmują one również w gminie Lubawka – 13 ha. Poza tym powierzchnia obszarów prawnie chronionych jest

¹⁹ E-usługa w rozumieniu definicji działania 2.1 RPO WD

²⁰ Dane źródłowe – patrz załącznik tabela nr 20

²¹ Obszary prawnie chronione zgodnie z definicją BDL nie obejmują: Obszarów Natura 2000, rezerwatów przyrody, stanowisk dokumentacyjnych, użytków ekologicznych i zespołów przyrodniczo-krajobrazowych położonych w granicach parków krajobrazowych i obszarów chronionego krajobrazu

niewielka w takich gminach jak: Kamienna Góra (gmina miejska) – 126 ha, Strzegom – 150 ha i Świebodzice 253 ha.

Największym obszarem Natura 2000 w Aglomeracji Wałbrzyskiej są Sudety Wałbrzysko-Kamiennogórskie (31 574,1 ha) położone na terenie gmin: Boguszów-Gorce (2699,8 ha), Czarny Bór (3014,9 ha), Głuszycza (3645,3 ha), Jedlina-Zdrój (612,9 ha), Kamienna Góra – gmina miejska (10,9 ha), Kamienna Góra – gmina wiejska (6041,8 ha), Lubawka (5425,7 ha), Mieroszów (7609,8 ha), Nowa Ruda (148,8 ha), Stare Bogaczowice (917,9 ha), Szczawno-Zdrój (675,3 ha) i Wałbrzych (771,0 ha).

W ramach programu Natura 2000 na obszarze Aglomeracji Wałbrzyskiej chronione są zarówno obszary ptasie, jak i siedliskowe:

- Góry Kamienne – specjalny obszar ochrony siedlisk. Położony na terenie gmin: Lubawka, Kamienna Góra, Mieroszów, Głuszycza, Jedlina-Zdrój, Czarny Bór i Boguszów-Gorce. Jest to teren atrakcyjny krajobrazowo i turystycznie;
- Masyw Chełmca – specjalny obszar ochrony siedlisk. Położony w obrębie Sudetów Środkowych, w Górach Wałbrzyskich. Znajduje się on na terenie gmin: Boguszów-Gorce, Szczawno-Zdrój, Wałbrzych i Stare Bogaczowice;
- Ostoja Nietoperzy Gór Sowich – specjalny obszar ochrony siedlisk. Obejmuje większość pasma Gór Sowich, które zbudowane są z gnejsów prekambryjskich, stanowiących najstarszą jednostkę strukturalną Sudetów. Administracyjnie obszar położony jest na terenie gmin: Świdnica, Walim, Głuszycza, Jedlina-Zdrój, Pieszyce, Nowa Ruda, Bielawa, Dzierżoniów, Stoszowice;
- Sudety Wałbrzysko-Kamiennogórskie – obszar specjalnej ochrony ptaków. Znajduje się w obrębie tzw. depresji śródsudeckiej i obejmuje Góry Kamienne, Góry Wałbrzyskie, Zawory i część Wzgórz Bramy Lubawskiej oraz wcinające się pomiędzy nimi Kotlinę Kamiennogórską i Obniżenie Ścinawki. W krajobrazie tego obszaru przeważają rozległe tereny bardzo ekstensywnie użytkowanych łąk i pastwiska, przy mniejszym udziale gruntów ornych. Administracyjnie obszar leży na terenie gmin: Kamienna Góra (gmina wiejska), Lubawka, Szczawno-Zdrój, Wałbrzych, Jedlina-Zdrój, Głuszycza i Mieroszów;
- Wzgórza Strzelińskie – zlokalizowane we wschodniej części Pogórza Sudeckiego.

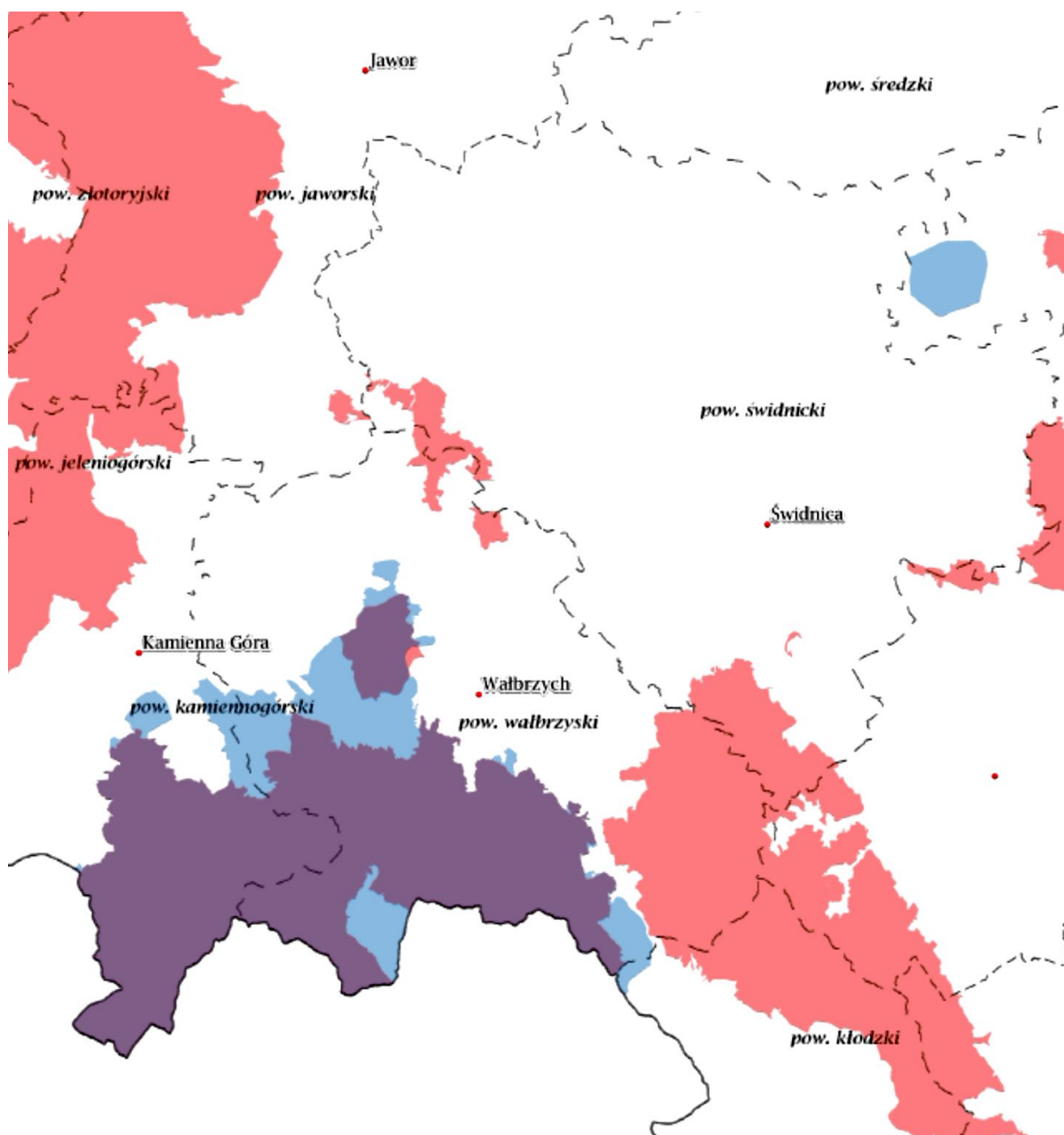
Ponadto obszar gmin Lubawka oraz Kamienna Góra (gmina wiejska) od strony zachodniej graniczy z terenami Rudawskiego

Parku Krajobrazowego oraz Karkonoskiego Parku Narodowego, również objętych ochroną w ramach programu Natura 2000.

Do pozostałych walorów środowiskowych Aglomeracji Wałbrzyskiej zaliczyć należy: Rezerwat Krajobrazowy „Kruczy Kamień” w Lubawce, Rezerwat Skalny Głazy Krasnoludków w Gorzeszowie, Park Krajobrazowy Gór Sowich, Park Krajobrazowy Sudetów Wałbrzyskich, Książański Park Krajobrazowy, Masyw Trójgarbu, Lodospady w starym kamieniołomie na Ostoi, Szczeliny wiatrowe w paśmie Lesistej Wielkiej, Czartowskie Skały w Różanej.

Występowanie na obszarze Aglomeracji Wałbrzyskiej obszarów cennych przyrodniczo sprawia, że konieczne są działania związane z ochroną posiadanych zasobów. Niestety nadal istnieją braki w infrastrukturze związanej z ochroną przyrody.

Warto również podkreślić, że duży udział obszarów prawnie chronionych w ogólnej powierzchni gmin rzutuje na możliwości ich rozwoju. Gminy te mają ograniczone możliwości inwestycyjne, a tym samym ograniczone kierunki rozwoju. Może prowadzić to do konfliktu pomiędzy aspiracjami i oczekiwaniami mieszkańców a wymogami środowiska naturalnego.

Rysunek 16. Natura 2000 Obszary siedliskowe i ptasie w Aglomeracji Wałbrzyskiej
Źródło: geoserwis.gdos.gov.pl

Analizę stanu i jakości powietrza w Aglomeracji Wałbrzyskiej oparto na wynikach pomiarów przeprowadzonych przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska we Wrocławiu. Warto przy tym podkreślić, że uwzględnienie w analizie stężenia pyłu zawieszzonego PM10 oraz ozonu odpowiada wytycznym PN-ISO 37120 „Zrównoważony rozwój społeczny. Wskaźniki usług miejskich i jakości życia”.

Obszar Aglomeracji Wałbrzyskiej zgodnie z kryterium przyjętym przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska we Wrocławiu zaliczany jest do strefy miasto Wałbrzych oraz strefy dolnośląskiej. Jako całość Aglomeracja charakteryzuje się relatywnie niewysokim stężeniem zanieczyszczeń w powietrzu. Niemniej jednak w strefie miasto Wałbrzych występują problemy z przekroczeniem norm benzo(a)pirenu, a w strefie dolnośląskiej benzo(a)pirenu, pyłu PM10 oraz ozonu.

Problem z benzo(a)pirenem występuje na obszarze całej Aglomeracji (poza gminami Dobromierz, Głuszycza, Mieroszów). W przypadku PM10 w najtrudniejszej sytuacji znajduje się gm. Nowa Ruda (przekroczenie śr. roczne) oraz gminy Strzegom, Świdnica i gw. Nowa Ruda. Również w gm. Kamienna Góra w sezonie grzewczym występują przekroczenia norm powietrza w zakresie pyłów PM 2,5 i PM 10.²²

W przypadku pyłu PM10 problem nasila się w sezonie grzewczym i wynika z ogrzewania budynków mieszkalnych za pomocą tradycyjnych źródeł ciepła.

Niestety w pierwszej dwudziestce miast o najbardziej zanieczyszczonym powietrzu w Polsce i Europie znajduje się Nowa Ruda²³.

ANALIZA SWOT – SFERA PRZESTRZENNA

SILNE STRONY	SŁABE STRONY
• Nowo oddane do użytku centrum przesiadkowe w Świdnicy • Istnienie lądowiska w Świebodzicach • Występowanie cennych historycznie i kulturowo układów przestrzennych (wymagających ochrony i rewaloryzacji) • Potencjał do rozwoju OZE bazujący na wodach płynących i geotermalnych • Różnorodność walorów przyrodniczo-krajoobrazowych	• Niski stopień pokrycia Aglomeracji siecią kanalizacyjną i gazową • Wysokie koszty budowy sieci wodociągowej, kanalizacyjnej i gazowej związane z ukształtowaniem terenu • Niezadawalający stan techniczny infrastruktury wodociągowej, zwłaszcza w miastach • Zagrożenia dla środowiska naturalnego związane z brakiem uporządkowania gospodarki ściekowej, nieszczelne szamba, odprowadzenie nieczystości do rowów i cieków wodnych • Wolniejszy niż w regionie przyrost zasobów mieszkaniowych

²²http://infomet.nazwa.pl/meteo/kamienna_gora/trends.htm

²³ Wg Raportu Światowej Organizacji Zdrowia <http://www.who.int/mediacentre/news/releases/2016/air-pollution-rising/en/>

	• Utrzymująca się niekorzystna struktura zasobów mieszkaniowych • Wysoka energochłonność budynków • Duży procentowy udział obszarów chronionych Natura 2000 ograniczający możliwości wyboru kierunków rozwoju poszczególnych gmin • Zjawisko niskiej emisji w związku ze złym stanem technicznym budynków i instalacji grzewczych • Niska dostępność komunikacyjna Aglomeracji i poszczególnych gmin • Brak obwodnic kluczowych miast • Dominacja dróg jednojezdniowych o niskich parametrach technicznych • Wysoka liczba wypadków drogowych • Zdewastowana infrastruktura kolejowa • Niedostateczna sieć dróg rowerowych • Regres transportu zbiorowego, zwłaszcza publicznego • Bariery w rozwoju OZE, zwłaszcza elektrowni wiatrowych
SZANSE	ZAGROŻENIA
• Zakończenie budowy drogi ekspresowej S3 i powiązanie jej z istniejącą siecią dróg (trasa sudecka, droga wojewódzka 376 omijająca Szczawno-Zdrój) • Rozwój budownictwa mieszkaniowego w wyniku realizacji Programu Mieszkanie + • Wzrost nakładów na cyfryzację zgodnie z założeniami strategii Europa 2020 • Wspieranie transformacji w kierunku gospodarki niskoemisyjnej we wszystkich sektorach • Regulacje prawne (na poziomie UE) wymuszające stosowanie alternatywnych źródeł energii • Rozwój technologii pozwalających na budowę małych elektrowni wodnych niskospadowych i ultraniskospadowych • Wzrost zainteresowania zamożnych mieszkańców obszarów metropolitalnych budową „drugich domów” na obszarach o cennych walorach przyrodniczo-krajobrazowych	• Ograniczanie połączeń kolejowych przez władze regionalne w ramach redukcji kosztów funkcjonowania przewozów regionalnych • Dalsza dewastacja infrastruktury kolejowej, włącznie z demontażem torów • Zbyt wysokie koszty ogrzewania ekologicznymi nośnikami energii • Rosnące koszty utrzymywania infrastruktury niewykorzystywanej z uwagi na negatywne tendencje demograficzne • Wejście w życie regulacji dot. funkcjonowania Specjalnych Stref Ekonomicznych

Wizja, cele i priorytety Strategii Rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej są wynikiem warsztatów, które odbyły się w 09.02.2018 r. w Wałbrzychu. Uczestnicy warsztatów zaakceptowali logikę interwencji strategii, która przedstawia się następująco:

Rysunek 17. Logika interwencji.

Ponadto wynikiem warsztatów było określenie zakresu interwencji. Punktem wyjścia dla dyskusji w trakcie warsztatów były postanowienia z aktualizowanego dokumentu strategii.

Aglomeracja Wałbrzyska będzie ważnym, dobrze skomunikowanym ośrodkiem wzrostu województwa dolnośląskiego, gdzie realizowane będą przedsięwzięcia służące trwałemu i odpowiedzialnemu rozwojowi gospodarczemu, służącemu aktualnym i przyszłym pokoleniom. W rozwój Aglomeracji zaangażowani będą mieszkańcy, kreujący i uczestniczący w inicjatywach, wzmacniających walory miejsca, w oparciu o atrakcyjność środowiska naturalnego i antropogenicznego.

Aglomeracja Wałbrzyska rozwijać się będzie w sposób trwały i odpowiedzialny łącząc potrzebę przyspieszonego rozwoju z troską o zachowanie walorów przyrodniczych dla przyszłych pokoleń. Celem rozwoju gospodarczego będzie budowa pozycji konkurencyjnej Aglomeracji, przy jednoczesnym uwzględnieniu potrzeb mieszkańców, w tym w zakresie włączenia społecznego.

Realizacja wizji wymaga znacznych nakładów finansowych, dlatego też osiągnięcie zamierzonych rezultatów zależne jest od pozyskania adekwatnych środków finansowych zapisanych w budżecie Strategii.

Kluczem do realizacji wizji będzie sprawnie funkcjonująca gospodarka, tworzona przez konkurencyjne, innowacyjne i społecznie odpowiedzialne przedsiębiorstwa, generujące atrakcyjne miejsca pracy, w tym dla absolwentów wyższych uczelni.

Wzmocnione Instytucje Otoczenie Biznesu poprzez działania wspierające przedsięwzięcia w fazie inkubacji, doprowadzą do wzrostu lokalnej przedsiębiorczości. Małe i średnie przedsiębiorstwa, zakorzenione w miejscowej społeczności i bazujące na lokalnych zasobach ludzkich i środowiskowych, w wyniku otrzymanego wsparcia publicznego i prywatnego zwiększą swoją innowacyjność produktową, usługową i organizacyjną. Jednocześnie będą one dążyć do tworzenia sieci, w tym z udziałem firm zlokalizowanych w specjalnych strefach ekonomicznych, co poprawi ich konkurencyjność.

Gwarantem sukcesu będzie aktywna społeczność nie tylko wspierająca przemiany, ale również wyznaczająca ich kierunki. Silną pozycję Aglomeracji budować będzie sprawnie funkcjonujący, system edukacji, pozwalający mieszkańcom na zdobycie i poszerzenie kompetencji adekwatnie do istniejących potrzeb. Dzieci i młodzież korzystając z dodatkowych zajęć, w nowoczesnych szkołach będą należycie przygotowane do wyzwań współczesnego świata. Natomiast osoby dorosłe, korzystając z szerokiej oferty kursów i szkoleń uzyskają kwalifikacje niezbędne do sprawnego poruszania się na rynku pracy. Sprawnie funkcjonująca i społecznie odpowiedzialna gospodarka zmniejszy sferę ubóstwa i sprawi, że problemy wykluczenia społecznego będą mniej odczuwalne. Szybki dostęp do sprawnego systemu opieki zdrowotnej oraz rozwinięta profilaktyka zdrowotna proces ten zintensyfikuje.

Wysoką jakość życia zapewni mieszkańcom dobry stan środowiska naturalnego, łatwy dostęp do sprawnie działającej infrastruktury społecznej oraz adekwatna do potrzeb infrastruktura techniczna. Publiczny transport zbiorowy wyposażony w niskopodłogowy i ekologiczny tabor poprawi dostępność komunikacyjną mieszkańcom wszystkich gmin tworzących Aglomerację. Powszechny dostęp do infrastruktury wodno-kanalizacyjnej i gazowej zapewni nie tylko wysoką jakość środowiska naturalnego, ale również zaspokoi aspiracje cywilizacyjne mieszkańców. Standard zamieszkania wzrośnie również w wyniku kompleksowo prowadzonych działań zmierzających do odnowy i uporządkowanie przestrzeni publicznej i prywatnej. Zdekapitalizowanym budynkom i zdegradowanym obszarom przywrócone zostanie ich dawne lub zostaną nadane nowe funkcje. Odrestaurowane zabytki zintensyfikują rozwój turystyki, a wysoki standard instytucji kultury wzmocni ten proces.

W wyniku przeprowadzonych inwestycji mieszkańcy Aglomeracji staną się pełnoprawnymi członkami społeczeństwa cyfrowego, a korzystanie z e-usług będzie powszechną czynnością.

Reasumując połączenie działań w sferze gospodarczej, społecznej i przestrzennej sprawi, że Aglomeracja Wałbrzyska stanie się bardziej atrakcyjnym do życia, co powinno pozytywnie wpłynąć na wzmocnienie potencjału demograficznego Aglomeracji, który obecnie staje się jednym z najważniejszych wyzwań rozwojowych.

Tabela 1 Wybór celów, priorytetów i działań Strategii Aglomeracji Wałbrzyskiej z perspektywą do 2030 r

CEL STRATEGICZNY 1 Trwały i odpowiedzialny rozwój gospodarczy.	CEL STRATEGICZNY 2 Rewitalizacja	CEL STRATEGICZNY 3 Współpraca i integracja
PRIORYTET 1.1. Dynamiczna gospodarka i innowacyjna przedsiębiorczość	PRIORYTET 2.1. Atrakcyjne i bezpieczne środowisko zamieszkania	PRIORYTET 3.1. Promowanie i wzmocnienie pozytywnego wizerunku miejsca
- Działanie 1.1.1. Współpraca sektora biznesu z sektorem nauki - Działanie 1.1.2. Inkubacja firm, w szczególności innowacyjnych - Działanie 1.1.3. Dążenie do zakorzeniania działalności firm zewnętrznych - Działanie 1.1.4. Tworzenie atrakcyjnych warunków inwestowania	- Działanie 2.1.1. Rozwój budownictwa mieszkaniowego i poprawa stanu technicznego zasobów mieszkaniowych - Działanie 2.1.2. Poprawa estetyki przestrzeni publicznej i prywatnej - Działanie 2.1.3. Poprawa dostępności i stanu technicznego urządzeń infrastruktury wodno-kanalizacyjnej - Działanie 2.1.4. Wsparcie dla rozwoju niskoemisyjnych i odnawialnych źródeł energii - Działanie 2.1.5. Poprawa bezpieczeństwa środowiska zamieszkania	- Działanie 3.1.1. Promowanie pozytywnych skojarzeń - Działanie 3.1.2. Zintegrowanie form prezentacji informacji
PRIORYTET 2. Atrakcyjna i konkurencyjna oferta turystyczna	PRIORYTET 2. Sprawna i efektywna infrastruktura	PRIORYTET 2. Trwałe partnerstwo
- Działanie 1.2.1. Poprawa atrakcyjności i stanu technicznego zabytków - Działanie 1.2.2. Rozwój obiektów i urządzeń infrastruktury turystycznej - Działanie 1.2.3. Poprawa atrakcyjności wydarzeń kulturalnych, sportowych i rekreacyjnych - Działanie 1.2.4. Tworzenie kompleksowych produktów turystycznych	- Działanie 2.2.1. Budowa dróg i poprawa ich parametrów technicznych - Działanie 2.2.2. Zapewnienie szybkiego bezpośredniego połączenia Aglomeracji Wałbrzyskiej z jej otoczeniem - Działanie 2.2.3. Uzyskanie spójności terytorialnej w zakresie komunikacji publicznej - Działanie 2.2.4. Zwiększenie dostępności technologii informacyjno-komunikacyjnych	- Działanie 3.2.1 Wzmocnienie instytucjonalne Aglomeracji Wałbrzyskiej - Działanie 3.2.2. Tworzenie platform współpracy wielopodmiotowej - Działanie 3.2.3. Wzmocnienie partycypacji społecznej w zarządzaniu Aglomeracją Wałbrzyską

	PRIORYTET 3. Aktywna i zdrowa społeczność	
	- Działanie 2.3.1. Pobudzenie aktywności lokalnych - Działanie 2.3.2. Wzmocnienie organizacji pozarządowych działających na terenie Aglomeracji Wałbrzyskiej - Działanie 2.3.3. Promowanie włączenia społecznego i przeciwdziałanie przejawom ubóstwa - Działanie 2.3.4. Wsparcie na rzecz rozwoju Podmiotów Ekonomii Społecznej - Działanie 2.3.5. Poprawa poziomu edukacji i promowanie uczenia się przez całe życie - Działanie 2.3.6. Rozwój profilaktyki zdrowotnej i promowanie zdrowego trybu życia - Działanie 2.3.7. Wzmocnienie polityki senioralnej - Działanie 2.3.8. Przeciwdziałanie depopulacji	

Poprawność doboru celów, priorytetów i działań Strategii Aglomeracji Wałbrzyskiej z perspektywą do 2030 r. potwierdza matryca logiczna. Wynika z niej, że zidentyfikowane w diagnozie społeczno-gospodarczej problemy rozwojowe znajdują odzwierciedlenie w wybranej strategii.

Tabela 2. Matryca logiczna problemów i celów.

NAJWAŻNIEJSZE PROBLEMY	STOPIEŃ ODDZIAŁYWANIA		
	Cel 1	Cel 2	Cel 3
Wolniejszy niż na Dolnym Śląsku i w Polsce wzrost liczby podmiotów gospodarczych	Wysoki	Wysoki	Średni
Stagnacja gospodarcza miast - występowanie miast tracących funkcję wg definicji SOR	Wysoki	Wysoki	Wysoki
Niezadawalający dostęp do infrastruktury i usług wspierającej przedsiębiorczość	Wysoki	Średni	Wysoki

Niższy niż na Dolnym Śląsku udział sektora kreatywnego w ogólnej liczbie podmiotów gospodarczych	Wysoki	Wysoki	Wysoki
Niezadawalający współpraca przedsiębiorstw z sektorem nauki	Wysoki	Średni	Wysoki
Zdekaptalizowane obiekty dziedzictwa materialnego, istotne dla rozwoju funkcji gospodarczych	Wysoki	Średni	Wysoki
Mała liczba atrakcyjnych produktów turystycznych	Wysoki	Wysoki	Wysoki
Niedostatki infrastruktury służącej rozwojowi turystyki	Średni	Wysoki	Wysoki
Depopulacja i szybko postępujący proces starzenia się społeczeństwa	Wysoki	Wysoki	Wysoki
Braki na rynku pracowników o wysokich kwalifikacjach również w usługach społecznych (np. lekarze)	Wysoki	Wysoki	Wysoki
Niższy niż na Dolnym Śląsku wskaźnik aktywności ludności	Wysoki	Wysoki	Średni
Wyższy niż na Dolnym Śląsku wskaźnik bezrobocia	Wysoki	Wysoki	Wysoki
Gorsze niż na Dolnym Śląsku wyniki w nauce osiągnięte przez uczniów ze szkół w Aglomeracji Wałbrzyskiej	Niski	Wysoki	Wysoki
Niedostosowanie szkolnictwa zawodowego do zmieniających się potrzeb rynku pracy	Średni	Wysoki	Wysoki
Niski potencjał szkolnictwa wyższego	Średni	Wysoki	Wysoki
Widoczny problem ubóstwa	Wysoki	Wysoki	Wysoki
Niższy niż na Dolnym Śląsku wskaźnik dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym	Średni	Wysoki	Wysoki
Podstawowy zakres usług medycznych w szpitalach powiatowych, niegwarantujący pełnego bezpieczeństwa zdrowotnego mieszkańców	Średni	Wysoki	Wysoki
Występujące obszary o niskim stopniu pokrycia infrastrukturą sieciową (gaz, woda, ścieki)	Niski	Wysoki	Wysoki
Problemy z dostępem do źródeł wody pitnej	Niski	Wysoki	Wysoki
Niezadawalający stan techniczny istniejącej infrastruktury sieciowej	Niski	Wysoki	Wysoki
Niska jakość istniejących zasobów mieszkaniowych i wolniejszy niż w regionie przyrost nowych	Średni	Wysoki	Wysoki
Wysoka energochłonność obiektów budowlanych i infrastruktury	Wysoki	Wysoki	Wysoki
Uciążliwe zjawisko niskiej emisji	Wysoki	Wysoki	Wysoki
Niska dostępność komunikacyjna zewnętrzna i wewnętrzna Aglomeracji	Niski	Wysoki	Wysoki
Dominacja dróg o niskich parametrach technicznych i brak obwodnic kluczowych miast	Niski	Wysoki	Wysoki
Niskie poziom bezpieczeństwa na drogach	Średni	Wysoki	Wysoki
Zdewastowana infrastruktura kolejowa	Niski	Wysoki	Wysoki
Niedostateczna sieć dróg rowerowych	Niski	Wysoki	Wysoki

Regres transportu zbiorowego, zwłaszcza publicznego	Średni	Wysoki	Wysoki
Bariery w rozwoju OZE	Średni	Wysoki	Wysoki
Brak lub niski poziom wykorzystania inteligentnych technologii i rozwiązań np. Typu Smart Citi	Średni	Wysoki	Wysoki

CEL STRATEGICZNY 1 - TRWAŁY I ODPOWIEDZIALNY ROZWÓJ GOSPODARCZY

A. Wzywianie strategiczne celu

Konkurencyjna w skali regionu i kraju gospodarka Aglomeracji Wałbrzyskiej dająca podstawy do trwałego i odpowiedzialnego rozwoju.

B. Organizacja realizacji celu

Priorytet 1. 1 Dynamiczna gospodarka i innowacyjna przedsiębiorczość

- Działanie 1.1.1 Współpraca sektora biznesu z sektorem nauki
- Działanie 1.1.2 Inkubacja firm, w szczególności innowacyjnych
- Działanie 1.1.3 Dążenie do zakorzeniania działalności firm zewnętrznych
- Działanie 1.1.4 Tworzenie atrakcyjnych warunków inwestowania

Priorytet 1.2. Atrakcyjna i konkurencyjna oferta turystyczna

- Działanie 1.2.1 Poprawa atrakcyjności i stanu technicznego zabytków
- Działanie 1.2.2. Rozwój obiektów i urządzeń infrastruktury turystycznej
- Działanie 1.2.3 Poprawa atrakcyjności wydarzeń kulturalnych, sportowych i rekreacyjnych
- Działanie 1.2.4 Tworzenie kompleksowych produktów turystycznych

C. Uzasadnienie realizacji celu:

1.1 Dynamiczna gospodarka i innowacyjna przedsiębiorczość

Silna gospodarka jest fundamentem trwałego rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej. Jednocześnie wpływa ona na funkcjonowanie pozostałych sfer oraz pozwala wygenerować niezbędne środki finansowe na aktualne i przyszłe inwestycje.

Potencjał gospodarczy tworzą dynamiczne i innowacyjne przedsiębiorstwa wspierane przez władze publiczne różnych szczebli. Przeprowadzona diagnoza wykazała, iż w sferze gospodarczej nadal istnieją problemy wymagające interwencji. Źródłem tych problemów jest przede wszystkim upadek tradycyjnych dziedzin przemysłu, co wymusza konieczność ciągłego poszukiwania nowych kierunków rozwoju Aglomeracji.

Pod względem gospodarczym Aglomeracja Wałbrzyska jest silnie zróżnicowana, co sprawia, że podejmowane działania muszą przybierać różne formy i być dostosowane do lokalnych warunków.

Trwały rozwój gospodarczy Aglomeracji wymaga zarówno wzmocnienia potencjału miast, jak i przełamywania barier w przedsiębiorczości na obszarach wiejskich. Osiągnięcie powyższych celów wymagać będzie podjęcia szeregu działań, w tym m.in.:

- wspierania działań zmierzających do nawiązywania współpracy nauki z biznesem uwzględniających krajową, regionalną inteligentną specjalizację,
- dostarczenia nowych oraz uzbrojenia istniejących terenów inwestycyjnych, w miejscach, gdzie występują deficyty,
- dostarczenia przedsiębiorcom z Aglomeracji Wałbrzyskiej kapitału na potrzeby realizacji inwestycji – wypełnienie luki inwestycyjnej adekwatnymi instrumentami,
- wzmocniania istniejących Instytucji Otoczenia Biznesu, które oferują podmiotom gospodarczym atrakcyjne warunki do zakładania i rozwoju przedsiębiorstw poprzez nowoczesną infrastrukturę (np. inkubatory) oraz finansowe instrumenty zwrotne (np. pożyczki) jak również pomoc doradczą i szkoleniową,
- inicjowania i wspierania sieci powiązań i inicjatyw klastrowych obejmujących między innymi podmioty zlokalizowane w specjalnych strefach ekonomicznych (strefach inwestycyjnych) i miejscowych kooperantów,
- wspierania kształcenia zawodowego oraz stworzenia systemu umożliwiającego permanentne podnoszenie kwalifikacji przez mieszkańców – pracowników lokalnych firm.

Na całym obszarze Aglomeracji należy wspierać powstawanie i rozwój przedsiębiorstw, w tym innowacyjnych tworzonych zarówno przez inwestorów zewnętrznych, jak i wykreowanych z wykorzystaniem istniejących potencjałów endogennych.

Jednak nowo tworzone przedsiębiorstwa narażone są na duże ryzyko niepowodzenia rynkowego, stąd też potrzeba inkubacji firm, na którą składa się zarówno pomoc w założeniu przedsiębiorstwa, jak i wsparcie w jego początkowym okresie funkcjonowania. Pomoc ta może przyjmować różne formy, np. udostępnienie powierzchni, czy też zapewnienie podstawowych usług doradczych.

Warunkiem trwałego rozwoju gospodarczego jest konkurencyjność firm wynikająca m.in. z ich innowacyjności. Wymaga to współpracy z sektorem nauki. Współpraca ta powinna odbywać się zarówno z uczelniami funkcjonującymi na obszarze Aglomeracji Wałbrzyskiej, jak i z jednostkami zlokalizowanymi poza nią.

Widoczną barierą w rozwoju przedsiębiorczości w Aglomeracji Wałbrzyskiej jest dostęp do instrumentów finansowych wspierających funkcjonowanie firm. „Luka finansowa” ogranicza możliwości rozbudowy przedsiębiorstw czy też ekspansji na nowe rynki. Podstawową formą wsparcia finansowego powinny być dotacje inwestycyjne dla firm oraz zwrotne instrumenty finansowej (pożyczki, poręczenia, inwestycje kapitałowe). Rozwój różnego rodzaju instrumentów zwrotnych powinien następować przede wszystkim poprzez dokapitalizowanie podmiotów z Aglomeracji Wałbrzyskiej, które oferują te instrumenty na rynku.

Pamiętając, że na sytuację gospodarczą wpływa nie tylko liczba podmiotów gospodarczych, ale także ich zdolność do współpracy, wskazane jest prowadzenie działań zmierzających do zacieśniania współpracy pomiędzy przedsiębiorcami. Przykładem dobrej praktyki może być

tworzenie sieci współpracy pomiędzy przedsiębiorstwami zlokalizowanymi w specjalnych strefach ekonomicznych i ich miejscowymi partnerami. Działanie te mogą poprzez sieci współpracy skutkować zakorzenieniem działalności firm zewnętrznych na obszarze Aglomeracji.

Kluczem do stabilnego rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej jest dobrze działający system edukacji zapewniający dopływ kadr dla sektora przedsiębiorstw. System ten winien umożliwiać zdobycie kwalifikacji niezbędnych do funkcjonowania na rynku pracy. W niniejszych działaniach poza publicznym systemem edukacji aktywnie powinni uczestniczyć przedsiębiorcy i organizacje pozarządowe.

Priorytet 1.2. Atrakcyjna i konkurencyjna oferta turystyczna

Aglomeracja Wałbrzyska posiada znaczny potencjał do rozwoju turystyki, która stanowi jeden z filarów jej trwałego rozwoju.

Aglomeracja Wałbrzyska dysponuje imponującym bogactwem zasobów środowiska naturalnego oraz obiektów historycznych. Niestety problemem jest niejednokrotnie niezadawalający stan obiektów oraz braki infrastrukturalne utrudniające efektywne ekonomicznie udostępnianie ich turystom.

Nagromadzenie na obszarze Aglomeracji Wałbrzyskiej obiektów dziedzictwa materialnego sprawia, że działania w tym zakresie powinny być podejmowane kompleksowo. Renowacją należy objąć zarówno całe układy urbanistyczne, jak i pojedyncze zabytki, w tym również cenne zabytki techniki. Szczególną wagę należy przyłożyć do wzmocnienia roli uzdrowisk i miejscowości atrakcyjnych turystycznie w rozwoju Aglomeracji. Inwestycjom tym towarzyszyć powinny działania zmierzające do rozbudowy infrastruktury komplementarnej podnoszącej atrakcyjność obiektów zabytkowych oraz umożliwiającej pełne wykorzystanie ich potencjału. Jednocześnie należy prowadzić działania zmierzające do rozbudowy i modernizacji ciągów pieszych, tras rowerowych i konnych, łączących obiekty dziedzictwa materialnego i przyrodniczego. Powinny także powstać obiekty małej infrastruktury sprzyjające wypoczynkowi i rekreacji. Rozbudowie musi ulec także infrastruktura umożliwiająca rozwój turystyki aktywnej, w tym związanej z uprawianiem sportów zimowych. Rozbudowana infrastruktura turystyczno-rekreacyjna powinna stanowić impuls do wzrostu liczby i rozwoju podmiotów świadczących usługi turystyczne i rekreacyjne.

Równolegle na obszarze Aglomeracji należy również podjąć działania promujące rozwój usług agroturystycznych i ekoturystycznych. Niniejsza oferta powinna zostać skierowana przede wszystkim do ludzi preferujących wypoczynek z dala od głównych szlaków turystycznych.

Jednocześnie należy podejmować działania zmierzające do wzmocnienia życia kulturalnego na obszarze Aglomeracji. W tym celu powinno się wspierać instytucje kultury. Należy dążyć do stworzenia wspólnej i komplementarnej oferty wydarzeń kulturalnych. Oferta ta powinna obejmować zarówno posiadające już ugruntowaną pozycję wydarzenia, jak i wydarzenia nowe wymagające promocji. Należy również podejmować działania promujące wybrane wydarzenia kulturalne i sportowe w celu budowy ich wizerunku. Wydarzenia te powinny stać się wizytówką Aglomeracji.

Ważne jest, aby podejmowane działania miały charakter wielokierunkowy prowadziły do stworzenia kompleksowych produktów turystycznych.

D. Kluczowe wskaźniki monitoringu celu:

Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Częstotliwość pomiaru
Powierzchnia wspartych (przygotowanych) terenów inwestycyjnych	ha	Rok
Liczba wspartych inkubatorów przedsiębiorczości	szt.	Rok
Liczba podmiotów realizujących inwestycję na terenach inwestycyjnych i w inkubatorach przedsiębiorczości	szt.	Rok
Liczba wprowadzonych innowacji we wspieranych przedsiębiorstwach	szt.	Rok
Wzrost oczekiwanej liczby odwiedzin w objętych wsparciem obiektach dziedzictwa kulturowego i naturalnego oraz stanowiących atrakcje turystyczne	Osoby	2023, 2031
Liczba wprowadzonych nowych produktów turystycznych	szt.	2023, 2031
Dynamika liczby podmiotów gospodarczych w sektorze prywatnym	(%)	2023, 2031

E. Spójność celu z innymi dokumentami strategicznymi

Tabela 3. Matryca zgodności priorytetów Celu 1 z wybranymi dokumentami strategicznymi o randze regionalnej i ponadregionalnej

Strategia Aglomeracji Wałbrzyskiej z perspektywą do 2030 r.	Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)	Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2030
Priorytet 1.1 Dynamiczna gospodarka i innowacyjna przedsiębiorczość	Cel szczegółowy I Trwały wzrost gospodarczy oparty coraz silniej o wiedzę, dane i doskonałość organizacyjną Obszary: • Reindustrializacja • Rozwój innowacyjnych firm • Małe i średnie przedsiębiorstwa • Kapitał dla rozwoju Cel szczegółowy II Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony Obszar: • Spójność społeczna • Rozwój zrównoważony terytorialnie	Cel strategiczny 1. Efektywne wykorzystanie gospodarczego potencjału regionu Cel operacyjny 1.1 Wspieranie endogenicznych potencjałów gospodarczych subregionów Cel operacyjny 1.2. Wzmocnienie krajowej i europejskiej konkurencyjności regionu i jego marki Cel operacyjny 1.3. Wzmacnianie innowacyjności regionu Cel operacyjny 1.4. Wspieranie rozwoju oraz rewitalizacja obszarów miejskich i wiejskich Cel strategiczny 3. Wzmocnienie regionalnego kapitału ludzkiego i społecznego

		Cel operacyjny 3.3. Doskonalenie regionalnego i lokalnych rynków pracy
Priorytet 2. Atrakcyjna i konkurencyjna oferta turystyczna	Cel szczegółowy I Trwały wzrost gospodarczy oparty coraz silnie o wiedzę, dane i doskonałość organizacyjną Obszar: • Małe i średnie przedsiębiorstwa Cel szczegółowy II Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony Obszar: • Rozwój zrównoważony terytorialnie	Cel strategiczny 1. Efektywne wykorzystanie gospodarczego potencjału regionu Cel operacyjny 1.1 Wspieranie endogenicznych potencjałów gospodarczych subregionów Cel operacyjny 1.2. Wzmocnienie krajowej i europejskiej konkurencyjności regionu i jego marki Cel strategiczny 4. Odpowiedzialne wykorzystanie zasobów i ochrona środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego Cel operacyjny 4.2. Racjonalne wykorzystanie walorów i zasobów środowiska Cel operacyjny 4.5. Ochrona obiektów i terenów dziedzictwa kulturowego

Strategia Aglomeracji Wałbrzyskiej z perspektywą do 2030 r.	Planu Gospodarki Niskoemisyjnej na lata 2014-2020 z perspektywą do 2030 r. dla 15 gmin AW	Zintegrowany Program Transportu Publicznego na lata 2014-2025 dla 22 gmin Aglomeracji Wałbrzyskiej
Priorytet 1. Dynamiczna gospodarka i innowacyjna przedsiębiorczość	Cel strategiczny 5. Rozwój innowacyjnej gospodarki lokalnej opartej o wiedzę oraz nowoczesne technologie	
Priorytet 2. Atrakcyjna i konkurencyjna oferta turystyczna	Cel strategiczny 5. Rozwój innowacyjnej gospodarki lokalnej opartej o wiedzę oraz nowoczesne technologie	

A. Wzywanie strategiczne celu

Atrakcyjna przestrzeń dla aktywnych mieszkańców Aglomeracji Wałbrzyskiej

B. Organizacja realizacji celu

Priorytet 2.1. Atrakcyjne i bezpieczne środowisko zamieszkania Działanie 1.1.1 Współpraca sektora biznesu z sektorem nauki

- Działanie 2.1.1. Rozwój budownictwa mieszkaniowego i poprawa stanu technicznego zasobów mieszkaniowych
- Działanie 2.1.2. Poprawa estetyki przestrzeni publicznej i prywatnej
- Działanie 2.1.3. Poprawa dostępności i stanu technicznego urządzeń infrastruktury wodno-kanalizacyjnej
- Działanie 2.1.4. Wsparcie dla rozwoju niskoemisyjnych i odnawialnych źródeł energii
- Działanie 2.1.5. Poprawa bezpieczeństwa środowiska zamieszkania

Priorytet 2.2. Sprawna i efektywna infrastruktura

- Działanie 2.2.1. Budowa dróg i poprawa ich parametrów technicznych
- Działanie 2.2.2. Zapewnienie szybkiego bezpośredniego połączenia Aglomeracji Wałbrzyskiej z jej otoczeniem
- Działanie 2.2.3. Uzyskanie spójności terytorialnej w zakresie komunikacji publicznej
- Działanie 2.2.4. Zwiększenie dostępności technologii informacyjno-komunikacyjnych

Priorytet 2.3. Aktywna i zdrowa społeczność

- Działanie 2.3.1. Pobudzanie aktywności lokalnych
- Działanie 2.3.2. Wzmocnienie organizacji pozarządowych działających na terenie Aglomeracji Wałbrzyskiej
- Działanie 2.3.3. Promowanie włączenia społecznego i przeciwdziałanie przejawom ubóstwa
- Działanie 2.3.4. Wsparcie na rzecz rozwoju Podmiotów Ekonomii Społecznej
- Działanie 2.3.5. Poprawa poziomu edukacji i promowanie uczenia się przez całe życie
- Działanie 2.3.6. Rozwój profilaktyki zdrowotnej i promowanie zdrowego trybu życia
- Działanie 2.3.7. Wzmocnienie polityki senioralnej
- Działanie 2.3.8. Przeciwdziałanie depopulacji

C. Uzasadnienie realizacji celu:

Priorytet 1. Atrakcyjne i bezpieczne środowisko zamieszkania

Działania realizowane w ramach niniejszego priorytetu powinny zmierzać do uczynienia z Aglomeracji Wałbrzyskiej atrakcyjnego i bezpiecznego miejsca zamieszkania. Celu tego nie da się osiągnąć bez kompleksowych inwestycji w rozwój infrastruktury mieszkaniowej oraz wodno-kanalizacyjnej. Równocześnie konieczne są także działania zmierzające do poprawy bezpieczeństwa zamieszkania m.in. poprzez redukcję niskiej emisji i uporządkowanie gospodarki wodnej.

W pierwszej kolejności należy dążyć do rozwoju budownictwa mieszkaniowego. Działanie to jest szczególnie istotne w kontekście zachodzących na obszarze Aglomeracji negatywnych procesów demograficznych. Dostęp do mieszkania może być jednym z czynników decydujących o pozostaniu na terenie Aglomeracji lub nawet o osiedleniu się. Rozwój budownictwa mieszkaniowego powinien przebiegać wielokierunkowo, a w realizację działań winny zostać zaangażowane zarówno podmioty publiczne jak i prywatne.

W ramach niniejszego działania należy dążyć do zapewnienia prywatnym inwestorom atrakcyjnych gruntów pod inwestycje mieszkaniowe oraz prowadzić działania związane z dostosowaniem odpowiednich funkcji w Planach Zagospodarowanie Przestrzennego. Równocześnie powinno być rozwijane budownictwo komunalne, w tym w ramach programów rządowych. Należy podjąć próbę ukierunkowania oferty nowych mieszkań do osób młodych, które nie posiadają środków na zakup własnego mieszkania. W tym przypadku warto preferować osoby o pożądanym na rynku pracy kwalifikacjach, pracujących lub zamierzających podjąć pracę na terenie Aglomeracji. Jednocześnie w celu przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu należy również rozwijać budownictwo socjalne i chronione. Inwestycje te powinny mieć charakter rozproszony, tak aby nie kumulować ewentualnych negatywnych zjawisk na małej przestrzeni.

Rozwojowi budownictwa mieszkaniowego towarzyszyć powinny działania zmierzające do renowacji i modernizacji zdegradowanych budynków mieszkalnych, budynków instytucji publicznych, obiektów sportowych i rekreacyjnych oraz obiektów i obszarów przemysłowych i powojkowych. W tym celu należy podjąć działania porządkujące zdegradowaną przestrzeń, poprzez odnowę, ożywienie oraz uatrakcyjnienie estetyczno-wizualne tkanki architektonicznej i małej infrastruktury. Realizacja niniejszego działania wymaga m.in. kompleksowej modernizacji istniejącej tkanki mieszkaniowej. Modernizacji budynków towarzyszyć powinien remont podwórek, tak aby odzyskały one funkcję rekreacyjno-integracyjną. Jednocześnie wskazana jest również modernizacja budynków użyteczności publicznej. Odnawianym budynkom w miarę potrzeb należy przywrócić dawne lub nadać nowe funkcje. Zwłaszcza należałoby rozważyć możliwość ich adaptacji na cele społeczne związane z opieką nad osobami wymagającymi wsparcia. Należy również podjąć działania zmierzające do kreowania nowych obszarów przestrzeni publicznej. W tym celu wskazane jest zagospodarowanie terenów i obiektów przemysłowych i powojkowych. Działanie te powinny być w pierwszej kolejności realizowane na obszarach rewitalizowanych wynikających z Programów Rewitalizacji. W wyniku podjętych powyżej działań modernizacyjnych zarówno budynki, jak i cała przestrzeń będą dostosowane do potrzeb seniorów i osób niepełnosprawnych.

Atrakcyjność miejsca zamieszkania zależy m.in. od jakości środowiska naturalnego. troska o środowisko naturalne wymaga inwestycji zmierzających do rozbudowy i modernizacji infrastruktury sieciowej oraz poprawy efektywności energetycznej infrastruktury publicznej i prywatnej.

Ważnym działaniem służącym realizacji niniejszego celu będzie rozbudowa i modernizacja sieci gazowej i ciepłowniczej oraz przyłączenie do nich kolejnych gospodarstw domowych. Szczególnie istotne (z punktu widzenia redukcji niskiej emisji) będzie zwiększenie dostępności

do sieci ciepłowniczej. Istotna będzie również możliwość wykorzystania zasobów termalnych do celów ciepłowniczych. W tym celu konieczna będzie budowa ujęć wód termalnych.

Należy również zadbać o wymianę źródeł ciepła na proekologiczne, w szczególności wykorzystujące OZE.

Warto także pamiętać, że na terenie Aglomeracji Wałbrzyskiej wstępują obszary borykające się z problemem dostępności do wody pitnej, dlatego też należy wspierać działania zmierzające do pozyskania nowych ujęć wody oraz modernizacji i rozbudowy sieci wodociągowych. Ponieważ na terenie Aglomeracji w dalszym ciągu występują obszary, na których brak jest dostępu do sieci kanalizacji sanitarnej należy podjąć działania zmierzające do zmiany tej sytuacji. W tym zakresie w pierwszej kolejności należy realizować inwestycje wynikające z Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych. W miejscach, w których z przyczyn ekonomicznych rozbudowa sieci kanalizacyjnej jest nieuzasadniona konieczne jest wspieranie budowy indywidualnych oczyszczalni ścieków.

Równocześnie poprawie musi ulec efektywność energetyczna budynków. Aktualny ich stan nie zawsze jest zadowalający i sprzyja zjawisku niskiej emisji. Problem ten odczuwalny jest w okresie zimowym, gdyż dla ogrzewania mieszkań wykorzystywane są nieefektywne systemy, a niewystarczająca izolacja termiczna budynków rzutuje na nadmierne zużycie energii. W rezultacie konieczna jest promocja i wsparcie działań zmierzających do zastosowania przez mieszkańców, przedsiębiorców i podmioty publiczne nowoczesnych i proekologicznych systemów grzewczych. Konieczne są także inwestycje związane termomodernizacją budynków.

Należy również w szerszym zakresie promować, a w miarę możliwości także wspierać finansowo działania zmierzające do wykorzystywania odnawialnych źródeł energii. Pozwoli to zredukować nadmierne zużycie energii i ograniczyć zjawisko niskiej emisji. Wspieranie rozwoju energetyki opartej na źródłach odnawialnych jest wyrazem dbałości o środowisko i stanowi istotną kwestię w związku z turystyczną i uzdrowiskową ofertą gmin.

Poprawa bezpieczeństwa środowiska zamieszkania wymaga także podjęcia działań zmierzających do uporządkowania gospodarki wodnej. W ramach tych działań należy prowadzić zarówno prace melioracyjne, jak również wzmacniać system przeciwpowodziowy. Konieczne jest także wsparcie służb monitorujących różne zagrożenia naturalne i reagujących w przypadku wystąpienia zagrożenia, tj. w szczególności straży pożarnej – ochotniczej i państwowej. Inwestycje powinny być ukierunkowane zarówno na prewencję zagrożeń, jak i skuteczne działanie w przypadku ich wystąpienia.

Priorytet 2. Sprawna i efektywna infrastruktura

Efektywnie funkcjonująca infrastruktura drogowa podnosi standard życia mieszkańców oraz uelastycznia rynek pracy, a tym samym wpływa na atrakcyjność Aglomeracji jako miejsca zamieszkania oraz prowadzenia działalności gospodarczej.

Rozwój niniejszej infrastruktury wymaga podjęcia działań zmierzających do budowy nowych dróg (w tym obwodnic miast), poprawy stanu dróg istniejących oraz rozbudowy i modernizacji infrastruktury towarzyszącej. Działania te powinny z jednej strony usprawnić komunikację wewnątrz Aglomeracji, z drugiej poprawić jej łączność z innymi ośrodkami wzrostu w regionie.

Wskaźnikiem wyznaczającym wewnętrzną spójność aglomeracji powinien być czas potrzebny na dotarcie z każdego jej punktu do centrum, tzn. Wałbrzycha, nieprzekraczający 30 minut. Szczególnie istotne z punktu widzenia rozwoju Aglomeracji będą inwestycje zmierzające do rozbudowy układu komunikacyjnego łączącego ją z drogą ekspresową S3 i autostradami.

Fundamentalne znaczenie dla układu komunikacyjnego Aglomeracji Wałbrzyskiej ma również modernizacja infrastruktury drogowej i dostosowanie jej do aktualnych potrzeb. W pierwszej kolejności zmodernizować należy drogi o największym natężeniu ruchu oraz drogi pełniące rolę łączników z drogami wojewódzkimi i krajowymi. W tym kontekście szczególne znaczenia ma tzw. Droga Sudecka oraz drogi wojewódzkie nr 374, 376 i 382. Równocześnie należy także prowadzić inwestycje zmierzające do poprawy stanu technicznego dróg o znaczeniu lokalnym oraz dróg prowadzących do lub zlokalizowanych w miejscach przeznaczonych pod budownictwo mieszkaniowe.

Inwestycjom w infrastrukturę drogową powinny towarzyszyć także działania zmierzające do budowy, przebudowy i modernizacji infrastruktury towarzyszącej tj. ciągów pieszych oraz dróg rowerowych. Inwestycje te poprawią bezpieczeństwo użytkowników oraz stan środowiska naturalnego. Dodatkowo ścieżki rowerowe wzmocnią mobilność mieszkańców. Powyższym działaniom towarzyszyć powinna wymiana energochłonnego oświetlenia, co również sprzyjać będzie ograniczeniu emisji dwutlenku węgla do atmosfery.

Uzupełnieniem sieci dróg powinien stać się transport kolejowy. Jednak aktualny stan infrastruktury kolejowej w Aglomeracji Wałbrzyskiej uznać można najwyżej za przeciętny. Dotyczy to zarówno obiektów dworcowych, jak i linii kolejowych, niejednokrotnie jednotorowych. Należy podjąć inwestycje zmierzające do modernizacji istniejących linii kolejowych, a także większej ich kompatybilności z istniejącymi połączeniami komunikacji publicznej. Większość zadań związanych z modernizacją linii kolejowych i zapewnieniem nowoczesnych środków transportu powinna być realizowana na poziomie samorządu województwa. Podmioty z Aglomeracji Wałbrzyskiej winny wdrażać komplementarne zadania inwestycyjne związane z zapewnieniem miejsc przystankowych i przesiadkowych typu Parkuj i Jedź. W tym zakresie szans na poprawę dostępności komunikacyjnej Aglomeracji upatrywać należy rozwoju koncepcji Wałbrzyskiej Kolei Aglomeracyjnej, która powinna być adresatem wsparcia, w tym finansowego.

Realizacja niniejszego działania wymaga również reorganizacji transportu zbiorowego. Ważną rolę winny odgrywać samorządy gminne, które powinny dążyć do eliminacji wykluczenia komunikacyjnego poprzez stopniowe utworzenie spójnego systemu komunikacji publicznej. W tym celu konieczna będzie współpraca z przewoźnikami świadczącymi usługi transportu zbiorowego. Wskazane są działania zmierzające do poprawy istniejącej sytuacji, m.in. poprzez dostosowanie sieci i częstotliwości połączeń do oczekiwań mieszkańców. Jednocześnie należy wspierać rozwój transportu zrównoważonego. W tym celu powinno się dążyć do budowy parkingów i miejsc postojowych dla rowerzystów. Budowa Park&Ride i Bike&Ride przyniosłaby Aglomeracji wieloaspektowe korzyści, zwłaszcza w zakresie ochrony środowiska. Równocześnie w zależności od indywidualnych potrzeb gmin należy dążyć do stopniowej modernizacji taboru autobusowego, zmierzającej do jego pełnego dostosowania do potrzeb osób niepełnosprawnych oraz wymogów ekologicznych.

Ważna z punktu widzenia przyszłości Aglomeracji Wałbrzyskiej jest dostępność do sieci teleinformatycznych. W ramach działań powinny zostać zabezpieczone środki umożliwiające samorządom uczestnictwo w projektach zmierzających do rozbudowy istniejącej sieci teleinformatycznej.

Jednocześnie należy nadal wdrażać działania zmierzające do zwiększania zakresu świadczonych e-usług, pozwalających z jednej strony usprawnić obsługę administracyjną interesantów urzędów, z drugiej zaś usprawnić ofertę instytucji publicznych skierowaną w szczególności do przedsiębiorców i mieszkańców. Dodatkowo należy dążyć do wdrożenia tzw. Inteligentnych Technologii i rozwiązań wspierających rozwój Aglomeracji. Realizacja tych działań powinna być prowadzona w ramach spójnych koncepcji np. typu Inteligentne Miasto.

Priorytet 3. Aktywna i zdrowa społeczność

W ramach przedmiotowego priorytetu konieczne jest wsparcie wszelkich inicjatyw mających na celu aktywizację mieszkańców Aglomeracji Wałbrzyskiej. Wyzwolenie wewnętrznej energii pozwoli wzmocnić lokalną tożsamość i poczucie współodpowiedzialności za stan oraz funkcjonowanie Aglomeracji.

Osiągnięcie niniejszego celu wymaga m.in. inwestycji w rozwój lokalnej infrastruktury społecznej, w tym wzmocnienia istniejących i tworzenia nowych organizacji pozarządowych oraz Podmiotów Ekonomii Społecznej. Efektywnie funkcjonujące ww. podmioty mogą w szerszym niż obecnie zakresie inicjować działania zmierzające do wzbogacenia istniejącej oferty usług dostępnej dla mieszkańców Aglomeracji.

Priorytetowo powinny być traktowane organizacje działające na rzecz włączenia społecznego (m.in. Podmioty Ekonomii Społecznej), w tym integracji seniorów i osób niepełnosprawnych. Aktywnym organizacjom należałoby częściej niż obecnie delegować uprawnienia z zakresu zadań publicznych. Szczególne wsparcie należy kierować do Podmiotów Ekonomii Społecznej działających na rzecz osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, a także organizacji realizujących projekty skierowane równocześnie do różnych grup wiekowych, umożliwiających budowę więzi międzypokoleniowych.

Niestety obecnie widoczna jest niewystarczająca skala przygotowania kadr instytucji szkół, urzędów i organizacji pozarządowych do wspierania osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. Wprawdzie dostrzegalna jest wola oraz chęci kadr, jednakże konieczne jest, aby nauczyciel, trener klubu, pielęgniarka, animator kultury posiadał umiejętności wstępnej identyfikacji problemów, możliwych kierunków ich rozwiązywania oraz wiedzę nt. instytucji przygotowanych do rozwiązywania danej kategorii problemów. Dotyczy to kwestii związanych ze zdrowiem psychicznym i fizycznym, przemocą, uzależnieniami, niezaradnością w sprawach opiekuńczo - wychowawczych. W związku z dużą skalą wykluczenia, kadry instytucji powinny mieć zbudowaną sieć kontaktów oraz przepracowane modele współpracy tak między sobą, jak i z udziałem ekspertów. Taki system wsparcia jest zgodny z nowoczesnymi standardami pracy, nastawionymi na trwałe rozwiązywanie problemów.

Fundamentem trwałego rozwoju jest dobrze działający (na różnych szczeblach) system edukacji. Umożliwia on zdobycie kwalifikacji niezbędnych do funkcjonowania na zmieniającym się rynku pracy. Dla zapewnienia wysokiej jakości usług edukacyjnych, powinny zostać podjęte

działania zmierzające do rozszerzenia istniejącej oferty zajęć edukacyjnych. Nowe programy winny zagwarantować nie tylko zdobycie „twardych umiejętności”, ale również rozwijać kompetencje społeczne. Poprawa jakości kształcenia wymaga działań wspierających realizację zajęć dodatkowych, rozwijających zainteresowania uczniów. Szczególną opieką i wsparciem należy otoczyć dzieci szczególnie uzdolnione (np. poprzez fundowane stypendia) oraz dzieci z rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym. Pamiętać należy, że wykształcenie niejednokrotnie prowadzi do awansu społecznego, a tym samym sprzyja włączeniu społecznemu.

Oprócz rozwoju oferty zajęć edukacyjnych, należy także podjąć działania zmierzające do wyposażenia szkół w sprzęt specjalistyczny i pomoce dydaktyczne wspomagające rozwój uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.

Pamiętać należy również, o roli nauczycieli w kształceniu uczniów, a zwłaszcza tych ze szczególnymi potrzebami edukacyjnymi. Dlatego też należy zwrócić uwagę na potrzebę organizacji szkoleń, doradztwa oraz innych form wsparcia, które umożliwią nauczycielom efektywną pracę z powyższą grupą.

Jak już wspomniano uprzednio wykształcenie sprzyja włączeniu społecznemu. Ważne jest zatem aby wychowaniem, a następnie wczesną edukacją objąć jak najmłodsze roczniki. Problem ten nabiera szczególnej wagi w przypadku dzieci z niepełnosprawnościami. W rezultacie w ramach niniejszego priorytetu wskazane jest tworzenie w ośrodkach wychowania przedszkolnego miejsc dostosowanych do potrzeb tych dzieci. Warto również rozważyć uruchomienie nowych miejsc alternatywnych form opieki nad dziećmi w wieku przedszkolnym

Na obszarze Aglomeracji Wałbrzyskiej widoczny jest również problem niedopasowania kwalifikacji mieszkańców do potrzeb pracodawców. Sytuacja ta wynika między innymi ze zmian popytu przedsiębiorstw na określony typ kwalifikacji zawodowych, co wymusza elastyczność po stronie pracobiorców oraz gotowość do stałej adaptacji. W rezultacie konieczne jest wdrożenia skutecznego modelu „uczenia się przez całe życie”.

Trudno jest realizować zasadę włączenia społecznego bez zagwarantowania dostępu do wysokiej jakości usług medycznych. W tym celu konieczne są zarówno inwestycje w infrastrukturę zdrowotną, jak i działania zmierzające do poszerzenia istniejącej oferty medycznej. Poprawie powinna ulec dostępność oraz jakość usług świadczonych zarówno przez szpitale, jak i zakłady podstawowej opieki medycznej. Większy nacisk należy położyć na dostęp do specjalistów. W tym celu należy również opracować i wdrożyć system wsparcia (także finansowego) dla uczniów zamierzających podjąć kształcenie w zawodach medycznych. Wskazane jest również utworzenie na poziomie Aglomeracji systemu wsparcia dla lekarzy (i pozostałego personelu medycznego), tak aby zatrzymać osoby już pracujące oraz pozyskać nowych specjalistów. W przeciwnym razie Aglomeracji Wałbrzyskiej grozi zapaść służby zdrowia.

Jednak bezpieczeństwo zdrowotne to nie tylko dostęp do służby zdrowia, ale również profilaktyka zdrowotna. W ramach tego zadania należy promować wśród mieszkańców, a zwłaszcza wśród młodzieży zdrowy tryb życia, ze szczególnym naciskiem na zdrowe odżywianie. Warto pamiętać, że walka z chorobami dietozależnymi stanowi wyzwanie, przed

którym stają społeczeństwa krajów wysokorozwiniętych. Realizując politykę prozdrowotną należy nawiązać współpracę z uczelniami wyższymi, w tym z Uniwersytetem Przyrodniczym we Wrocławiu. Wskazana byłaby realizacja wspólnych projektów w ramach programu „Dolny Śląsk Zielona Dolina Żywności i Zdrowia”.

Realizacja niniejszego priorytetu wymaga również wzmocnienia działań skierowanych na poprawę warunków życia osób z niepełnosprawnościami oraz członków i rodzin. Należy w większym niż dotychczas zakresie podejmować działania z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej powyższych osób. Jednocześnie wskazane jest także opracowanie i wdrożenie kompleksowych programów pomocowych dla osób z niepełnosprawnościami, tak aby mogły one realizować się społecznie i zawodowo.

Na obszarze Aglomeracji Wałbrzyskiej widoczny jest problem odpływu młodych ludzi, co skutkuje nasileniem zjawiska starzenia się społeczeństwa. Jednocześnie rodzi to potrzebę wzmocnienia aktualnie prowadzonej polityki senioralnej i nadanie jej kompleksowego w skali Aglomeracji charakteru. Warto także zaznaczyć, że potrzeba opieki nad seniorami, ale także innymi osobami zależnymi przekłada się na mniejszą aktywność na rynku pracy. Niejednokrotnie osoby te wymagają stałej, specjalistycznej pomocy medycznej lub rehabilitacji. Pamiętając o kierunkach zmian demograficznych, uznać należy, że ww. problem będzie narastać. W przyszłości konieczny będzie rozwój systemu opieki nad ludźmi starszymi i niepełnosprawnymi. Przyjęte rozwiązania powinny zagwarantować zarówno opiekę całodobową jak i dzienną. Realizacja niniejszego działania wymagać będzie również wykształcenia odpowiednich kadr, gwarantujących wysoki standard świadczonych dla seniorów usług.

Przedstawione powyżej rozwiązania są odpowiedzią na problem starzenia się społeczeństwa Aglomeracji, ale nie rozwiązują jego przyczyny, która tkwi w niskim przyroście naturalnych i ujemnym saldzie migracji. Rozwiązań tego problemu doszukiwać się można w licznych działaniach zaproponowanych w ramach niniejszej Strategii. W tym miejscu można wskazać jedynie na ogólne kierunki działań które powinny przeciwdziałać powyższym problemom. Do najważniejszych z nich zaliczyć należy:

- rozwój infrastruktury opieki nad dziećmi do lat trzech i w wieku przedszkolnym, skutkujący wzrostem liczby miejsc w żłobkach i przedszkolach,
- rozwój rynku pracy, przejawiający się nie tyle tworzeniem nowych miejsc pracy, ile poprawą warunków pracy, w tym wzrostem wynagrodzeń,
- rozwój budownictwa mieszkaniowego, w tym wspieranego budownictwa komunalnego,
- poprawę wewnętrznej i zewnętrznej spójności komunikacyjnej Aglomeracji,
- rozwój instytucji kultury, gwarantujący atrakcyjne środowisko zamieszkania dla młodych i wykształconych ludzi,
- rozwój potencjału sektora pozarządowego pozwalający przeciwdziałać oraz rozwiązywać problemy społeczne i wdrażać działania w obszarach: edukacji, rynku pracy, pomocy społecznej, zdrowia, sportu i rekreacji, turystyki, przedsiębiorczości oraz kultury i sztuki
- Wsparcie dla podmiotów i osób działających na rzecz osób zagrożonych wykluczeniem społecznym

D. Kluczowe wskaźniki monitoringu celu:

Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Częstotliwość pomiaru
Liczba zmodernizowanych źródeł ciepła	szt.	Rok
Efektywność energetyczna: liczba gospodarstw domowych z lepszą klasą zużycia energii	szt.	Rok
Długość budowanych/przebudowanych/modernizowanych dróg publicznych?	Km	Rok
Długość ścieżek rowerowych	km	Rok
Liczba samochodów korzystających z miejsc postojowych w wybudowanych obiektach "parkuj i jedź" rocznie	Szt.	Rok
Liczba dodatkowych osób korzystających z ulepszonego zaopatrzenia w wodę lub oczyszczania ścieków	Osoby	Rok
Liczba wspartych obiektów infrastruktury zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach	Szt.	Rok
Liczba miejsc objętych wsparciem w infrastrukturze opieki nad dziećmi lub infrastrukturze edukacyjnej	Osoby	Rok
Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje w ramach pozaszkolnych form kształcenia	Osoby	Rok
Liczba uczniów szkół i placówek kształcenia zawodowego uczestniczących w stażach i praktykach u pracodawcy	Osoby	2023,2031
Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, które uzyskały zatrudnienie	Osoby	Rok
Zachorowania na choroby nowotworowe	%	2023, 2031
Liczba nowych usług publicznych udostępnianych on-line o stopniu dojrzałości 3 – dwustronna interakcja	Szt.	2023, 2031
Liczba obszarów poddanych rewitalizacji społeczno-gospodarczej	Szt.	2023, 2031
Przewozy pasażerów komunikacją miejską	mln os.	2023, 2031
Przewozy koleją w aglomeracji w mln osób 2023/2031	mln os.	2023, 2031

Zdawalność egzaminów maturalnych	%	2023, 2031
Liczba osób zamieszkująca obszar Aglomeracją Wałbrzyską	%	2031
Redukcja emisji gazów cieplarnianych: szacowany roczny spadek emisji gazów cieplarnianych	tony równoważnika CO2	2023, 2031
Liczba inicjatyw realizowanych przez organizacje pozarządowe	Szt.	Rok
Liczba wspartych przez gminy organizacji pozarządowych, Przedsiębiorstw Społecznych, Podmiotów Ekonomii Społecznej	Szt.	Rok
Liczba wspartych Podmiotów Ekonomii Społecznej	Szt.	Rok

E. Spójność celu z innymi dokumentami strategicznymi

Tabela 4. Matryca zgodności priorytetów Celu 2 z wybranymi dokumentami strategicznymi o randze regionalnej i ponadregionalnej

Strategia Aglomeracji Wałbrzyskiej z perspektywą do 2030 r.	Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)	Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2030
Priorytet 1. Atrakcyjne i bezpieczne środowisko zamieszkania	Cel szczegółowy II Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony Obszary: • Spójność społeczna • Rozwój zrównoważony terytorialnie	Cel strategiczny 1. Efektywne wykorzystanie gospodarczego potencjału regionu Cel operacyjny 1.4. Wspieranie rozwoju oraz rewitalizacja obszarów miejskich i wiejskich Cel strategiczny 2. Poprawa jakości i dostępności usług publicznych Cel operacyjny 2.1. Poprawa stanu regionalnej infrastruktury technicznej Cel strategiczny 3. Wzmocnienie regionalnego kapitału ludzkiego i społecznego Cel operacyjny 3.2. Wzrost społecznej integracji Cel strategiczny 4. Odpowiedzialne wykorzystanie zasobów i ochrona środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego

		Cel operacyjny 4.1. Poprawa stanu wszystkich komponentów środowiska Cel operacyjny 4.3. Ochrona przed klęskami żywiołowymi Cel operacyjny 4.4. Wspieranie produkcji energii ze źródeł odnawialnych oraz wspieranie bezpieczeństwa energetycznego
Priorytet 2. Sprawna i efektywna infrastruktura	Cel szczegółowy II Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony Obszary: • Rozwój zrównoważony terytorialnie	Cel strategiczny 2. Poprawa jakości i dostępności usług publicznych Cel operacyjny 2.3. Rozwój i doskonalenie usług publicznych Cel strategiczny 4. Odpowiedzialne wykorzystanie zasobów i ochrona środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego Cel operacyjny 4.4. Wspieranie produkcji energii ze źródeł odnawialnych oraz wspieranie bezpieczeństwa energetycznego Cel strategiczny 5. Wzmocnienie przestrzennej spójności regionu Cel operacyjny 5.1. Rozwój regionalnej sieci transportowej Cel operacyjny 5.2. Wzrost dostępności regionalnej infrastruktury informacyjnej o wysokich standardach funkcjonalno-użytkowych
Priorytet 3. Aktywna i zdrowa społeczność	Cel szczegółowy II Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony Obszary: • Spójność społeczna • Rozwój zrównoważony terytorialnie	Cel strategiczny 2. Poprawa jakości i dostępności usług publicznych Cel operacyjny 2.2. Rozwój i modernizacja regionalnej infrastruktury społecznej z uwzględnieniem potrzeb osób z niepełnosprawnościami i starszych Cel operacyjny 2.3. Rozwój i doskonalenie usług publicznych Cel strategiczny 3. Wzmocnienie regionalnego kapitału ludzkiego i społecznego Cel operacyjny 3.2. Wzrost społecznej integracji Cel operacyjny 3.3. Doskonalenie regionalnego i lokalnych rynków pracy Cel operacyjny 3.4. Poprawa efektywności kształcenia

		Cel operacyjny 3.5. Regionalna polityka wspierania seniorów oraz osób z niepełnosprawnościami Cel operacyjny 3.6. Kształtowanie postaw prozdrowotnych i sportowych

Strategia Aglomeracji Wałbrzyskiej z perspektywą do 2030 r.	Planu Gospodarki Niskoemisyjnej na lata 2014-2020 z perspektywą do 2030 r. dla 15 gmin AW	Zintegrowany Program Transportu Publicznego na lata 2014-2025 dla 22 gmin Aglomeracji Wałbrzyskiej
Priorytet 1. Atrakcyjne i bezpieczne środowisko zamieszkania	Cel strategiczny 1. Dążenie do utrzymania niskoemisyjnego wzrostu gospodarczego i zaspokajania potrzeb społeczeństwa, tj. rozwoju gospodarczo-społecznego Aglomeracji Wałbrzyskiej do 2030 roku następującego bez wzrostu zapotrzebowania na energię pierwotną i finalną Cel strategiczny 3. Ograniczenie emisji pyłów i gazów cieplarnianych z instalacji wykorzystywanych na terenie Aglomeracji Wałbrzyskiej, a także emisji pochodzącej z transportu mające na celu spełnienie norm w zakresie jakości powietrza Cel strategiczny 4. Zwiększenie efektywności wykorzystania/wytwarzania energii oraz wykorzystywanie odnawialnych źródeł energii Cel strategiczny 6. Poprawa ładu przestrzennego, rozwój zrównoważonej przestrzeni publicznej, a także rewitalizacja zdegradowanych obszarów	
Priorytet 2. Sprawna i efektywna infrastruktura	Cel strategiczny 3. Ograniczenie emisji pyłów i gazów cieplarnianych z instalacji wykorzystywanych na terenie Aglomeracji Wałbrzyskiej, a także emisji pochodzącej z transportu mające na celu spełnienie norm w zakresie jakości powietrza	Cel strategiczny: Poprawa jakości i atrakcyjności transportu publicznego na obszarze Aglomeracji Wałbrzyskiej
Priorytet 3. Aktywna i zdrowa społeczność	Cel strategiczny 3. Ograniczenie emisji pyłów i gazów cieplarnianych z instalacji wykorzystywanych na terenie Aglomeracji Wałbrzyskiej, a także emisji pochodzącej z transportu mające na celu spełnienie norm w zakresie jakości powietrza	

A. Wzywanie strategiczne celu

Efektywna i trwała współpraca skutkująca poprawą pozytywnego wizerunku Aglomeracji Wałbrzyskiej

B. Organizacja realizacji celu

Priorytet 3. 1. Promowanie i wzmocnienie pozytywnego wizerunku miejsca

- Działanie 3.1.1. Promowanie pozytywnych skojarzeń
- Działanie 3.1.2. Zintegrowanie form prezentacji informacji

Priorytet 3. 2. Trwałe partnerstwo

- Działanie 3.2.1. Wzmocnienie instytucjonalne Aglomeracji Wałbrzyskiej
- Działanie 3.2.2. Tworzenie platform współpracy wielopodmiotowej
- Działanie 3.2.3. Wzmocnienie partycypacji społecznej w zarządzaniu Aglomeracją Wałbrzyską

C. Uzasadnienie realizacji celu:

Priorytet 3. 1. Promowanie i wzmocnienie pozytywnego wizerunku miejsca

Poszczególne gminy tworzące Aglomerację Wałbrzyską przez lata zmagaly się niejednokrotnie z problemem związanym z negatywnym wizerunkiem. Problem ten był następstwem głębokiej restrukturyzacji gospodarki i wynikających z tego negatywnych zjawisk w sferze społecznej. Dodatkowo negatywny wizerunek utrwalany był w ogólnokrajowych i regionalnych mediach. Wpływało to niekorzystnie na postrzeganie obszaru jako produktu inwestycyjnego, turystycznego i mieszkaniowego.

Aktualnie problem ten został w dużej mierze przezwyciężony, co skutkuje tym, iż dzisiaj należy koncentrować działania na promowaniu i wzmacnianiu pozytywnego wizerunku zarówno Aglomeracji, jak i poszczególnych gmin ją tworzących.

W tym celu należy w szerokim zakresie używać dostępnych narzędzi marketingu terytorialnego, takich jak: promocja, modernizacja wizualna, sztuka o charakterze publicznym, odrodzenie kulturowe, partnerstwo publiczno – prywatne.

W pierwszej kolejności wskazany byłby wybór konkretnych elementów wizerunku (obiektów, miejsc, wydarzeń) związanych z Aglomeracją budzących pozytywne skojarzenia. Elementy te powinny stać się podstawą kampanii reklamowej promującej Aglomerację Wałbrzyską. Nowe symbole i marki powinny regularnie pojawiać się w mediach i pozytywnie wpływać na świadomość mieszkańców regionu i kraju.

Pamiętać również należy, że markę obszaru budują również przedsiębiorstwa na nim zlokalizowane. Konieczne jest więc szersze zaangażowanie przedsiębiorstw, zwłaszcza związanych z branżą uzdrowiskową oraz IT w promocję wizerunku Aglomeracji.

Promocja pozytywnego wizerunku wymaga współpracy wszystkich gmin tworzących Aglomerację. Potrzebna jest więc zintegrowana oferta, która ujednoczyłaby formy promocji Aglomeracji na zewnątrz.

Priorytet 3. 2. Trwałe partnerstwo

Alianse na rzecz rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej stanowią nieodzowną część współpracy gmin, jaką podejmuje się w ramach jej tworzenia, ale najcenniejszym atrybutem zawiązywanych relacji powinna być ich trwałość.

Efektywność, innowacyjność oraz trwałość rozwiązań społecznych, gospodarczych, naukowych jest uzależniona od akcyjnej i trwałej współpracy wielu podmiotów życia społeczno-gospodarczego. W związku z tym, konieczna jest praca na rzecz rozwoju sieci współpracy międzysektorowej (sektor pozarządowy, prywatny, publiczny).

Potrzeba jej formalizowania wynika z dostrzegania zagrożeń, jakie wiążą się z politycznym charakterem niektórych działań i wyzwań, w tym głównie starań o pozyskanie zewnętrznych środków wsparcia realizacji projektów inwestycyjnych czy finansowania funkcjonowania.

Trwałe partnerstwo należy uznać za cel integracji, zarówno w rozumieniu przejawiania się wartości takich jak jedność postaw wobec niektórych podmiotów otoczenia czy solidarność, które przyświecać powinny współpracy jednostek terytorialnych, jak i wspólnego planowania zmian w strategicznym kontekście, który wymaga kompleksowego prognozowania skutków działań. Ważne jest, aby zasady współpracy gmin Aglomeracji Wałbrzyskiej zostały dobrowolnie zaakceptowane przez ich władze jako formy osiągnięcia własnych celów rozwoju. Współpraca zmniejszy ryzyko wystąpienia konfliktów interesów, zapewni sprawniejszą realizację projektów oraz lepsze promowanie sukcesów.

Wzmocnienie współpracy wymaga niejednokrotnie powołania wspólnych instytucji, które mogłyby efektywniej realizować zadania publiczne. Usytuowanie ośrodków decyzyjnych w jednym miejscu pozwoliłoby na sprawniejsze zarządzanie, a jednocześnie ograniczyłoby powielanie zadań i inwestycji. Przykładem może być opracowanie wspólnej polityki transportowej w zakresie transportu publicznego, a następnie powierzenie zadań jednemu wspólnemu przedsiębiorstwu.

Budowa trwałego partnerstwa wymaga również zwiększenia udziału społeczeństwa w zarządzaniu Aglomeracją.

D. Kluczowe wskaźniki monitoringu celu:

Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Częstotliwość pomiaru
Liczba projektów partnerskich	szt.	Rok
Wzrost liczby turystów odwiedzających Aglomerację Wałbrzyską	osoby	Rok

E. Spójność celu z innymi dokumentami strategicznymi

Tabela 5. Matryca zgodności priorytetów Celu 3 z wybranymi dokumentami strategicznymi o randze regionalnej i ponadregionalnej

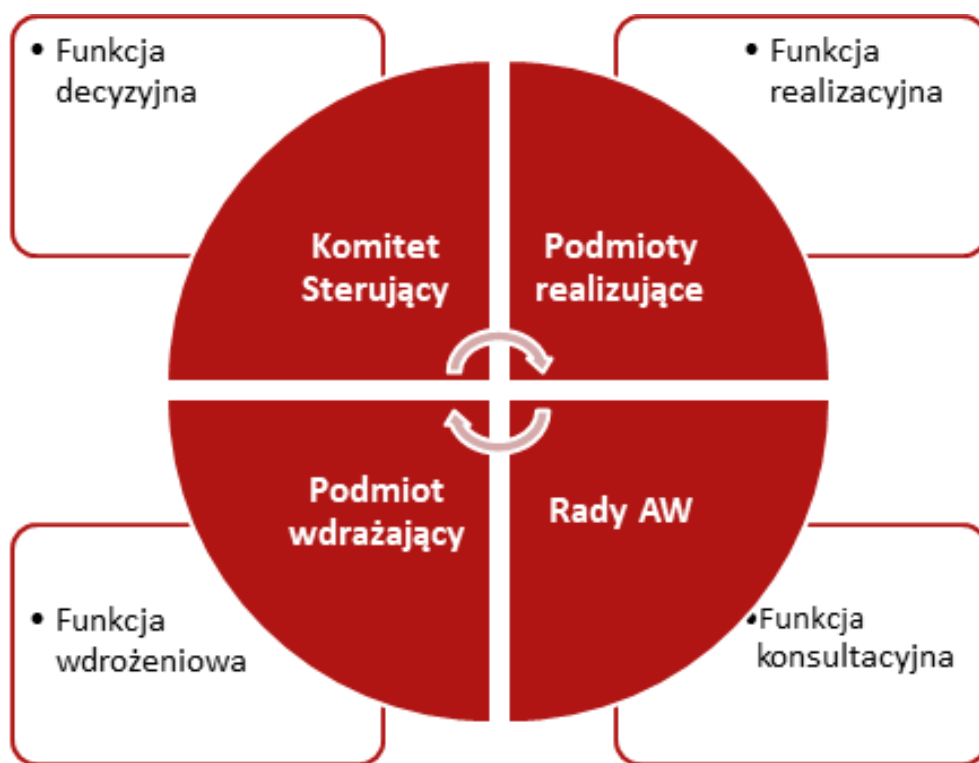
Strategia Aglomeracji Wałbrzyskiej z perspektywą do 2030 r.	Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)	Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2030
Priorytet 1. Promowanie i wzmocnienie pozytywnego wizerunku miejsca	Cel szczegółowy II Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony Obszary: Rozwój zrównoważony terytorialnie	Cel strategiczny 1. Efektywne wykorzystanie gospodarczego potencjału regionu Cel operacyjny 1.2. Wzmocnienie krajowej i europejskiej konkurencyjności regionu i jego marki Cel operacyjny 5. Wzmocnienie przestrzennej spójności regionu Cel operacyjny 5.3. Wspieranie współpracy międzyregionalnej i transgranicznej
Priorytet 2. Trwałe partnerstwo	Cel szczegółowy II Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony Obszary: Rozwój zrównoważony terytorialnie	Cel operacyjny 5. Wzmocnienie przestrzennej spójności regionu Cel operacyjny 5.3. Wspieranie współpracy międzyregionalnej i transgranicznej

Strategia Aglomeracji Wałbrzyskiej z perspektywą do 2030 r.	Planu Gospodarki Niskoemisyjnej na lata 2014-2020 z perspektywą do 2030 r. dla 15 gmin AW	Zintegrowany Program Transportu Publicznego na lata 2014-2025 dla 22 gmin Aglomeracji Wałbrzyskiej
Priorytet 1. Promowanie i wzmocnienie pozytywnego wizerunku miejsca	Cel strategiczny 2. Wdrożenie wizji Aglomeracji Wałbrzyskiej jako obszaru zarządzanego w sposób zrównoważony i ekologiczny, stanowiącego przykład zarówno dla gmin regionu jak i kraju	Cel strategiczny: Poprawa jakości i atrakcyjności transportu publicznego na obszarze Aglomeracji Wałbrzyskiej
Priorytet 2. Trwałe partnerstwo		Cel strategiczny: Poprawa jakości i atrakcyjności transportu publicznego na obszarze Aglomeracji Wałbrzyskiej

1. Komitet Sterujący AW (Komitet Sterujący)

W skład Komitetu Sterującego wchodzi po jednym przedstawicielu gmin tworzących Aglomerację Wałbrzyską. Przewodniczącym Komitetu Sterującego jest Prezydent Wałbrzycha (lub upoważniony przez niego przedstawiciel). Szczegółowe zasady funkcjonowania Komitetu Sterującego określa jego regulamin. Najważniejsze zadania Komitetu Sterującego to m.in.:

- akceptacja projektu Strategii AW oraz jej zmian,
- akceptacja propozycji kryteriów upoważniających do wpisania projektu na listę projektów realizujących Strategię AW,
- zatwierdzenie listy projektów flagowych oraz jej zmian,
- zatwierdzenie Rocznego Planu Wdrażania Strategii AW (Plan wdrażania)
- Zatwierdzenie Rocznego Sprawozdania z Realizacji Strategii AW (Sprawozdanie roczne)
- Zatwierdzenie raportów ewaluacyjnych.

Rysunek 18. Podmioty wdrażające Strategię

2. Rady Aglomeracji Wałbrzyskiej (Rady)

Rady Aglomeracji Wałbrzyskiej realizować będą funkcje konsultacyjno - opiniodawcze. W skład Rad wchodzi przedstawiciele partnerów społeczno – gospodarczych. Szczegółowy zakres zadań Rad określają regulaminy.

Najważniejsze zadania Rad AW to m.in.:

- Opiniowanie dokumentu Strategii AW na etapie przygotowania i zmian,

- Prace w grupach roboczych oraz formułowanie postulatów dot. wdrażania Strategii.

3. Podmiot Wdrażający Strategię AW (Podmiot Wdrażający)

Podmiotem wdrażającym Strategię AW będzie Instytucja Pośrednicząca Aglomeracji Wałbrzyskiej. Podmiot Wdrażający realizować będzie funkcje związane z koordynacją wdrażania Strategii AW, obsługą podmiotów biorących udział we wdrażaniu, monitoringiem oraz ewaluacją.

Najważniejsze zadania Podmiotu Wdrażającego Strategię to:

- pozyskiwanie środków finansowych na wdrażanie Strategii AW pochodzących spoza budżetu ZIT AW oraz budżetów gmin tworzących Aglomerację Wałbrzyską,
- opracowanie rocznego planu pracy w zakresie wdrażania Strategii AW do akceptacji Komitetu Sterującego,
- koordynacja współpracy podmiotów realizujących projekty w celu wdrożenia przedsięwzięć o istotnym znaczeniu dla Aglomeracji Wałbrzyskiej,
- opracowanie projektu kryteriów uprawniających do wpisania przedsięwzięć na listy projektów realizujących Strategię AW,
- prowadzenie list projektów realizujących Strategię AW tj. listy projektów flagowych i listy pozostałych projektów,
- prowadzenie monitoringu realizacji, w tym opracowanie rocznego sprawozdania z realizacji Strategii AW,
- przygotowanie raportów ewaluacyjnych z wdrażania Strategii AW tj. raportu mid-term i raportu ex-post.

4. Podmioty realizujące projekty (Podmioty realizujące)

Podmioty realizujące projekty to podmioty, których przedsięwzięcia realizując cele, priorytety i działania Strategii AW.

PROCEDURY REALIZACJI (W TYM MONITORING I EWALUACJA)

1. Procedura zatwierdzenia i zmian Strategii AW

Projekt Strategii AW przedkładany jest do zaopiniowania przez Komitet Sterujący. Po uzyskaniu pozytywnej opinii projekt Strategii AW zatwierdzany jest przez Rady Gmin. Strategię AW można uznać za zatwierdzoną po uzyskaniu pozytywnych decyzji wszystkich Rad Gmin tworzących Aglomerację Wałbrzyską.

2. Procedura przygotowania Roczego Planu Wdrażania Strategii AW (Plan)

Roczny Plan Wdrażania Strategii AW zawiera najważniejsze zadania do realizacji w horyzoncie jednego roku. Plan przygotowany jest przez Podmiot Wdrażający strategię i akceptowany przez Komitet Sterujący przed rozpoczęciem roku, którego dotyczy.

Rysunek 19. Schemat wdrażania Strategii

3. Procedura umieszczania projektów na listach projektów realizujących Strategię AW

Podmioty realizujące mogą ubiegać się o wpisanie przedsięwzięć na listę projektów flagowych lub listę pozostałych projektów. Listy prowadzone są przez Podmiot wdrażający. Lista projektów flagowych oraz jej zmiana zatwierdzana jest przez Komitet Sterujący. Projekty, które uzyskały dofinansowanie ze środków Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Aglomeracji Wałbrzyskiej są wpisywane na listę projektów flagowych bez konieczności ich akceptacji przez Komitet Sterujący

Lista pozostałych projektów oraz jej zmiana zatwierdzana jest przez kierującego Podmiotem wdrażającym. Listy aktualizowane są na bieżąco w okresie realizacji Strategii AW. Projekty wpisane na listę muszą spełniać kryteria, która opracowywane są przez Podmiot wdrażający i zatwierdzane przez Komitet Sterujący.

4. Procedura przygotowania i zatwierdzenia rocznego sprawozdania z realizacji Strategii AW – monitoring realizacji.

Roczne sprawozdanie z realizacji Strategii sporządzane jest przez Podmiot wdrażający i zatwierdzane przez Komitet Sterujący. Sprawozdanie opracowuje się z wykorzystaniem wskaźników monitoringu wskazanych w strategii na poziomie poszczególnych celów oraz wskaźników zaproponowanych przez Podmiot wdrażający.

5. Procedura przygotowania raportów ewaluacyjnych z realizacji Strategii AW

Ewaluacja Strategii AW obejmuje opracowanie raportu mid-term za okres wdrażania do roku 2020 oraz raportu ex- post po zakończeniu realizacji Strategii AW. Za opracowanie raportu odpowiada Podmiot wdrażający. Raport opracowywany jest przez niezależnych ewaluatorów na zlecenie Podmiotu wdrażającego i zatwierdzany przez Komitet Sterujący.

USTALENIA DOTYCZĄCE FINANSOWANIA STRATEGII

ZAPOTRZEBOWANIE NA ŚRODKI

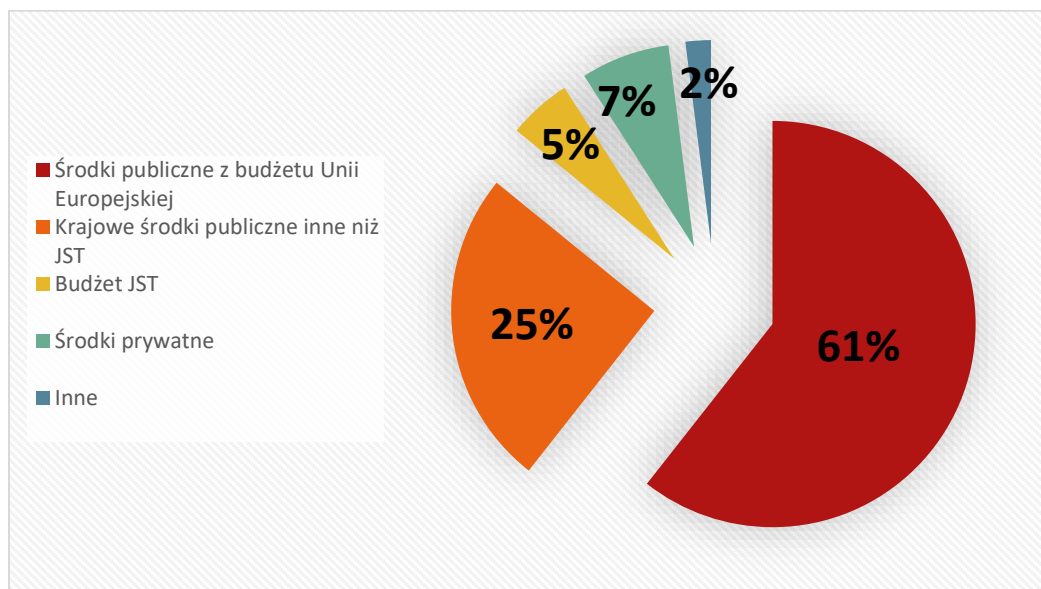
Prace nad aktualizacją Strategii Aglomeracji Wałbrzyskiej w perspektywie do 2030 r. uwzględniały weryfikację potrzeb projektowych oraz związanego z tym zapotrzebowania finansowego. W tym celu wykorzystano narzędzie do zgłaszania projektów, które zostało udostępnione podmiotom realizującym projekty za pośrednictwem Internetu. Projekty zgłaszane były w okresie od 02.12.2017 r. do 12.01.2018r. Ogółem zgłoszono 423 projekty na kwotę 8 643 639, 3 tys. zł. Ponad 26 % liczby zgłoszonych projektów na kwotę 5 012 044,80 tys. zł zostało określonych przez projektodawców jako istotne dla całej Aglomeracji Wałbrzyskiej. Poniżej przedstawiono budżet zgłoszonych projektów wg sfer.

Tabela 6. Budżet zgłoszonych projektów wg sfer

SFERA	WARTOŚĆ PROJEKTÓW (TYS. ZŁ)
Transport	3 788 368,30
Ochrona środowiska	969 250,00
Rewitalizacja obszarów zdegradowanych	687 039,00
Edukacja	537 780,00
Rozwój przedsiębiorczości	384 200,00
Niska emisja	370 990,00
Inna	350 945,00
Gospodarka wodno-ściekowa	320 675,00
Turystyka	319 481,00
Sport	232 278,00
Mieszkalnictwo	185 960,00
Kultura i sztuka	115 050,00
Zdrowie	104 300,00
Energetyka	95 300,00
Zatrudnienie i integracja społeczna	75 680,00
Gospodarka odpadami	56 500,00
Technologie informacyjne i komunikacyjne (TIK)	49 843,00
RAZEM	8 643 639,30

- A. Poniżej przedstawiono potencjalne źródła finansowania Strategii Rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej w perspektywie do roku 2030
1. Środki pochodzące z budżetu jednostek samorządu terytorialnego,
  2. Krajowe środki publiczne inne niż JST,
  3. Środki publiczne z budżetu Unii Europejskiej,
  4. Środki prywatne, w tym w ramach Partnerstwa Publiczno – Prywatnego.
  5. Inne w tym:
    - Środki pochodzące z międzynarodowych instytucji finansowych,
    - Środki pochodzące ze zwrotnych instrumentów finansowych
- B. Prognozowany udział poszczególnych źródeł finansowania Strategii Rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej w perspektywie do roku 2030 przedstawia poniższy wykres:

- C. Dodatkowe założenia kluczowe dla realizacji strategii:
1. Kontynuacja realizacji Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych na terenie Aglomeracji Wałbrzyskiej po roku 2020.
  2. Dominujący udział instrumentów dotacyjnych w strukturze finansowania projektów wdrażanych w strategii.

Włączenie społeczności lokalnej w proces przygotowania „Strategii Rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej z perspektywą do 2030 r.” ma na celu lepszą diagnozę sytuacji i pełniejszą analizę potrzeb, co pozwoli podjąć trafniejsze decyzje dotyczące celów i kierunków działań oraz uzyskać społeczny konsensus wokół proponowanych rozwiązań. Dzięki społecznej akceptacji zmian zwiększa się szansa na utrzymanie trwałości rezultatów interwencji i minimalizację społecznych konfliktów. Z drugiej strony uczestnictwo mieszkańców w procesie kształtowania zmian bezpośrednio związanych z podnoszeniem jakości życia będzie wpływać na pogłębienie ich identyfikacji z miejscem, a także podniesienie poziomu motywacji związanej z aktywnością społeczną. Zaangażowanie samorządów w proces przygotowania Strategii będzie miał bezpośredni wpływ na wzmocnienie instytucjonalne Aglomeracji Wałbrzyskiej, a wprowadzone formy prowadzenia konsultacji społecznych, zapewniające skuteczne włączanie w proces organizacji pozarządowych, przyczynią się do wzmocnienia partycypacji społecznej w zarządzaniu Aglomeracją.

„Strategii Rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej z perspektywą do 2030 r.” została opracowana z zachowaniem mechanizmów zapewniających realną partycypację społeczną. W trakcie prac na dokumencie zapewniono aktywny udział władz, instytucji, partnerów oraz mieszkańców Aglomeracji Wałbrzyskiej poprzez takie formy partycypacji jak: warsztaty strategiczne, otwarty nabór projektów oraz konsultacje społeczne projektu dokumentu.

Na stronach internetowych 22 gmin tworzących Aglomerację Wałbrzyską opublikowano projekt Strategii, a także zaproszenie Prezydenta/Burmistrza/Wójta do udziału w konsultacjach społecznych projektu dokumentu „Strategia Aglomeracji Wałbrzyskiej z perspektywą do 2030”. Konsultacje prowadzone były w dniach 22 marca 2018 r. – 23 kwietnia 2018 r. w formie przyjmowania propozycji, uwag i opinii przekazywanych za pośrednictwem formularza elektronicznego znajdującego się pod adresem <http://strategia2030.badanie.net/>

Wzór formularza elektronicznego został również udostępniony celem umożliwienia wniesienia uwag, propozycji i opinii w formie papierowej.

W związku z powyższym uwagi, propozycje i opinie do projektu „Strategii Aglomeracji Wałbrzyskiej z perspektywą do 2030” można było zgłaszać:

- w wersji elektronicznej poprzez aplikację webowa – dostępną z wykorzystaniem przeglądarki internetowej pod adresem <http://strategia2030.badanie.net/>
- w wersji papierowej – wypełniony formularz należy złożyć urzędzie gminy na terenie Aglomeracji Wałbrzyskiej

W okresie od 22 marca do 23 kwietnia 2018 r. odbyły się również 4 spotkania konsultacyjne w Wałbrzychu, Świdnicy, Nowej Rudzie i Kamiennej Górze.

W wyniku konsultacji zgłoszono 32 uwagi, w tym dwie natury technicznej. Spośród zgłoszonych uwag, propozycji i opinii 17 zostało uwzględnionych w całości, 11 częściowo uwzględnionych, a 4 uwagi nie zostały uwzględnione. Najwięcej – 20 uwag – zgłosiły jednostki samorządu terytorialnego (gminy tworzące AW i ich jednostki podległe). Pozostałych 12 uwag zostało zgłoszonych przez organizacje pozarządowe (10), PTTK Oddział Ziemi Wałbrzyskiej (1) oraz PREFEKT Spółka z o.o. Świebodzice (1).

Dnia 19 marca 2018 r. Prezydent Miasta Wałbrzycha wystąpił, do Dolnośląskiego Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego (DPWIS) oraz Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska (RDOŚ), z prośbą o uzgodnienie odstąpienia od obowiązku przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko projektu dokumentu pn. „Strategia Rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej z perspektywą do 2030 r.”

Dolnośląski Państwowy Wojewódzki Inspektor Sanitarny we Wrocławiu, pismem z dnia 29 marca 2018 r. poinformował, iż z treści przekazanych materiałów wynika, że przedmiotowy dokument należy do grupy projektów innych niż wymienione w art. 46 ust. 1 i 2 Ustawy z dnia 3 października 2008r., o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko [Uoos] (Dz. U. z 2017 r., poz. 1405 z późn. zm.). W związku z powyższym uzgodnienia, co do ewentualnej potrzeby przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko dla przekazanego projektu dokumentu należy dokonać z organem wymienionym w art. 57 ustawy Uoos tj. z regionalnym dyrektorem ochrony środowiska. Jednocześnie DPWIS zastrzegł, iż przeprowadzenie strategicznej oceny oddziaływania na środowisko może być wymagane, jeżeli organ właściwy, o którym mowa w art. 57 (RDOŚ) stwierdzi, że projekt dokumentu wyznacza ramy dla późniejszej realizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko lub że realizacja postanowień danego dokumentu może spowodować znaczące oddziaływanie na środowisko.

Dnia 20 kwietnia 2018 r. Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska we Wrocławiu wyraził pisemną opinię (znak WSI.410.158.2018.KM), iż dla Strategii Rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej z perspektywą do 2030 r. **nie jest wymagane przeprowadzenie strategicznej oceny oddziaływania na środowisko**. W opinii RDOŚ przedmiotowa Strategia jest dokumentem kierunkowym, a wskazane w niej działania mają charakter ogólny i nie wyznaczają jednoznacznie określonych inwestycji. W związku z powyższym realizacja postanowień ww. dokumentu nie wpływa znacząco negatywnie na środowisko przyrodnicze oraz obszary chronione znajdujące się na terenie Aglomeracji Wałbrzyskiej. Jednocześnie RDOŚ zwrócił uwagę, że przed przystąpieniem do prac remontowych związanych z termomodernizacją budynków mieszkalnych należy we współpracy za specjalistą ornitologiem i chiropterologiem dokonać przeglądu obiektu budowlanego pod kątem ewentualnego występowania schronień zwierząt (ptaków i nietoperzy) oraz zaplanować prace remontowe w sposób uwzględniający ochronę ww. grup zwierząt.

Reasumując powyższe należy stwierdzić, że „Strategia Rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej z perspektywą do 2030 r.” nie jest planem konkretnych zidentyfikowanych przedsięwzięć, które generowałyby istotne oddziaływanie na środowisko, a stanowi jedynie informacje o planowanych kierunkach rozwoju 22 gmin tworzących Aglomerację Wałbrzyską. Strategia wyznacza jedynie ramy dla późniejszej realizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko. W związku z powyższym dla przedmiotowego dokumentu nie jest wymagane przeprowadzenie strategicznej oceny oddziaływania na środowisko.

Analiza dokumentów planujących rozwój wykazała, że większość dokumentów strategicznych gmin i powiatów jest niespójna ze Strategią AW 2030 w zakresie okresu ich obowiązywania tzn. nie wykraczają poza rok. 2020. W pozostałych zakresach niespójności nie stwierdzono.

SPIS RYSUNKÓW

Rysunek 1 Położenie Aglomeracji Wałbrzyskiej na tle Polski	4
Rysunek 2 Położenie Aglomeracji Wałbrzyskiej na tle Województwa Dolnośląskiego	5
Rysunek 3. Liczba podmiotów gospodarczych – sektor prywatny w 2016 r.	7
Rysunek 4. Liczba podmiotów wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. mieszkańców w 2016 r. [szt.]	8
Rysunek 5. Zmiana (%) liczby podmiotów wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. Mieszkańców rok 2016 w porównaniu do roku 2012 (Rok 2012 = 100)	10
Rysunek 6. Udział nowo zarejestrowanych podmiotów sektora kreatywnego w liczbie nowo zarejestrowanych podmiotów ogółem w 2016 r. [%].....	12
Rysunek 7. Zmiana (%) liczby ludności rok 2016 w porównaniu do roku 2012 (Rok 2012 = 100)	21
Rysunek 8. Przyrost naturalny na 1000 ludności w 2016 r. [os.].....	24
Rysunek 9. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym [%]	25
Rysunek 10. Liczba fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych na 10 tys. mieszkańców w 2016 r.	29
Rysunek 11. Liczba przychodni na 10 tys. ludności	36
Rysunek 12. Liczba klubów sportowych w 2016 r.	39
Rysunek 13. Odsetek gospodarstw domowych korzystających z instalacji kanalizacyjnej w 2015 r. [%]	41
Rysunek 14. Podstawowy układ drogowy Aglomeracji Wałbrzyskiej.	46
Rysunek 15. Regiony gospodarki odpadami	52
Rysunek 16. Natura 2000 Obszary siedliskowe i ptasie w Aglomeracji Wałbrzyskie	56
Rysunek 17. Logika interwencji.	59
Rysunek 18. Podmioty wdrażające Strategię	83
Rysunek 19. Schemat wdrażania Strategii	85

SPIS WYKRESÓW

Wykres 1. Saldo migracji na 1 tys. mieszkańców w Aglomeracji Wałbrzyskiej w latach 2004, 2012, 2016 [os.] ..	22
Wykres 2. Zmiana (%) udziału mieszkańców żyjących w ubóstwie w 2016 r. w stosunku do roku 2012 (Rok 2012=100)	27
Wykres 3. Liczba lokali socjalnych w Aglomeracji Wałbrzyskiej w latach 2012-2015	28
Wykres 4. Liczba dzieci w wieku 3-5 lat przypadające na jedno miejsce w placówce wychowania przedszkolnego	31
Wykres 5. Zmiana (%) liczby uczniów w szkołach podstawowych rok 2016 w porównaniu do roku 2012 (Rok 2012 = 100)	32

SPIS TABEL

Tabela 1 Wybór celów, priorytetów i działań Strategii Aglomeracji Wałbrzyskiej z perspektywą do 2030 r	61
Tabela 2. Matryca logiczna problemów i celów.	62
Tabela 3. Matryca zgodności priorytetów Celu 1 z wybranymi dokumentami strategicznymi o randze regionalnej i ponadregionalnej	67
Tabela 4. Matryca zgodności priorytetów Celu 2 z wybranymi dokumentami strategicznymi o randze regionalnej i ponadregionalnej	77
Tabela 5. Matryca zgodności priorytetów Celu 3 z wybranymi dokumentami strategicznymi o randze regionalnej i ponadregionalnej	82
Tabela 6. Budżet zgłoszonych projektów wg sfer	86

SPIS TABEL

Tabela 1. Podmioty gospodarcze – sektor prywatny	93
Tabela 2. Podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. mieszkańców	96
Tabela 3. Udział nowo zarejestrowanych podmiotów sektora kreatywnego w liczbie nowo zarejestrowanych podmiotów ogółem	97
Tabela 4. Ludność gmin Aglomeracji Wałbrzyskiej w latach 2004-2016	98
Tabela 5. Saldo migracji (na 1 tys. mieszkańców) w Aglomeracji Wałbrzyskiej w latach 2004-2016	99
Tabela 6. Przemiany potencjału demograficznego w Aglomeracji Wałbrzyskiej	100
Tabela 7. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym	101
Tabela 8. Odsetek mieszkańców żyjących w ubóstwie w latach 2012-2016	102
Tabela 9. Lokale socjalne i ich pow. użytkowa w Aglomeracji Wałbrzyskiej	103
Tabela 10. Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 10 tys. mieszkańców	104
Tabela 11. Infrastruktura przedszkolna	105
Tabela 12. Wychowanie przedszkolne	107
Tabela 13. Uczniowie w szkołach podstawowych	111
Tabela 14. Wyniki ze sprawdzianu szóstych klas oraz egzaminów gimnazjalnych	112
Tabela 15. Przychodnie na 10 tys. ludności	113
Tabela 16. Kultura fizyczna	114
Tabela 17. Odsetek gospodarstw domowych korzystających z instalacji wodociągowej, kanalizacyjnej i gazowej	115
Tabela 18. Zasoby mieszkaniowe w Aglomeracji Wałbrzyskiej	118
Tabela 19. Odpady zmieszane zbierane w Aglomeracji Wałbrzyskiej w latach 2005-2016 w podziale na gminy (na mieszkańca)	119
Tabela 20. Obszary prawnie chronione w Aglomeracji Wałbrzyskiej (w ha)	120

TABELA 1. PODMIOTY GOSPODARCZE – SEKTOR PRYWATNY

Gmina	2004	2012	2016	Rok 2004 = 100	Rok 2012 = 100
Boguszów-Gorce					
Sektor prywatny ogółem	1201	1229	1199	99,8	97,6
Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	878	758	723	82,3	95,4
Spółki handlowe	29	36	39	134,5	108,3
Spółki z udziałem kapitału zagranicznego	4	8	7	175,0	87,5
Czarny Bór					
Sektor prywatny ogółem	312	378	373	119,6	98,7
Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	268	316	302	112,7	95,6
Spółki handlowe	6	10	17	283,3	170,0
Spółki z udziałem kapitału zagranicznego	2	3	3	150,0	100,0
Głuszycza					
Sektor prywatny ogółem	736	741	803	109,1	108,4
Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	559	470	471	84,3	100,2
Spółki handlowe	23	24	31	134,8	129,2
Spółki z udziałem kapitału zagranicznego	8	8	7	87,5	87,5
Jedlina-Zdrój					
Sektor prywatny ogółem	409	466	474	115,9	101,7
Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	331	362	374	113,0	103,3
Spółki handlowe	14	20	23	164,3	115,0
Spółki z udziałem kapitału zagranicznego	5	6	6	120,0	100,0
gm. Kamienna Góra					
Sektor prywatny ogółem	1774	1983	1915	107,9	96,6
Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	1320	1341	1206	91,4	89,9
Spółki handlowe	108	138	139	128,7	100,7
Spółki z udziałem kapitału zagranicznego	40	50	50	125,0	100,0
gw. Kamienna Góra					
Sektor prywatny ogółem	491	687	709	144,4	103,2
Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	411	584	593	144,3	101,5
Spółki handlowe	19	19	21	110,5	110,5
Spółki z udziałem kapitału zagranicznego	2	3	3	150,0	100,0

Lubawka					
Sektor prywatny ogółem	682	876	842	123,5	96,1
Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	539	640	593	110,0	92,7
Spółki handlowe	30	42	52	173,3	123,8
Spółki z udziałem kapitału zagranicznego	13	16	18	138,5	112,5
Mioszów					
Sektor prywatny ogółem	555	610	614	110,6	100,7
Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	414	405	397	95,9	98,0
Spółki handlowe	16	20	22	137,5	110,0
Spółki z udziałem kapitału zagranicznego	4	6	5	125,0	83,3
gm. Nowa Ruda					
Sektor prywatny ogółem	2228	2187	2163	97,1	98,9
Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	1743	1483	1399	80,3	94,3
Spółki handlowe	90	108	110	122,2	101,9
Spółki z udziałem kapitału zagranicznego	35	37	36	102,9	97,3
gw. Nowa Ruda					
Sektor prywatny ogółem	773	789	780	100,9	98,9
Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	682	660	630	92,4	95,5
Spółki handlowe	25	31	35	140,0	112,9
Spółki z udziałem kapitału zagranicznego	14	14	15	107,1	107,1
Szczawno-Zdrój					
Sektor prywatny ogółem	972	1061	1077	110,8	101,5
Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	748	749	747	99,9	99,7
Spółki handlowe	48	64	75	156,3	117,2
Spółki z udziałem kapitału zagranicznego	16	15	15	93,8	100,0
Stare Bogaczowice					
Sektor prywatny ogółem	317	366	387	122,1	105,7
Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	268	300	308	114,9	102,7
Spółki handlowe	15	20	25	166,7	125,0
Spółki z udziałem kapitału zagranicznego	4	4	4	100,0	100,0
Świebodzice					
Sektor prywatny ogółem	2199	2135	2153	97,9	100,8
Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	1775	1518	1474	83,0	97,1

Spółki handlowe	132	157	188	142,4	119,7
Spółki z udziałem kapitału zagranicznego	39	41	43	110,3	104,9
Walim					
Sektor prywatny ogółem	442	500	524	118,6	104,8
Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	351	364	368	104,8	101,1
Spółki handlowe	24	34	41	170,8	120,6
Spółki z udziałem kapitału zagranicznego	4	6	6	150,0	100,0
Wałbrzych					
Sektor prywatny ogółem	13092	12899	12622	96,4	97,9
Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	9688	8313	7777	80,3	93,6
Spółki handlowe	778	851	958	123,1	112,6
Spółki z udziałem kapitału zagranicznego	143	142	150	104,9	105,6
Świdnica					
Sektor prywatny ogółem	7541	8047	8058	106,9	100,1
Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	5544	5148	4904	88,5	95,3
Spółki handlowe	454	604	728	160,4	120,5
Spółki z udziałem kapitału zagranicznego	113	153	167	147,8	109,2
Jaworzyna Śląska					
Sektor prywatny ogółem	561	726	745	132,8	102,6
Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	445	518	526	118,2	101,5
Spółki handlowe	24	30	36	150,0	120,0
Spółki z udziałem kapitału zagranicznego	11	13	15	136,4	115,4
Strzegom					
Sektor prywatny ogółem	2381	2587	2714	114,0	104,9
Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	1802	1850	1897	105,3	102,5
Spółki handlowe	131	146	173	132,1	118,5
Spółki z udziałem kapitału zagranicznego	39	38	35	89,7	92,1
Żarów					
Sektor prywatny ogółem	792	1030	1030	130,1	100,0
Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	648	720	688	106,2	95,6
Spółki handlowe	36	67	89	247,2	132,8
Spółki z udziałem kapitału zagranicznego	8	20	26	325,0	130,0

Dobromierz					
Sektor prywatny ogółem	329	393	392	119,1	99,7
Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	264	305	288	109,1	94,4
Spółki handlowe	17	25	30	176,5	120,0
Spółki z udziałem kapitału zagranicznego	10	10	10	100,0	100,0
Marcinowice					
Sektor prywatny ogółem	402	502	568	141,3	113,1
Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	294	376	420	142,9	111,7
Spółki handlowe	39	41	52	133,3	126,8
Spółki z udziałem kapitału zagranicznego	15	17	17	113,3	100,0
gw. Świdnica					
Sektor prywatny ogółem	1120	1418	1523	136,0	107,4
Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	944	1194	1260	133,5	105,5
Spółki handlowe	52	62	81	155,8	130,6
Spółki z udziałem kapitału zagranicznego	12	10	13	108,3	130,0
Aglomeracja Wałbrzyska					
Sektor prywatny ogółem	39309	41610	41665	106,0	100,1
Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	29916	28374	27347	91,4	96,4
Spółki handlowe	2110	2549	2965	140,5	116,3
Spółki z udziałem kapitału zagranicznego	541	620	651	120,3	105,0
Dolny Śląsk					
Sektor prywatny ogółem	288627	321590	342052	118,5	106,4
Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	228244	232065	234658	102,8	101,1
Spółki handlowe	17648	28093	37458	212,3	133,3
Spółki z udziałem kapitału zagranicznego	5082	6910	8039	158,2	116,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL.

TABELA 2. PODMIOTY WPISANE DO REJESTRU REGON NA 10 TYS. MIESZKAŃCÓW

Gmina	2004	2012	2016	Rok 2004 = 100	Rok 2012 = 100	Dolny Śląsk = 100 Rok 2012	Dolny Śląsk = 100 Rok 2016
Boguszów-Gorce	992	947	971	97,9	102,5	81,9	78,1
Czarny Bór	780	806	800	102,6	99,3	69,7	64,3

Głuszyca	879	986	1090	124,0	110,5	85,3	87,6
Jedlina-Zdrój	1118	950	992	88,7	104,4	82,2	79,7
gm. Kamienna Góra	1055	1148	1169	110,8	101,8	99,3	94,0
gw. Kamienna Góra	672	778	803	119,5	103,2	67,3	64,5
Lubawka	814	864	871	107,0	100,8	74,7	70,0
Mieroszów	951	1055	1102	115,9	104,5	91,3	88,6
gm. Nowa Ruda	1067	1106	1135	106,4	102,6	95,7	91,2
gw. Nowa Ruda	693	674	687	99,1	101,9	58,3	55,2
Szczawno-Zdrój	1921	1892	2006	104,4	106,0	163,7	161,3
Stare Bogaczowice	826	881	927	112,2	105,2	76,2	74,5
Świebodzice	1085	1061	1106	101,9	104,2	91,8	88,9
Walim	1002	1050	1126	112,4	107,2	90,8	90,5
Wałbrzych	1123	1176	1212	107,9	103,1	101,7	97,4
Świdnica	1330	1402	1450	109,0	103,4	121,3	116,6
Jaworzyna Śląska	720	750	782	108,6	104,3	64,9	62,9
Strzegom	1006	1043	1130	112,3	108,3	90,2	90,8
Żarów	820	880	883	107,7	100,3	76,1	71,0
Dobromierz	776	751	776	100,0	103,3	65,0	62,4
Marcinowice	741	795	897	121,1	112,8	68,8	72,1
gw. Świdnica	839	868	914	108,9	105,3	75,1	73,5
Aglomeracja Wałbrzyska	964	994	1038	107,6	104,4	86,0	83,4
Dolny Śląsk	1101	1156	1244	113,0	107,6	100,0	100,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL.

TABELA 3. UDZIAŁ NOWO ZAREJESTROWANYCH PODMIOTÓW SEKTORA KREATYWNEGO W LICZBIE NOWO ZAREJESTROWANYCH PODMIOTÓW OGÓŁEM

Gmina	2012	2016	Rok 2012 = 100	Dolny Śląsk = 100 Rok 2012	Dolny Śląsk = 100 Rok 2016
Boguszów-Gorce	5,9	2,2	37,3	103,5	34,4
Czarny Bór	0,0	8,3	-	0,0	129,7
Głuszycza	1,9	3,1	163,2	33,3	48,4
Jedlina-Zdrój	2,6	2,4	92,3	45,6	37,5
gm. Kamienna Góra	4,4	2,6	59,1	77,2	40,6
gw. Kamienna Góra	2,4	7,5	312,5	42,1	117,2
Lubawka	4,5	0,0	0,0	78,9	0,0
Mioszów	7,0	9,6	137,1	122,8	150,0
gm. Nowa Ruda	4,4	2,4	54,5	77,2	37,5
gw. Nowa Ruda	13,0	1,7	13,1	228,1	26,6
Szczawno-Zdrój	6,7	6,7	100,0	117,5	104,7
Stare Bogaczowice	0,0	7,9	-	0,0	123,4
Świebodzice	4,8	7,0	145,8	84,2	109,4
Walim	0,0	2,3	-	0,0	35,9
Wałbrzych	5,6	5,5	98,2	98,2	85,9
Świdnica	6,0	7,9	131,7	105,3	123,4
Jaworzyna Śląska	6,1	5,6	91,8	107,0	87,5
Strzegom	3,8	4,7	123,7	66,7	73,4
Żarów	4,9	6,8	138,8	86,0	106,3
Dobromierz	4,9	0,0	0,0	86,0	0,0
Marcinowice	7,5	8,8	117,3	131,6	137,5
gw. Świdnica	6,6	6,8	103,0	115,8	106,3
Aglomeracja Wałbrzyska	4,7	5,0	106,6	82,1	78,0
Dolny Śląsk	5,7	6,4	112,3	100,0	100,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL.

TABELA 4. LUDNOŚĆ GMIN AGLOMERACJI WAŁBRZYSKIEJ W LATACH 2004-2016.

Gmina	2004	2012	2016	Rok 2004 = 100	Rok 2012 = 100	Dolny Śląsk = 100 Rok 2012	Dolny Śląsk = 100 Rok 2016
Boguszów-Gorce	16815	16417	15733	93,6	95,8	0,6	0,5
Czarny Bór	4804	4850	4861	101,2	100,2	0,2	0,2
Głuszycza	9379	9040	8777	93,6	97,1	0,3	0,3
Jedlina-Zdrój	5155	5033	4930	95,6	98,0	0,2	0,2
gm. Kamienna Góra	21675	20342	19522	90,1	96,0	0,7	0,7
gw. Kamienna Góra	8663	9007	9042	104,4	100,4	0,3	0,3
Lubawka	11728	11477	11109	94,7	96,8	0,4	0,4
Mieroszów	7582	7212	6948	91,6	96,3	0,2	0,2
gm. Nowa Ruda	24697	23475	22636	91,7	96,4	0,8	0,8
gw. Nowa Ruda	12323	12163	11814	95,9	97,1	0,4	0,4
Szczawno-Zdrój	5544	5882	5692	102,7	96,8	0,2	0,2
Stare Bogaczo- wice	4112	4245	4259	103,6	100,3	0,1	0,1
Świebodzice	23233	23306	22901	98,6	98,3	0,8	0,8
Walim	5751	5754	5588	97,2	97,1	0,2	0,2
Wałbrzych	127566	119171	114568	89,8	96,1	4,1	3,9
Świdnica	60541	59737	57959	95,7	97,0	2,0	2,0
Jaworzyna Śląska	10294	10468	10342	100,5	98,8	0,4	0,4
Strzegom	27220	26991	26207	96,3	97,1	0,9	0,9
Żarów	12340	12655	12565	101,8	99,3	0,4	0,4
Dobromierz	5487	5381	5323	97,0	98,9	0,2	0,2
Marcinowice	6560	6480	6502	99,1	100,3	0,2	0,2
gw. Świdnica	15181	16719	17140	112,9	102,5	0,6	0,6
Aglomeracja Wałbrzyska	426650	415805	404418	94,8	97,3	14,3	13,9
Dolny Śląsk	2890967	2914362	2903710	100,4	99,6	100,0	100,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL.

TABELA 5. SALDO MIGRACJI (NA 1 TYS. MIESZKAŃCÓW) W AGLOMERACJI WAŁBRZYSKIEJ W LATACH 2004-2016

Gmina	2004	2012	2016
Boguszów-Gorce	-2,5	-5,6	-4,9
Czarny Bór	-1,5	-2,9	4,1
Głuszycza	-1,6	-3,6	0,0
Jedlina-Zdrój	-3,7	-5,4	4,0
gm. Kamienna Góra	-5,1	-6,4	-4,8
gw. Kamienna Góra	-1,6	2,2	0,7

Gmina	2004	2012	2016
Lubawka	0,8	-2,5	-1,7
Mieroszów	-3,4	-6,6	-1,7
gm. Nowa Ruda	-6,1	-5,7	-2,9
gw. Nowa Ruda	3,6	-1,1	-0,8
Stare Bogaczowice	4,4	3,3	0,7
Szczawno-Zdrój	4,3	-4,9	4,6
Świebodzice	-1,3	2,7	-1,5
Walim	-0,5	4,9	0,7
Wałbrzych	-4,7	-2,8	-2,7
Świdnica	-5,0	-5,3	-2,7
Jaworzyna Śląska	-0,7	-2,8	-0,4
Strzegom	-4,7	-2,6	-4,4
Żarów	0,6	0,6	-0,2
Dobromierz	-2,2	-6,5	5,6
Marcinowice	2,4	-3,1	-4,2
gw. Świdnica	5,0	13,5	2,7
Aglomeracja Wałbrzyska	-1,1	-1,8	-0,4
Dolny Śląsk	-0,5	0,3	1,0

Źródło: opracowanie na podstawie Perspektywy Rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej. Analiza sytuacyjna.

TABELA 6. PRZEMIANY POTENCJAŁU DEMOGRAFICZNEGO W AGLOMERACJI WAŁBRZYSKIEJ.

Gmina	Ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym			Przyrost naturalny na 1000 ludności		
	2004	2012	2016	2004	2012	2016
Boguszów-Gorce	90,1	116,6	140,6	-2,5	-2,2	-6,0
Czarny Bór	50,6	74,0	88,2	0,8	0,2	1,2
Głuszycza	85,8	113,9	145,6	-2,9	-3,1	-4,6
Jedlina-Zdrój	95,6	117,3	138,2	-7,8	-3,8	-9,9
gm. Kamienna Góra	87,3	124,0	154,8	-2,3	-4,7	-4,1
gw. Kamienna Góra	54,4	67,1	84,4	-0,3	-1,3	1,4
Lubawka	74,4	99,6	128,6	-3,0	-3,6	-3,2
Mieroszów	86,0	120,8	137,7	-5,4	-6,3	-8,5
gm. Nowa Ruda	99,2	143,7	174,1	-3,1	-5,2	-6,3
gw. Nowa Ruda	83,4	103,9	121,2	-2,3	-4,8	-6,3
Szczawno-Zdrój	156,4	164,0	198,8	-9,1	-8,1	-8,1
Stare Bogaczowice	72,1	92,3	108,9	-2,4	-4,5	-2,8
Świebodzice	83,9	114,4	140,0	-2,3	-4,0	-3,6
Walim	81,2	108,4	131,5	-3,6	-1,7	-3,2
Wałbrzych	106,8	140,6	168,8	-4,8	-5,9	-6,4
Świdnica	85,3	132,5	163,1	-1,1	-2,8	-2,8
Jaworzyna Śląska	68,6	85,6	101,6	-4,1	-0,4	0,2
Strzegom	70,2	101,0	126,3	0,0	-0,5	-3,4
Żarów	67,9	88,1	106,9	0,0	-0,7	0,2
Dobromierz	70,9	87,8	101,7	0,4	-3,5	-4,5
Marcinowice	53,1	70,3	89,1	2,3	-0,3	0,6
gw. Świdnica	61,2	75,1	88,7	-0,5	0,1	1,1
Aglomeracja Wałbrzyska	81,1	106,4	129,0	-2,4	-3,1	-3,6
Dolny Śląsk	79,1	107,2	126,3	-1,2	-1,1	-1,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL

TABELA 7. UDZIAŁ BEZROBOTNYCH ZAREJESTROWANYCH W LICZBIE LUDNOŚCI W WIEKU PRODUKCYJNYM

Gmina	2004	2012	2016	Rok 2004 = 100	Rok 2012 = 100	Dolny Śląsk = 100 Rok 2012	Dolny Śląsk = 100 Rok 2016
Boguszów-Gorce	20,5	14,2	9,2	44,9	64,8	171,1	191,7
Czarny Bór	16,8	13,1	6,8	40,5	51,9	157,8	141,7
Głuszycza	17,6	11,9	5,4	30,7	45,4	143,4	112,5
Jedlina-Zdrój	19,0	9,3	6,0	31,6	64,5	112,0	125,0
gm. Kamienna Góra	14,4	12,2	5,5	38,2	45,1	147,0	114,6
gw. Kamienna Góra	14,7	10,5	4,9	33,3	46,7	126,5	102,1
Lubawka	17,8	11,0	4,8	27,0	43,6	132,5	100,0
Mioszów	20,7	10,6	6,6	31,9	62,3	127,7	137,5
gm. Nowa Ruda	18,6	13,9	7,1	38,2	51,1	167,5	147,9
gw. Nowa Ruda	21,4	15,7	8,4	39,3	53,5	189,2	175,0
Szczawno-Zdrój	14,8	8,4	5,4	36,5	64,3	101,2	112,5
Stare Bogaczowice	17,3	9,1	5,5	31,8	60,4	109,6	114,6
Świebodzice	15,6	9,1	6,3	40,4	69,2	109,6	131,3
Walim	23,3	13,9	8,9	38,2	64,0	167,5	185,4
Wałbrzych	16,8	10,5	5,6	33,3	53,3	126,5	116,7
Świdnica	14,1	7,4	4,3	30,5	58,1	89,2	89,6
Jaworzyna Śląska	15,4	8,0	4,5	29,2	56,3	96,4	93,8
Strzegom	18,3	11,6	6,4	35,0	55,2	139,8	133,3
Żarów	15,8	6,9	3,4	21,5	49,3	83,1	70,8
Dobromierz	18,3	13,4	9,8	53,6	73,1	161,4	204,2
Marcinowice	14,1	7,1	4,7	33,3	66,2	85,5	97,9
gw. Świdnica	15,6	7,3	4,2	26,9	57,5	88,0	87,5
Aglomeracja Wałbrzyska	17,3	10,7	6,1	35,1	56,8	128,9	127,1
Dolny Śląsk	13,6	8,3	4,8	35,3	57,8	100,0	100,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL.

TABELA 8. ODSETEK MIESZKAŃCÓW ŻYJĄCYCH W UBÓSTWIE W LATACH 2012-2016

Gmina	2012	2016	Rok 2012 = 100
Boguszów-Gorce	8,3	7,1	85,5
Czarny Bór	8,5	4,9	57,6
Głuszycza	6,2	4,0	64,5
Jedlina-Zdrój	5,1	4,2	82,4
gm. Kamienna Góra	5,9	4,3	72,9
gw. Kamienna Góra	5,2	3,9	75,0
Lubawka	5,6	3,5	62,5
Mieroszów	6,4	4,1	64,1
gm. Nowa Ruda	5,6	4,5	80,4
gw. Nowa Ruda	4,8	3,6	75,0
Szczawno-Zdrój	4,9	3,8	77,6
Stare Bogaczowice	5,2	4,7	90,4
Świebodzice	4,7	3,7	78,7
Walim	8,8	6,8	77,3
Wałbrzych	7,4	5,8	78,4
Świdnica	4,1	3,3	80,5
Jaworzyna Śląska	6,5	3,8	58,5
Strzegom	8,4	4,6	54,8
Żarów	2,5	2,6	104,0
Dobromierz	13,5	10,6	78,5
Marcinowice	5,3	4,5	84,9
gw. Świdnica	5,4	3,7	68,5
Aglomeracja Wałbrzyska	6,3	4,6	73,8
Dolny Śląsk	4,7	3,4	72,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL.

TABELA 9. LOKALE SOCJALNE I ICH POW. UŻYTKOWA W AGLOMERACJI WAŁBRZYSKIEJ

Gmina	Lokale socjalne			Powierzchnia mieszkań socjalnych w m ²		
	2012	2015	Rok 2012 = 100	2012	2015	Rok 2012 = 100
Boguszów-Gorce	110	132	120,0	3772	4759	126,2
Czarny Bór	9	11	122,2	286	423	147,9
Głuszycza	61	34	55,7	2201	979	44,5
Jedlina-Zdrój	38	38	100,0	992	1033	104,1
gm. Kamienna Góra	105	118	112,4	2472	2882	116,6
gw. Kamienna Góra	22	20	90,9	666	639	95,9
Lubawka	63	81	128,6	1623	2088	128,7
Mieroszów	59	65	110,2	1509	1687	111,8
gm. Nowa Ruda	121	145	119,8	4194	4947	118,0
gw. Nowa Ruda	23	26	113,0	517	631	122,1
Szczawno-Zdrój	16	19	118,8	364	432	118,7
Stare Bogaczowice	10	11	110,0	464	490	105,6
Świebodzice	145	141	97,2	4201	4142	98,6
Walim	35	38	108,6	763	815	106,8
Wałbrzych	442	687	155,4	15914	25672	161,3
Świdnica	504	561	111,3	19722	21847	110,8
Jaworzyna Śląska	78	78	100,0	2154	2154	100,0
Strzegom	107	115	107,5	3647	3904	107,0
Żarów	26	32	123,1	519	634	122,2
Dobromierz	5	3	60,0	110	60	54,5
Marcinowice	5	5	100,0	202	202	100,0
gw. Świdnica	20	29	145,0	781	1188	152,1
Aglomeracja Wałbrzyska	2004	2389	119,2	67073	81608	121,7
Dolny Śląsk	8308	9676	116,5	259001	304839	117,7

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL.

TABELA 10. FUNDACJE, STOWARZYSZENIA I ORGANIZACJE SPOŁECZNE NA 10 TYS. MIESZKAŃCÓW

Gmina	2005	2012	2016	Rok 2005 = 100	Rok 2012 = 100	Dolny Śląsk = 100 Rok 2016
Boguszów-Gorce	13	18	24	184,6	133,3	60,0
Czarny Bór	39	47	53	135,9	112,8	132,5
Głuszycza	11	22	30	272,7	136,4	75,0
Jedlina-Zdrój	8	22	37	462,5	168,2	92,5
gm. Kamienna Góra	21	28	35	166,7	125,0	87,5
gw. Kamienna Góra	18	39	50	277,8	128,2	125,0
Lubawka	21	33	40	190,5	121,2	100,0
Mieroszów	15	31	45	300,0	145,2	112,5
gm. Nowa Ruda	14	17	22	157,1	129,4	55,0
gw. Nowa Ruda	13	24	30	230,8	125,0	75,0
Szczawno-Zdrój	25	32	49	196,0	153,1	122,5
Stare Bogaczowice	12	26	40	333,3	153,8	100,0
Świebodzice	9	15	21	233,3	140,0	52,5
Walim	25	35	52	208,0	148,6	130,0
Wałbrzych	20	29	35	175,0	120,7	87,5
Świdnica	19	30	41	215,8	136,7	102,5
Jaworzyna Śląska	15	23	27	180,0	117,4	67,5
Strzegom	15	21	27	180,0	128,6	67,5
Żarów	23	29	37	160,9	127,6	92,5
Dobromierz	18	32	45	250,0	140,6	112,5
Marcinowice	21	29	42	200,0	144,8	105,0
gw. Świdnica	8	14	20	250,0	142,9	50,0
Aglomeracja Wałbrzyska	17	27	36	214,4	135,0	90,0
Dolny Śląsk	21	32	40	190,5	125,0	100,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL.

TABELA 11. INFRASTRUKTURA PRZEDSZKOLNA

Gmina	2004	2012	2016	Rok 2004 = 100	Rok 2012 = 100
Boguszów-Gorce					
Miejsca	215	288	300	139,5	104,2
Liczba dzieci	197	238	330	167,5	138,7
Czarny Bór					
Miejsca	125	120	120	96,0	100,0
Liczba dzieci	105	112	131	124,8	117,0
Głuszycza					

Miejsca	106	157	153	144,3	97,5
Liczba dzieci	96	147	189	196,9	128,6
Jedlina-Zdrój					
Miejsca	84	75	75	89,3	100,0
Liczba dzieci	80	75	101	126,3	134,7
gm. Kamienna Góra					
Miejsca	393	598	548	139,4	91,6
Liczba dzieci	404	547	521	129,0	95,2
gw. Kamienna Góra					
Miejsca	25	25	150	600,0	600,0
Liczba dzieci	25	25	214	856,0	856,0
Lubawka					
Miejsca	231	255	263	113,9	103,1
Liczba dzieci	205	270	285	139,0	105,6
Mieroszów					
Miejsca	177	180	200	113,0	111,1
Liczba dzieci	145	153	183	126,2	119,6
gm. Nowa Ruda					
Miejsca	221	275	366	165,6	133,1
Liczba dzieci	197	264	456	231,5	172,7
gw. Nowa Ruda					
Miejsca	337	332	342	101,5	103,0
Liczba dzieci	246	304	316	128,5	103,9
Szczawno-Zdrój					
Miejsca	100	125	153	153,0	122,4
Liczba dzieci	88	130	151	171,6	116,2
Stare Bogaczowice					
Miejsca	0	0	75	-	-
Liczba dzieci	0	0	99	-	-
Świebodzice					
Miejsca	450	725	734	163,1	101,2
Liczba dzieci	412	616	678	164,6	110,1
Walim					
Miejsca	0	0	0	-	-
Liczba dzieci	0	0	106	-	-
Wałbrzych					
Miejsca	2245	2727	3023	134,7	110,9
Liczba dzieci	1984	2390	2720	137,1	113,8
Świdnica					
Miejsca	1057	1567	1829	173,0	116,7
Liczba dzieci	932	1501	1946	208,8	129,6

Jaworzyna Śląska					
Miejsca	150	150	150	100,0	100,0
Liczba dzieci	90	197	283	314,4	143,7
Strzegom					
Miejsca	518	514	647	124,9	125,9
Liczba dzieci	434	506	777	179,0	153,6
Żarów					
Miejsca	112	227	207	184,8	91,2
Liczba dzieci	104	237	371	356,7	156,5
Dobromierz					
Miejsca	0	0	67	-	-
Liczba dzieci	0	0	138	-	-
Marcinowice					
Miejsca	0	18	25	-	138,9
Liczba dzieci	0	7	75	-	1071,4
gw. Świdnica					
Miejsca	116	208	327	281,9	157,2
Liczba dzieci	104	187	411	395,2	219,8
Aglomeracja Wałbrzyska					
Miejsca	6662	8566	9754	146,4	113,9
Liczba dzieci	5848	7906	10481	179,2	132,6
Dolny Śląsk					
Miejsca	51113	67924	85328	166,9	125,6
Liczba dzieci	46764	65934	92199	197,2	139,8

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL

TABELA 12. WYCHOWANIE PRZEDSZKOLNE

Gmina	2004	2012	2016	Rok 2004 = 100	Rok 2012 = 100
Boguszów-Gorce					
Dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego na 1 tys. dzieci w wieku 3-5 lat	146	501	572	391,8	114,2
Dzieci w wieku 3-5 lat przypadające na jedno miejsce w placówce wychowania przedszkolnego	2,29	1,61	1,37	59,8	85,1
Czarny Bór					
Dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego na 1 tys. dzieci w wieku 3-5 lat	331	705	587	177,3	83,3

Dzieci w wieku 3-5 lat przypadające na jedno miejsce w placówce wychowania przedszkolnego	1,26	1,24	1,15	91,3	92,7
Głuszycza					
Dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego na 1 tys. dzieci w wieku 3-5 lat	223	611	737	330,5	120,6
Dzieci w wieku 3-5 lat przypadające na jedno miejsce w placówce wychowania przedszkolnego	2,28	1,44	1,24	54,4	86,1
Jedlina-Zdrój					
Dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego na 1 tys. dzieci w wieku 3-5 lat	385	581	638	165,7	109,8
Dzieci w wieku 3-5 lat przypadające na jedno miejsce w placówce wychowania przedszkolnego	1,55	2,07	1,73	111,6	83,6
gm. Kamienna Góra					
Dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego na 1 tys. dzieci w wieku 3-5 lat	297	721	743	250,2	103,1
Dzieci w wieku 3-5 lat przypadające na jedno miejsce w placówce wychowania przedszkolnego	1,50	0,90	0,82	54,7	91,1
gw. Kamienna Góra					
Dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego na 1 tys. dzieci w wieku 3-5 lat	82	424	568	692,7	134,0
Dzieci w wieku 3-5 lat przypadające na jedno miejsce w placówce wychowania przedszkolnego	12,64	4,34	1,77	14,0	40,8
Lubawka					
Dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego na 1 tys. dzieci w wieku 3-5 lat	316	576	745	235,8	129,3
Dzieci w wieku 3-5 lat przypadające na jedno miejsce w placówce wychowania przedszkolnego	1,37	1,39	0,91	66,4	65,5
Mieroszów					
Dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego	489	638	745	152,4	116,8

na 1 tys. dzieci w wieku 3-5 lat					
Dzieci w wieku 3-5 lat przypadające na jedno miejsce w placówce wychowania przedszkolnego	1,06	1,23	0,77	72,6	62,6
gm. Nowa Ruda					
Dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego na 1 tys. dzieci w wieku 3-5 lat	269	540	596	221,6	110,4
Dzieci w wieku 3-5 lat przypadające na jedno miejsce w placówce wychowania przedszkolnego	2,69	2,33	1,37	50,9	58,8
gw. Nowa Ruda					
Dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego na 1 tys. dzieci w wieku 3-5 lat	511	668	719	140,7	107,6
Dzieci w wieku 3-5 lat przypadające na jedno miejsce w placówce wychowania przedszkolnego	0,96	1,13	0,89	92,7	78,8
Szczawno-Zdrój					
Dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego na 1 tys. dzieci w wieku 3-5 lat	567	574	838	147,8	146,0
Dzieci w wieku 3-5 lat przypadające na jedno miejsce w placówce wychowania przedszkolnego	0,97	1,24	0,85	87,6	68,5
Stare Bogaczowice					
Dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego na 1 tys. dzieci w wieku 3-5 lat	99	402	527	532,3	131,1
Dzieci w wieku 3-5 lat przypadające na jedno miejsce w placówce wychowania przedszkolnego	0,00	5,08	1,49	-	29,3
Świebodzice					
Dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego na 1 tys. dzieci w wieku 3-5 lat	363	620	775	213,5	125,0
Dzieci w wieku 3-5 lat przypadające na jedno miejsce w placówce wychowania przedszkolnego	1,30	1,00	0,90	69,2	90,0
Walim					

Dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego na 1 tys. dzieci w wieku 3-5 lat	49	385	543	1108,2	141,0
Dzieci w wieku 3-5 lat przypadające na jedno miejsce w placówce wychowania przedszkolnego	0,00	0,00	0,00	-	-
Wałbrzych					
Dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego na 1 tys. dzieci w wieku 3-5 lat	447	687	744	166,4	108,3
Dzieci w wieku 3-5 lat przypadające na jedno miejsce w placówce wychowania przedszkolnego	1,30	1,17	0,90	69,2	76,9
Świdnica					
Dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego na 1 tys. dzieci w wieku 3-5 lat	486	851	1013	208,4	119,0
Dzieci w wieku 3-5 lat przypadające na jedno miejsce w placówce wychowania przedszkolnego	1,43	1,05	0,77	53,8	73,3
Jaworzyna Śląska					
Dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego na 1 tys. dzieci w wieku 3-5 lat	130	482	612	470,8	127,0
Dzieci w wieku 3-5 lat przypadające na jedno miejsce w placówce wychowania przedszkolnego	1,85	2,23	2,23	120,5	100,0
Strzegom					
Dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego na 1 tys. dzieci w wieku 3-5 lat	313	627	776	247,9	123,8
Dzieci w wieku 3-5 lat przypadające na jedno miejsce w placówce wychowania przedszkolnego	1,44	1,45	1,11	77,1	76,6
Żarów					
Dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego na 1 tys. dzieci w wieku 3-5 lat	224	655	799	356,7	122,0
Dzieci w wieku 3-5 lat przypadające na jedno miejsce w placówce wychowania przedszkolnego	3,19	2,03	1,68	52,7	82,8

Dobromierz					
Dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego na 1 tys. dzieci w wieku 3-5 lat	0	241	679	-	281,7
Dzieci w wieku 3-5 lat przypadające na jedno miejsce w placówce wychowania przedszkolnego	0,00	0,00	2,33	-	-
Marcinowice					
Dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego na 1 tys. dzieci w wieku 3-5 lat	9	352	276	3066,7	78,4
Dzieci w wieku 3-5 lat przypadające na jedno miejsce w placówce wychowania przedszkolnego	0,00	10,89	8,12	-	74,6
gw. Świdnica					
Dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego na 1 tys. dzieci w wieku 3-5 lat	152	439	522	343,4	118,9
Dzieci w wieku 3-5 lat przypadające na jedno miejsce w placówce wychowania przedszkolnego	3,86	2,05	1,58	40,9	77,1
Aglomeracja Wałbrzyska					
Dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego na 1 tys. dzieci w wieku 3-5 lat	268	558	671	250,4	120,3
Dzieci w wieku 3-5 lat przypadające na jedno miejsce w placówce wychowania przedszkolnego	2,0	2,1	1,5	75,0	71,4
Dolny Śląsk					
Dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego na 1 tys. dzieci w wieku 3-5 lat	398	702	819	205,8	116,7
Dzieci w wieku 3-5 lat przypadające na jedno miejsce w placówce wychowania przedszkolnego	1,50	1,27	0,97	64,7	76,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL

TABELA 13. UCZNIOWIE W SZKOŁACH PODSTAWOWYCH

Gmina	2004	2012	2016	Rok 2004 = 100	Rok 2012 = 100
Boguszów-Gorce	1094	759	779	71,2	102,6
Czarny Bór	404	327	323	80,0	98,8
Głuszyca	605	447	446	73,7	99,8
Jedlina-Zdrój	314	246	251	79,9	102,0
gm. Kamienna Góra	1549	1086	1022	66,0	94,1
gw. Kamienna Góra	640	544	464	72,5	85,3
Lubawka	834	618	609	73,0	98,5
Mieroszów	554	376	361	65,2	96,0
gm. Nowa Ruda	1565	1044	1019	65,1	97,6
gw. Nowa Ruda	958	607	685	71,5	112,9
Szczawno-Zdrój	261	189	216	82,8	114,3
Stare Bogaczo- wice	251	187	184	73,3	98,4
Świebodzice	1529	1106	1234	80,7	111,6
Walim	317	249	271	85,5	108,8
Wałbrzych	7428	5352	5945	80,0	111,1
Świdnica	3971	2939	3197	80,5	108,8
Jaworzyna Śląska	779	490	521	66,9	106,3
Strzegom	1962	1430	1525	77,7	106,6
Żarów	868	716	753	86,8	105,2
Dobromierz	372	304	307	82,5	101,0
Marcinowice	505	394	385	76,2	97,7
gw. Świdnica	1 075	853	946	88,0	110,9
Aglomeracja Wałbrzyska	27835	20263	21443	77,0	105,8
Dolny Śląsk	189437	146896	163123	86,1	111,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL.

TABELA 14. WYNIKI ZE SPRAWDZIANU SZÓSTYCH KLAS ORAZ EGZAMINÓW GIMNAZJALNYCH

Gmina	Sprawdzian Szóstych klas 2016				Egzamin gimnazjalny 2017				
	Ra- zem	Język pol- ski	Matema- tyka	Angiel- ski	Język pol- ski	Histo- ria i WOS	Matema- tyka	Przed. Przyr.	Język angiel- ski podst.
Boguszów- Gorce	50,6	61,8	38,9	60,6	65,8	53,3	36,1	47,0	56,3

Czarny Bór	55,3	62,4	47,6	60,0	68,6	57,3	43,8	47,6	54,1
Głuszyca	52,6	61,3	43,3	67,9	63,4	51,7	40,6	45,7	59,0
Jedlina-Zdrój	58,0	68,8	46,6	78,0	64,2	52,8	41,2	48,4	52,9
gm. Kamienna Góra	59,5	70,9	47,7	69,1	63,8	55,8	44,1	48,4	61,5
gw. Kamienna Góra	54,9	67,0	42,3	0,0	69,9	54,1	44,1	45,3	52,8
Lubawka	55,3	65,6	44,5	61,8	69,6	59,7	45,4	47,4	63,0
Mieroszów	62,0	67,0	56,6	66,7	67,7	55,3	41,8	48,0	66,1
gm. Nowa Ruda	54,0	66,9	40,6	59,4	65,2	50,7	39,0	46,3	62,7
gw. Nowa Ruda	58,3	67,3	49,0	63,5	69,6	56,6	44,2	50,5	59,8
Szczawno-Zdrój	59,8	70,7	48,4	70,2	74,0	60,7	39,9	51,3	72,1
Stare Bogaczowice	51,7	65,0	38,1	66,5	73,1	58,7	47,8	49,8	86,1
Świebodzice	60,1	70,7	49,1	73,2	67,1	58,0	43,1	51,7	62,7
Walim	53,8	59,7	47,4	63,8	53,1	41,1	37,0	42,5	48,7
Wałbrzych	58,6	68,4	48,3	66,9	66,0	56,8	41,5	49,5	66,2
Świdnica	62,8	71,6	53,4	74,7	68,7	57,4	45,0	51,1	69,4
Jaworzyna Śląska	64,5	72,2	56,3	68,1	60,1	52,2	36,0	51,0	55,9
Strzegom	60,4	71,1	49,2	73,1	69,0	54,7	41,0	48,6	66,0
Żarów	59,0	68,1	49,4	73,0	60,7	54,5	40,7	49,9	64,2
Dobromierz	59,3	67,9	50,2	0,0	70,5	55,8	41,9	45,5	63,6
Marcinowice	65,4	75,0	55,4	72,3	71,0	64,4	47,4	51,7	64,8
gw. Świdnica	58,3	68,4	47,8	73,9	72,0	59,0	45,5	53,2	67,7
Aglomeracja Wałbrzyska	57,9	67,6	47,7	68,1	67,0	55,5	42,1	48,7	62,5
Dolny Śląsk	61,4	69,9	52,5	71,6	68,1	57,7	45,4	51,0	67,1
Różnica pomiędzy wynikami w Aglomeracji i w regionie	-3,5	-2,3	-4,8	-3,5	-1,1	-2,2	-3,3	-2,3	-4,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie OKE Wrocław.

TABELA 15. PRZYCHODNIE NA 10 TYS. LUDNOŚCI

Gmina	2004	2012	2016	Rok 2004 = 100	Rok 2012 = 100
Boguszów-Gorce	1	2	2	200	100
Czarny Bór	2	6	6	300	100
Głuszycza	2	3	3	150	100
Jedlina-Zdrój	2	6	6	300	100
gm. Kamienna Góra	2	5	7	350	140
gw. Kamienna Góra	0	2	2	-	100
Lubawka	4	3	4	100	133
Mieroszów	3	4	4	133	100
gm. Nowa Ruda	2	5	6	300	120
gw. Nowa Ruda	1	3	3	300	100
Szczawno-Zdrój	4	7	9	225	129
Stare Bogaczowice	2	2	2	100	100
Świebodzice	2	3	4	200	133
Walim	2	3	4	200	133
Wałbrzych	2	3	4	200	133
Świdnica	2	5	5	250	100
Jaworzyna Śląska	2	3	2	100	67
Strzegom	2	3	4	200	133
Żarów	2	3	3	150	100
Dobromierz	2	4	4	200	100
Marcinowice	2	5	5	250	100
gw. Świdnica	1	2	2	200	100
Aglomeracja Wałbrzyska	2	4	4	200	100
Dolny Śląsk	3	5	5	167	100

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL

TABELA 16. KULTURA FIZYCZNA

Gmina	Kluby			Członkowie			Trenerzy		
	2012	2016	Rok 2012= 100	2012	2016	Rok 2012= 100	2012	2016	Rok 2012= 100
Boguszów-Gorce	4	5	125,0	283	345	121,9	6	6	100,0
Czarny Bór	6	10	166,7	265	461	174,0	5	10	200,0
Głuszyca	2	3	150,0	55	47	85,5	1	3	300,0
Jedlina-Zdrój	2	3	150,0	77	230	298,7	2	1	50,0
gm. Kamienna Góra	4	8	200,0	252	574	227,8	1	15	1500,0
gw. Kamienna Góra	10	6	60,0	374	254	67,9	1	4	400,0
Lubawka	11	10	90,9	498	552	110,8	4	10	250,0
Mieroszów	3	4	133,3	71	104	146,5	2	4	200,0
gm. Nowa Ruda	6	6	100,0	550	564	102,5	3	13	433,3
gw. Nowa Ruda	5	5	100,0	250	141	56,4	6	5	83,3
Szczawno-Zdrój	4	4	100,0	303	242	79,9	6	11	183,3
Stare Bogaczowice	1	3	300,0	100	152	152,0	0	8	-
Świebodzice	4	4	100,0	411	269	65,5	9	10	111,1
Walim	3	2	66,7	142	90	63,4	1	1	100,0
Wałbrzych	30	33	110,0	2003	2037	101,7	39	66	169,2
Świdnica	12	19	158,3	1283	1739	135,5	26	35	134,6
Jaworzyna Śląska	8	9	112,5	530	515	97,2	10	17	170,0
Strzegom	11	11	100,0	745	695	93,3	9	11	122,2
Żarów	10	9	90,0	358	325	90,8	6	8	133,3
Dobromierz	5	4	80,0	140	170	121,4	4	7	175,0
Marcinowice	6	7	116,7	566	606	107,1	5	10	200,0
gw. Świdnica	7	11	157,1	206	297	144,2	4	14	350,0
Aglomeracja Wałbrzy- ska	154	176	114,3	9462	10409	110,0	150	269	179,3
Dolny Śląsk	1208	1308	108,3	70335	81318	115,6	1279	2263	176,9

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL

TABELA 17. ODSETEK GOSPODARSTW DOMOWYCH KORZYSTAJĄCYCH Z INSTALACJI WODOCIĄGOWEJ, KANALIZACYJNEJ I GAZOWEJ

Gmina	2004	2012	2015
Boguszów-Gorce			

wodociąg	98,4	98,5	98,5
kanalizacja	28,7	33,9	65,8
gaz	85,6	90,1	90,2
Czarny Bór			
wodociąg	91,5	91,6	93,8
kanalizacja	21,0	23,3	27,0
gaz	14,3	16,8	18,7
Głuszyca			
wodociąg	92,1	93,8	94,0
kanalizacja	47,8	47,8	49,1
gaz	69,9	71,8	71,5
Jedlina-Zdrój			
wodociąg	91,8	92,8	93,1
kanalizacja	54,3	55,3	77,5
gaz	58,4	61,0	60,9
gm. Kamienna Góra			
wodociąg	98,1	98,2	100,0
kanalizacja	80,8	81,1	100,0
gaz	86,2	91,1	91,1
gw. Kamienna Góra			
wodociąg	79,6	81,6	83,9
kanalizacja	31,8	34,4	39,7
gaz	7,3	8,9	11,5
Lubawka			
wodociąg	81,3	82,7	84,7
kanalizacja	57,5	64,9	92,2
gaz	49,9	51,7	51,4
Mieroszów			
wodociąg	86	89,6	98,5
kanalizacja	28,6	29,7	58,8
gaz	0,0	0,0	0,2
gm. Nowa Ruda			
wodociąg	96,8	96,9	97,5
kanalizacja	70,8	71,6	78,3
gaz	37,6	43,7	46,4
gw. Nowa Ruda			
wodociąg	87,3	87,6	89,6
kanalizacja	2,3	6,4	14,5
gaz	0,0	0,0	0,0
Szczawno-Zdrój			
wodociąg	96,6	96,7	100,0

kanalizacja	80,5	81,3	96,1
gaz	90,9	90,3	90,4
Stare Bogaczowice			
wodociąg	56,5	59,5	61,4
kanalizacja	0	13,2	19,9
gaz	0	0	0
Świebodzice			
wodociąg	97,8	97,9	98,1
kanalizacja	73,5	74,5	87,6
gaz	91,5	92,4	92,4
Walim			
wodociąg	64,6	66,3	66,7
kanalizacja	35,6	36,2	37,2
gaz	63,6	62,6	62,0
Wałbrzych			
wodociąg	97,6	97,6	97,7
kanalizacja	77,2	78,2	83,5
gaz	90,9	93,4	92,9
Świdnica			
wodociąg	98,5	98,6	98,7
kanalizacja	91,2	91,8	92,0
gaz	95,1	94,4	94,2
Jaworzyna Śląska			
wodociąg	96,5	96,5	96,8
kanalizacja	40,9	40,7	41,5
gaz	17,3	22,3	22,4
Strzegom			
wodociąg	94,1	94,3	95,6
kanalizacja	61,8	65,7	88,5
gaz	57,2	57,5	57,4
Żarów			
wodociąg	95,5	95,9	100,0
kanalizacja	45,1	46,3	58,5
gaz	56,6	57,3	56,9
Dobromierz			
wodociąg	58	66,0	89,6
kanalizacja	0,5	9,9	16,4
gaz	0,0	0,2	0,2
Marcinowice			
wodociąg	93	93,4	98,9
kanalizacja	10	28,3	38,1

gaz	0,0	0,6	0,6
gw. Świdnica			
wodociąg	73,4	75,6	87,6
kanalizacja	18,8	24,8	28,7
gaz	10,1	12,2	13,0
Aglomeracja Wałbrzyska			
wodociąg	87,5	88,7	92,0
kanalizacja	43,6	47,2	58,7
gaz	44,7	46,3	46,6
Dolny Śląsk			
wodociąg	90,6	91,9	94,9
kanalizacja	65,7	70,1	75,7
gaz	63,1	61,8	61,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL

TABELA 18. ZASOBY MIESZKANIOWE W AGLOMERACJI WAŁBRZYSKIEJ

Gmina	2005	2012	2016	2005=100	2012 = 100
Boguszów-Gorce	6539	6628	6640	101,5	100,2
Czarny Bór	1442	1502	1538	106,7	102,4
Głuszycza	3481	3518	3541	101,7	100,7
Jedlina-Zdrój	1891	1877	1898	100,4	101,1
gm. Kamienna Góra	7904	7939	7953	100,6	100,2
gw. Kamienna Góra	2567	2728	2829	110,2	103,7
Lubawka	4126	4236	4278	103,7	101,0
Mieroszów	2737	2774	2798	102,2	100,9
gm. Nowa Ruda	9218	9246	9320	101,1	100,8
gw. Nowa Ruda	4257	4348	4396	103,3	101,1
Szczawno-Zdrój	2251	2373	2407	106,9	101,4
Stare Bogaczowice	1330	1210	1242	93,4	102,6
Świebodzice	8500	8823	9033	106,3	102,4
Walim	1992	2069	2102	105,5	101,6
Wałbrzych	49925	50591	50582	101,3	100,0
Świdnica	22427	23674	24082	107,4	101,7
Jaworzyna Śląska	3395	3524	3622	106,7	102,8
Strzegom	9144	9303	9509	104,0	102,2
Żarów	4106	4212	4331	105,5	102,8
Dobromierz	1755	1733	1763	100,5	101,7
Marcinowice	1840	1976	2021	109,8	102,3
gw. Świdnica	4711	5291	5518	117,1	104,3
Aglomeracja Wałbrzyska	155538	159575	161403	103,8	101,1
Dolny Śląsk	1010 422	1095568	1152413	114,1	105,2

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL

TABELA 19. ODPADY ZMIESZANE ZBIERANE W AGLOMERACJI WAŁBRZYSKIEJ W LATACH 2005-2016 W PODZIALE NA GMINY (NA MIESZKAŃCA)

Gmina	Regiony gospo- darki odpadami	Zmieszane odpady zebrane w ciągu roku na mieszkańca (w kg.)				
		2005	2012	2016	2005=100	2012 = 100
Boguszów-Gorce	środkowosudecki	421,4	345,3	266,7	63,3	77,2
Czarny Bór	środkowosudecki	231,9	261,9	285,0	122,9	108,8
Głuszycza	południowy	231,9	261,9	285,0	122,9	108,8
Jedlina-Zdrój	południowy	284,7	274,1	256,2	90,0	93,5
gm. Kamienna Góra	środkowosudecki	523,1	487,8	286,7	54,8	58,8
gw. Kamienna Góra	środkowosudecki	307,0	193,5	193,4	63,0	99,9
Lubawka	środkowosudecki	257,5	303,6	259,7	100,9	85,5
Mieroszów	środkowosudecki	225,9	336,9	276,1	122,2	82,0

gm. Nowa Ruda	południowy	469,7	345,2	327,0	69,6	94,7
gw. Nowa Ruda	południowy	230,7	257,7	277,1	120,1	107,5
Stare Bogaczowice	środkowosudecki	220,1	222,0	203,5	92,5	91,7
Szczawno-Zdrój	południowy	478,3	406,2	361,9	75,7	89,1
Świebodzice	południowy	408,6	429,8	346,1	84,7	80,5
Walim	południowy	217,3	200,9	229,4	105,6	114,2
Wałbrzych	południowy	326,2	331,8	276,3	84,7	83,3
Świdnica	południowy	279,7	302,1	258,8	92,5	85,7
Jaworzyna Śląska	południowy	291,0	258,0	218,8	75,2	84,8
Strzegom	północno-centralny	382,5	321,6	280,0	73,2	87,1
Żarów	południowy	355,0	227,6	265,3	74,7	116,6
Dobromierz	północno-centralny	130,2	145,6	183,4	140,9	126,0
Marcinowice	południowy	146,1	186,9	197,0	134,8	105,4
gw. Świdnica gmina	południowy	155,5	212,6	218,6	140,6	102,8
Aglomeracja Wałbrzyska	południowy, północno-centralny, środkowosudecki	298,8	287,0	261,5	87,5	91,1
Dolny Śląsk	-	302,3	284,3	284,4	94,1	100,0

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

TABELA 20. OBSZARY PRAWNIE CHRONIONE W AGLOMERACJI WAŁBRZYSKIEJ (W HA)

Gmina	2012	2016	Dolny Śląsk =100	Aglomeracja Wałbrzyska =100
Boguszów-Gorce	550	550	0,15	1,83
Czarny Bór	1363	1363	0,37	4,53
Głuszycza	2542	2542	0,68	8,44
Jedlina-Zdrój	1205	1205	0,32	4,00
gm. Kamienna Góra	126	126	0,03	0,42
gw. Kamienna Góra	3407	3407	0,92	11,31
Lubawka	10	13	0,00	0,04
Mieroszów	3040	3040	0,82	10,09
gm. Nowa Ruda	0	0	0,00	0,00
gw. Nowa Ruda	3558	3558	0,96	11,81
Szczawno-Zdrój	610	610	0,16	2,03
Stare Bogaczowice	2689	2689	0,72	8,93
Świebodzice	253	253	0,07	0,84
Walim	3303	3303	0,89	10,97
Wałbrzych	1434	1434	0,39	4,76
Świdnica	0	0	0,00	0,00
Jaworzyna Śląska	0	0	0,00	0,00
Strzegom	150	150	0,04	0,50
Żarów	0	0	0,00	0,00
Dobromierz	769	769	0,21	2,55
Marcinowice	480	480	0,13	1,59
gw. Świdnica	3856	3856	1,04	12,80
Aglomeracja Wałbrzyska	30114	30117	8,11	100,00
Dolny Śląsk	371020	371514	100,0	1253,57

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL.

UZASADNIENIE
do UCHWAŁY Nr XLIX/331/18
RADY MIASTA KAMIENNA GÓRA
z dnia 29 sierpnia 2018 r.

w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej z perspektywą do 2030 r.

Wraz z przystąpieniem Zarządu Województwa Dolnośląskiego do prac nad aktualizacją Strategii Rozwoju Województwa na lata 2020-2030, zaszła potrzeba aktualizacji Strategii Rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej z perspektywą do 2030 r., aby ponownie zsynchronizować kierunki rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej oraz całego województwa.

W dniu 30 listopada 2017 r. Rada Miejska w Wałbrzychu podjęła Uchwałę nr L/607/2017 w sprawie podjęcia współdziałania Gminy Wałbrzych z jednostkami samorządu terytorialnego, Sygnatariuszami Deklaracji Aglomeracji Wałbrzyskiej, przy opracowaniu aktualizacji „Strategii Rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej z perspektywą do 2030 roku.”

Dokument Strategia Rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej z perspektywą do 2030 r. obejmuje syntetyczną diagnozę Aglomeracji jako miejskiego obszaru funkcjonalnego. Jest kluczowym dokumentem wyznaczającym kierunki rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej we wszystkich sferach tzn. sferze społecznej, przestrzennej i gospodarczej. Określa strategiczne cele rozwoju, wytycza kierunki działania w postaci priorytetów i działań operacyjnych. Zawiera zasady i sposoby zarządzania rozwojem w dłuższym horyzoncie czasowym określając działania, jakie należy podjąć, aby Aglomeracja mogła funkcjonować i rozwijać się. Dokument określa wizję oraz wyznacza najważniejsze kierunki działań, które umożliwią skuteczne rozwiązanie problemów oraz wzmocnią potencjał Aglomeracji Wałbrzyskiej w celu poprawy jakości życia mieszkańców. Przyjęcie przez Gminę Strategii Rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej z perspektywą do 2030 r. pozwoli na ubieganie się o środki finansowe z budżetu państwa oraz Unii Europejskiej w nowej perspektywie finansowej 2021-2027.

PRZEWODNICZĄCY RADY

Henryk Różański